

EUROPOS SAJUNGA

**LIETUVOS RESPUBLIKOS ŪKIO MINISTERIJOS ADMINISTRUOTOS
EUROPOS SAJUNGOS STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ
PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU PANAUDOJIMO EFEKTYVUMO
VERTINIMO BEI REKOMENDACIJŲ DĖL EUROPOS SAJUNGOS
STRUKTŪRINĖS PARAMOS PANAUDOJIMO EFEKTYVUMO DIDINIMO
2007–2013 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU**

GALUTINĖ VERTINIMO ATASKAITA

Vertinimą atliko VšĮ „**Europos socialiniai, teisiniai ir ekonominiai projektai**“

2008 m. gruodžio 15 d.

Vertinimas atliktas LR ūkio ministerijos užsakymu pagal 2008-08-22 paslaugų sutartį Nr. 8-322 tarp LR Ūkio ministerijos ir VšĮ „ESTEP“, įgyvendinant projektą BPD2004-ESF-5.2.0-03-06/0012-02.

Vertinimo ataskaita parengta pagal LR Finansų ministerijos parengto Europos Sąjungos struktūrinės paramos vertinimo ataskaitų stiliaus vadovo reikalavimus.

Ataskaita suredaguota lietuvių kalbos redaktorės Jurgitos Dambrauskaitės /patvirta parašu/

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	4
SĄVOKŲ SĄRAŠAS	5
SANTRAUKA	6
ĮVADAS: Ūkio ministerijos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu administruotos ES struktūrinės paramos apžvalga	12
1. VERTINIMO PAGRINDAS	15
1.1. Vertinimo tikslas ir uždaviniai	15
1.2. Vertinimo apimtis ir klausimai.....	15
1.3. Metodologinis pagrindas.....	19
2. ŪM ADMINISTRUOTOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU TINKAMUMO VERTINIMAS	23
2.1. Analizuojamų BPD priemonių intervencijos logika.....	23
2.2. Paramos sąlygų įtaka BPD ir BPD priemonių tikslų pasiekimui.....	26
2.2.1. Projektų atrankos kriterijų įvertinimas	26
2.2.2. Paramos skyrimo sąlygų ir reikalavimų (paramos pasiūlos pusės) įvertinimas	28
2.2.3. Paramos paklausos pusės įvertinimas.....	33
3. ŪM ADMINISTRUOJAMOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU REZULTATYVUMO VERTINIMAS	39
3.1. Paramos savaimiškumo laipsnis.....	39
3.2. Analizuojamų BPD priemonių įtaka verslumui bei naujų ir aukštesnės pridėtinės vertės veiklų skatinimui	40
3.3. BPD priemonių rezultatyvumas atskirose Lietuvos apskrityse.....	43
3.3.1. Regioninis paramos pasiskirstymas	43
3.3.2. Paramos svertų, daugiklio bei papildomumo efektai.....	46
3.4. Paramos rezultatyvumo priešastinių ryšių analizė projektų (mikro) lygmeniu.....	50
4. ŪM ADMINISTRUOJAMOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU POVEIKIO VERTINIMAS	57
4.1. Makroekonominio poveikio apskaičiavimas.....	57
4.2. Kokybinis poveikio įvertinimas	63
5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS	67
PRIEDAS NR.1. ANTRINIAI INFORMACIJOS ŠALTINIAI	81
PRIEDAS NR.2. APKLAUSOS REZULTATŲ ATASKAITA.....	83
PRIEDAS NR.3. IŠSAMUS MAKROEKONOMETRINIO MODELIO APRAŠYMAS	84

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

AB	– Akcinė bendrovė
AE	– Atominė elektrinė
ATL	– Apyvartiniai taršos leidimai
AVAT	– aukštos ir vidutinės technologijos
BPD	– Lietuvos 2004–2006 m. Bendrasis programavimo dokumentas
BVP	– Bendrasis vidaus produktas
ERPF	– Europos regioninės plėtros fondas
ES	– Europos Sąjunga
LR	– Lietuvos Respublika
LVPA	– Lietuvos verslo paramos agentūra
LEPA	– Lietuvos ekonominės plėtros agentūra
MTP	– Mokslinis ir technologinis parkas
MTTP	– Moksliniai tyrimai ir technologinė plėtra
MVĮ	– Mažos ir vidutinės įmonės
PAK	– Projektų atrankos komitetas
SF	– Struktūriniai fondai
SVV	– Smulkus ir vidutinis verslas
SFMIS	– ES struktūrinių fondų ir Sanglaudos fondo informacinė kompiuterizuota valdymo ir priežiūros sistema
TDC	– Technologijų demonstravimo centras
TUI	– Tiesioginės užsienio investicijos
UAB	– Uždaroji akcinė bendrovė
ŪM	– Ūkio ministerija
VIC	– Verslo informacijos centras
VKI	– Vartotojų kainų indeksas

SĄVOKŲ SĄRAŠAS

Ataskaitoje naudojami ES struktūrinių fondų programų vertinimo terminai taip, kaip jie apibrėžti Europos Komisijos Regioninės politikos generalinio direktorato ir LR Finansų ministerijos, atsakingos už ES struktūrinių fondų programų vertinimo koordinavimą Lietuvoje, parengtus metodinius vertinimo dokumentus.

- **Daugiklio efektas** (angl. *multiplier*) – netiesioginė intervencijos pasekmė, pasireiškianti papildomomis pajamomis intervencijos regione (gali apimti vartojimo padidėjimą, gaminamų prekių ar teikiamų paslaugų apimčių padidėjimą, papildomų investicijų į remtinas teritorijas ar sritis pritraukimą).
- **Intervencijos logika** (angl. *intervention logic*) – ryšis tarp valdžios institucijų nustatytų tikslų ir uždavinių, šiems uždaviniams skirtų finansinių išteklių bei pasiektų rezultatų ir poveikio programos/ jos dalies ar projekto įgyvendinimo cikle.
- **Persiliejiimo efektas** (angl. *spill-over*) – bet kokia (teigiama ar neigiama) netiesioginė viešosios intervencijos pasekmė.
- **Savaimiškumo efektas** (angl. *deadweight*) – apibūdina finansinės paramos efektyvumo praradimo situaciją, kuomet projektai, gavę viešojo finansavimo lėšas, būtų buvę vykdomi ir be konkrečios viešosios intervencijos, panaudojant kitus finansavimo šaltinius (pvz., nuosavą kapitalą).
- **Sinergijos (papildomumo) efektas** – apibūdina teigiamą viešosios finansinės paramos situaciją, kuomet kelių skirtingų intervencijų suderinimas ir tarpusavio papildomumas sukuria geresnį bendrą rezultatą (situacija, kai $2+2=5$).
- **Svertų poveikis** (angl. *leverage effect*) – dėl viešosios finansinės pagalbos pritraukto privataus kapitalo lėšos regiono ekonominėms – socialinėms problemoms spręsti. Kuomet viešojo finansinė pagalba skiriama privačių ūkio subjektų projektams įgyvendinti, svertų poveikis yra proporcingas šių paramos gavėjų nuosavam indėliui.

SANTRAUKA

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004–2006 m. buvo teikiama pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (BPD). Ūkio ministerija buvo paskirta tarpine institucija, kuriai kartu su įgyvendinančia institucija Lietuvos verslo paramos agentūra buvo pavesta administruoti paramą verslo, energetikos ir turizmo srityse pagal keturias Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemones. Per BPD įgyvendinimo laikotarpį daugiau nei 1,13 mlrd. Lt Ūkio ministerijos administruojamos paramos buvo skirta 333 projektams įgyvendinti.

Šio vertinimo tikslas buvo įvertinti per 2004–2006 m. laikotarpį Ūkio ministerijos administruotos BPD paramos panaudojimo efektyvumą ir pateikti rekomendacijas dėl ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumo didinimo 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu. Techninėje užduotyje vertintojams buvo suformuluoti trys vertinimo uždaviniai:

- (1) Įvertinti Ūkio ministerijos administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu panaudojimo ypatumus;
- (2) Išanalizuoti ir įvertinti veiksnius (priklausančius ir nepriklausančius nuo projektų vykdytojų), darančius įtaką sėkmingam / nesėkmingam projektų įgyvendinimui pagal Ūkio ministerijos administruotas BPD priemones 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu;
- (3) Įvertinti pagal Ūkio ministerijos administruotas BPD priemones 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu suteiktos paramos socialinį – ekonominį poveikį.

Vertinimas buvo atliekamas BPD priemonių ir projektų lygmenyse. Atliekant vertinimą priemonių lygmenyje ir atsižvelgiant į vertinimo uždavinius, Ūkio ministerijos administruotų BPD 1.2, 3.1, 3.2 ir 3.4 priemonių įgyvendinimas buvo analizuojamas pagal tris Europos Komisijos rekomenduojamus aspektus, t.y. pagal tinkamumo, rezultatyvumo ir poveikio kriterijus. Atsižvelgiant į vertinimo klausimus, paramos tinkamumo analizė daugiausia buvo pagrįsta požiūriu „iš apačios į viršų“ (interview, apklausomis, projektų lygmens informacija) ir kokybiniais analizės metodais. Rezultatyvumo ir poveikio kriterijų analizė papildomai apėmė vertinimą iš „viršaus į apačią“ (statistinių duomenų analizę, ekonometrinį modeliavimą) ir kiekybinius analizės metodus.

Vertinant Ūkio ministerijos administruotos BPD paramos panaudojimo ypatumus, visų pirma buvo nagrinėjamas paramos sąlygų ir mechanizmų **tinkamumas** nustatytiems paramos tikslams ir uždaviniams pasiekti bei atitikimas tikslinių grupių poreikiams. Buvo nustatyta, kad dauguma projektų atrankos principų buvo tiksliai apibrėžti ir padėjo siekti atitinkamų BPD priemonės tikslų bei uždavinių įgyvendinimo. Kita vertus, vertinimo metu buvo pastebėti ir keli specifinių projektų atrankos kriterijų trūkumai. *Pirma*, BPD 3.1.1. veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ buvo nustatytas specifinis tikslas – aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų (AVAT) įmonių sukuriama pridėtinė vertė didinimas, tačiau į specifinių atrankos kriterijų (prioritetų) lygmenį konkrečiai šis uždavinys nebuvo perkeltas. Didžioji dalis pagal šią veiklų grupę teiktos paramos (57%, arba daugiau nei 145 mln. Lt) atiteko tradicinių, stabiliai augančių sektorių įmonėms. *Antra*, pasigesta vieno iš BPD 3.1 priemonės uždavinių – skatinti įmonių verslumą ir įmonių steigimą – perkėlimo į šios priemonės veiklų grupių specifinius tikslus bei projektų atrankos kriterijus. Atitinkamai, tiesioginė parama verslui per 2004–2006 m. laikotarpį turėjo tik ribotą įtaką pradedančiųjų įmonių skatinimui (iš viso parama buvo skirta 13 tokio tipo įmonių), o naujų įmonių steigimui įtakos neturėjo. *Trečia*, BPD 1.2.1, 1.2.2 ir 3.1.1. veiklų grupėse

nustatytas atrankos kriterijus dėl projekto kuriamų naujų ar išsaugomų senų darbo vietų nors ir atspindėjo bendrąjį BPD strategijos uždavinį, nebuvo tinkamas, nes pagrindinis šių veiklų tikslas – ūkio restruktūrizacija ir modernizacija, kas veikiančiose įmonėse dažniausiai pasireiškia priešingu poveikiu darbo jėgos kapitalui, t.y. ne darbo vietų kūrimu, o jų mažinimu.

Analizuojant Ūkio ministerijos administruotos BPD paramos pasiūlos (paramos formos, sąlygų) ir paklausos (pareiškėjų aktyvumo) puses nustatyta, kad dėl patrauklių paramos sąlygų, aktyvaus paramos viešinimo proceso bei ribotų nuosavų finansinių išteklių per 2004–2006 m. laikotarpį buvo užtikrintas didelis projektų srautas. Paklausiausia parama buvo pagal tradicines pareiškėjų vykdomas veiklas, orientuota į vykdomos veiklos modernizaciją bei būtinausių infrastruktūrinių problemų sprendimą, o į aukštesnių standartų (pavyzdžiui, kokybės standartų, švaresnės gamybos) skatinimą nukreipta parama nebuvo populiari tarp potencialių pareiškėjų. Privačių pareiškėjų atveju paramos intensyvumo diferencijavimas tarp skirtingų veiklos grupių, žemesnį pagalbos intensyvumą nustatant įmonių modernizavimo projektams ir patrauklesnes paramos sąlygas siūlant kitoms veiklų grupėms, galėjo būti tinkamas sprendimas siekiant labiau subalansuoti paraiškų, teikiamų pagal skirtingas veiklų grupes, srautą. Atsižvelgiant į spartaus ekonomikos augimo stadiją ir bendras įmonių materialines investicijas 2004–2006 m. laikotarpiu, taip pat į paramos gavėjų apklausos rezultatus, per 2004–2006 m. žemesnis pagalbos intensyvumas 3.1.1. ir 3.1.6 veiklų grupių projektams nebūtų reikšmingai sumažinęs privačių ūkio subjektų paklausos šiai paramai, tačiau būtų leidęs ta pačia paramos apimtimi įgyvendinti daugiau projektų ir pritraukti didesnius privataus kapitalo srautus BPD strategijoje numatytoms problemoms spręsti.

Su nustatytais paramos sąlygomis siejasi ir vienas iš paramos **rezultatyvumo** vertinimo aspektų – paramos savaimiškumo laipsnis. Vertinimo metu nustatyta, kad pridėtinė paramos vertė (angl. *value for money*) Ūkio ministerijos administruotose 2004–2006 m. BPD priemonėse nepasireiškė vidutiniškai tik 8% subsidijuotų projektų atveju, vadinasi, iš esmės BPD strategijoje rinkos trūkumai buvo identifikuoti teisingai. Lyginant su kitų ES šalių narių patirtimi, pastebimas žemas savaimiškumo laipsnis ir tiesioginės paramos verslui atveju: 12% subsidijuotų projektų paramos gavėjų nurodė, kad tokiu pačiu mastu projektą būtų įgyvendinę ir be ERPF paramos. Tačiau atskyrus paramą SVV ir dideliems ūkio subjektams, pastarųjų paramos atveju savaimiškumo laipsnis siekia net 50%, todėl vertinimo ataskaitoje teigiama, kad programavimo metu rinkos trūkumai didelių ūkio subjektų atžvilgiu buvo identifikuoti klaidingai. Siekiant mažinti savaimiškumo efekto tikimybę per 2007–2013 m. programavimo laikotarpį pagal Ūkio ministerijos administruojamas priemones jau yra numatyti tinkami pakeitimai: didesnė finansinės paramos dalis SVV subjektams, mažesnis nei 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu paramos intensyvumas didelėms įmonėms. Greta šių priemonių vertinimo rekomendacijose siūloma 2007–2013 m. veiksmų programų priemonių projektų finansavimo sąlygų aprašuose didelių įmonių projektams įvesti papildomų reikalavimų konkreitiems projekto rezultatams (pavyzdžiui, sukurti ne mažiau kaip 50 naujų darbo vietų, įgyvendinti projektą probleminėje teritorijoje, pritraukti ne mažesnę kaip 5 mln. Lt tiesioginių užsienio investicijų srautą į investuojamą projektą ir pan.).

Vertinimo ataskaitoje taip pat nagrinėjamas Ūkio ministerijos administruotos paramos panaudojimo regioninis aspektas. Nustatyta, kad regioninis paramos pasiskirstymas atitinka atskirų Lietuvos apskričių ekonominį aktyvumą (pagal sukuriamą BVP ir veikiančių subjektų skaičių), todėl 2007–2013 m. laikotarpio programiniuose dokumentuose numačius tam tikrą perėjimą nuo horizontalaus link sektoriaus ERPF paramos panaudojimo

(pavyzdžiui, keliamas aiškus uždavinys daugiau struktūrinės paramos nukreipti į AVAT) netikslinga 5% mažinti paramos intensyvumą didžiausią potencialą šiose srityse turintiems Lietuvos regionams – Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos apskrityms. Vertinimo rekomendacijose siūloma atsisakyti šio sprendimo.

Finansinės pagalbos efektyvumas atskirose Lietuvos apskrityse buvo palygintas pagal paramos svėrų, daugiklio ir papildomumo efektus:

- (a) Didžiausias paramos svėrų poveikis matomas pagal BPD 3.1 priemonę ir būtent Marijampolės, Panevėžio, Vilniaus ir Šiaulių apskrityse, kur 1 Lt subsidijos vidutiniškai pritraukė 2,5 ir daugiau Lt; mažiausias paramos efektyvumas pagal šį aspektą stebimas Tauragės apskrityje, kurioje svėrų rodiklis nesiekia 1:2 santykio;
- (b) Dėl atskirose apskrityse BPD subsidijas gavusių projektų pobūdžio teigiamas ŪM administruotos 2004–2006 m. BPD paramos daugiklio efektas, pritraukiant papildomas privačias investicijas į projekto įgyvendinimo teritoriją, labiausiai bus juntamas Alytaus apskrityje (Druskininkų savivaldybėje), Klaipėdos apskrityje (Klaipėdos miesto savivaldybėje), Šiaulių apskrityje (Šiaulių miesto savivaldybėje), Panevėžio apskrityje (Panevėžio miesto savivaldybėje) ir Vilniaus apskrityje (Vilniaus miesto savivaldybėje);
- (c) Grynasis sinergijos efektas tarp skirtingų Ūkio ministerijos administruotų BPD priemonių nepasireiškė nė viename iš detalesnei analizei atrinktų regionų dėl kelių priežasčių: trumpo programavimo laikotarpio (tačiau tikėtinas sinergijos efektas tarp skirtingų kartų programų), papildomų prioritetinių balų projektų vertinimo ir atrankos sistemoje neskyrimo. Kita vertus, plačiąja prasme, gerų sinergijos pavyzdžių galima pastebėti tarp tos pačios BPD priemonės finansuotų projektų (Šiaulių apskrities pavyzdys) ir skirtingų BPD priemonių lėšomis finansuotų projektų teigiamos įtakos strateginių šalies ar regiono/miesto tikslų siekimui (ataskaitoje aprašomi Ignalinos AE regiono ir Vilniaus miesto pavyzdžiai).

Dėl finansuotų projektų tipų 2004–2006 m. Ūkio ministerijos administruota BPD parama, atitekusi probleminėms teritorijoms, daugiausia duos teigiamą socialinį, o ne ekonominį efektą probleminių teritorijų konvergencijai (išskyrus Druskininkų savivaldybę ir Ignalinos AE regioną). Pareiškėjai iš Mažeikių rajono, Pasvalio rajono, Pagėgių ir Švenčionių rajono savivaldybių mažiausiai išnaudojo BPD teiktas galimybes. Atlikus priežastinę analizę, nustatyta, kad šiose probleminėse savivaldybėse vyrauja Ūkio ministerijos priemonėmis nefinansuotos ūkinės veiklos sritys, šios savivaldybės mažiau patrauklios turizmui, jose žemas verslumas ir įmonių iniciatyvumas, nepakankamas VIC vaidmuo. Naujo programinio laikotarpio pradžioje rekomenduojama inicijuoti probleminių teritorijų verslumą skatinantį projektą, atrinkti pilotinius projektus (surengti „verslo idėjų konkursą“), kuriems VIC padėtų parengti verslo planus ir paraiškas ES struktūrinių fondų paramai gauti.

Analizuojant paramos panaudojimą projektų lygmenyje, vertinimo metu buvo nustatyti du svarbiausi veiksniai projektų įgyvendinimo sėkmei. Pirmasis – projekto administravimo grupės kompetencija (organizacijos turima projektų valdymo patirtis, tinkami ir pakankami žmogiškieji ištekliai, projekto specifika atitinkanti kompetencija). Silpniausi vykdytojų administraciniai gebėjimai nustatyti BPD 1.2 ir 3.1 priemonių projektuose, todėl daugiau nei pusė šių paramos gavėjų administracinėms veikloms vykdyti samdė išorės konsultantus. Kita vertus, pirkusieji šias paslaugas įvertino tik kaip iš dalies naudingas, nes jos nuo paramos gavėjų nenuėmė visų administravimo

veiklų. Daugiau kartu su išorės konsultantais teko dirbti būtent viešiesiems paramos gavėjams – tiems, kuriems išorės administravimo paslaugų pirkimo paslaugos buvo kompensuojamos. Remiantis apklausos duomenimis, per naują programavimo laikotarpį reikėtų paprastinti didžiausius 2004–2006 m. administracinius trukdžius – projektų ataskaitų ir mokėjimų prašymų rengimą, viešųjų pirkimų dokumentacijos derinimą. Visų pirma būtų naudinga mažinti administracinės atskaitomybės apimtį (nustatant retesnius projektų vykdymo ataskaitų pateikimo terminus, pagrindinę projekto eigos informaciją įgyvendinančiai institucijai pateikiant mokėjimo prašymuose). Taip pat rekomenduojama LVPA vykdyti sistemingas projektų vykdytojų apklausas (ne rečiau kaip kartą per ketvirtį), kokių žinių projektų administravimo klausimais jiems labiausiai trūksta ir pagal poreikius organizuoti mokymus. Mokymų metu daugiau dėmesio skirti praktiniams patarimams, užduotims, taisyklių pritaikymo pavyzdžių pateikimui ir nagrinėjimui, pagrindinių klaidų išskyrimui. Įgyvendinus šias rekomendacijas, galima būtų atsakyti į tinkamų išlaidų kategorijas viešiesiems paramos gavėjams traukti projekto administravimo išorės paslaugų pirkimo išlaidas (kadangi per 2004–2006 m. laikotarpį daugiausia išorės konsultantai paramos gavėjams gelbėjo rengdami projektų vykdymo ataskaitas ir mokėjimo prašymus).

Be administracinių gebėjimų ir paramos administravimo procedūrų dar vienas svarbus veiksnys, darantis įtaką sklandžiam projektų įgyvendinimui, yra projekto vykdytojo galimybės lanksčiai disponuoti lėšomis ir lėšų kiekis, kuris gali būti skirtas jo projektui įgyvendinti. Nors pagal BPD administravimo ir finansavimo taisyklėse nustatytą tvarką per 2004–2006 m. programavimo laikotarpį daugumai viešųjų projektų buvo taikomas sąskaitų apmokėjimo būdas, visgi finansinių išteklių projekto veikloms įgyvendinti problemos (siekiant padengti nenumatytas išlaidas arba skirtumą dėl kainų padidėjimo) buvo opios šiems paramos gavėjams ir dažnai kėlė trukdžių sklandžiai įgyvendinti suplanuotą projektą. Privatiems ūkio subjektams, finansinę pagalbą teikiant kompensavimo principu, įgyvendinant projektą dažnai kilo poreikis atitraukti dalį apyvartinių lėšų, didinti kreditavimo linijas bankuose. Kita vertus, šios problemos dėl palankios bankų kreditavimo politikos buvo gana lengvai sprendžiamos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu. Tačiau per naują programavimo laikotarpį kyla rizika, kad įmonės negalėdamos palankiomis sąlygomis pasiskolinti lėšų iš bankų arba dėl sumažėjusios jų produkcijos/paslaugų paklausos rinkoje ribos savo investicinius planus, todėl paramą administruojančios institucijos gali sulaukti mažesnio gerų projektų skaičiaus. Nepakankamas gerų projektų srautas didina neefektyvaus paramos paskirstymo riziką (kai parama gali būti teikiama, siekiant dėl N+3/ N+2 taisyklės neprarasti Lietuvai skirtų ES struktūrinių fondų lėšų), todėl siekiant užtikrinti finansuotinių projektų srautą rekomenduojama: per 2007–2013 m. periodo pirmąją pusę SVV subjektams padidinti paramos intensyvumą 5 – 10%; inicijuoti projektų finansavimo taisyklių peržiūrą, numatant avanso galimybę privačių ūkio subjektų projektams ir šią nuostatą taikyti Ūkio ministerijai sudarant paramos sutartis su paramos gavėjais; įgyvendinti papildomas kreditų garantavimo priemones SVV įmonių projektams; jei bus nuspręsta Lietuvoje pasinaudoti bendrojo reglamento Nr.1083/2006 viena iš siūlomų finansinių priemonių – JESSICA, apsvarstyti galimybę dalį turizmo projektams numatytų struktūrinių fondų lėšų nukreipti į kuriamą urbanistinę plėtros fondą.

Vertinimo metu per atliktą apklausą taip pat buvo nustatyta, kad projektų įgyvendinimo eigai svarbią (dažniau neigiamą) reikšmę turėjo LR teisės aktai, tiesiogiai nesusiję su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susiję su projektų įgyvendinimu. Daugiausia administracinių sunkumų kilo ir projekto įgyvendinimas užsitęsė laikantis teritorijų planavimą, statybos bei rekonstrukcijos darbų vykdymą reguliuojančių teisės aktų nuostatų ir derinant su LVPA viešųjų pirkimų dokumentaciją bei vykdant pačius pirkimus. 2007–2013 m. siekiant užtikrinti galimų pirkimo procedūrų pažeidimų prevenciją ir tuo pačiu trumpinti patikroms ir taisymams tenkantį laiką,

siūlytina didinti projektų vykdytojų žinias viešųjų pirkimų srityje, kartu su viešųjų pirkimų tarnyba organizuojant mokymus ir teikiant konsultacijas, ypatingą dėmesį skiriant sudėtingesniems viešųjų pirkimų vykdymo klausimams.

Vertinimo metu **poveikio kriterijumi** buvo analizuojami ilgalaikiai BPD priemonių tiesioginiai ir netiesioginiai padariniai šalies ūkiui ir atskiriems jo sektoriams. Makroekonometrinio modeliavimo rezultatai parodė, kad dėl 2004–2006 m. Ūkio ministerijos administruotos BPD paramos per penkerių metų laikotarpį bus surašyta daugiau nei 2,2 mlrd. papildomo BVP (skaičiuojant einamosiomis kainomis), o vertinant atskirais metais analizuojamų BPD priemonių subsidijų dėka buvo generuota nuo 0,08% papildomo metinio BVP (2005 m.; kuomet pastebima žemiausia įtaka dėl mažos finansinės injekcijos) iki 0,65% metinio BVP (2008 m.; kuomet pasireiškia didžiausia įtaka dėl kumuliacinio lėšų efekto). Apskritai per visą nagrinėtą laikotarpį dėl minėtos ES paramos gautas pridėtinės vertės prieaugis yra beveik 2,4 karto didesnis nei įplaukusios lėšos. Be to, į modelį įvesti duomenys parodė, kad iki 2008 m. III ketvirčio išmokėta paramos suma per 2005–2009 m. laikotarpį užtikrina papildomai 650 mln. Lt mokesčių ir socialinių įnašų į Lietuvos biudžetą. Todėl kofinansavimui skirtos nacionalinio biudžeto lėšos į valstybės išdą sugrįžta pagausėjusios 2,6 karto.

Vertinimo metu, analizuojant kaip pagal BPD priemones teikiama parama prisidėjo prie verslumo ir inovacijų skatinimo Lietuvoje, buvo nustatytas reikšmingas tiesioginis BPD 3.1 priemonės poveikis verslo įmonių išlaidų MTEP veiklai augti. Įvertinus Statistikos departamento pateikiamus duomenis apie įmonių investicijas 2006–2007 m. į MTEP veiklą ir BPD subsidijas gavusių projektų vertę, jų įgyvendinimo pradžią bei trukmę, apskaičiuota, kad 2006 m. BPD subsidijuojami projektai sudarė apie 5,7%, o 2007 m. jau siekė 20% visų Lietuvos įmonių investicijų į MTTP veiklą. Tikėtinas panašus 20% indėlis ir 2008 m. Ataskaitoje išskiriama ir reikšminga BPD 3.2 priemonės įtaka verslumo bei inovacijų skatinimui Lietuvoje pagal tris šios priemonės veiklų grupes: „Mokslo ir technologijų parkai, technologiniai centrai“, „Pramoninės zonos, „plyno lauko“ investicijų skatinimas“ bei „Lietuvos produktų ir paslaugų įvaizdžio gerinimas“. Nors makroekonometrinio modeliavimo būdu lyginant tiesioginės ir netiesioginės paramos formų efektyvumą trumpuoju laikotarpiu nustatytas palyginti didesnis teigiamas tiesioginės paramos efektas, tačiau vertinant ekspertiškai ilguoju laikotarpiu didesnė nauda būtų gauta investavus daugiau lėšų į verslo infrastruktūros kūrimą bei investicinės aplinkos gerinimą. Ataskaitoje taip pat teigiama, kad, siekiant sustiprinti 2004–2006 m. lėšomis finansuotų verslo aplinkos gerinimo rezultatų poveikį, būtina užtikrinti tolesnį paramos gavėjų administracinių gebėjimų stiprinimą valdyti sukurtus rezultatus (ypač aktualu pramoninių zonų, mokslo ir technologinių parkų infrastruktūros projektams). Vertinimo rekomendacijose taip pat siūloma 2007–2013 m. projektų finansavimo sąlygų aprašuose nustatyti antraeilius prioritetinius kriterijus projektams, kurių įgyvendinimas tęsia BPD programavimo laikotarpiu finansuotus veiksmus (pavyzdžiui, įgyvendinamas antras projekto etapas) arba naudingai papildo BPD ar kitų 2007–2013 m. veiksmų programų priemonių lėšomis sukurtus rezultatus.

Atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, ataskaitoje yra pateikiamos rekomendacijos. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl vertinimo atlikimo laiko (tai yra vertinimas atliktas ir rekomendacijos teikiamos jau esant parengtomis naujo paramos administravimo laikotarpio veiksmų programoms, jų priedams, projektų finansavimo sąlygų aprašams), kai kurios vertinimo metu nustatytos BPD laikotarpio problemos jau yra išspręstos (pavyzdžiui, numatytas paramos intensyvumo diferencijavimas pagal skirtingus įmonių projektus, numatyti paramos mechanizmai, skatinantys įmonių steigimąsi ir pan.). Kita vertus, per naują laikotarpį dėl besikeičiančios ekonominės –

socialinės situacijos veiksmingam paramos administravimui ir įsisavinimui kyla papildoma rizika, nebūdinga 2004–2006 m. paramos periodui.

ĮVADAS: Ūkio ministerijos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu administruotos ES struktūrinės paramos apžvalga

---

ES struktūrinių fondų parama Lietuvai 2004–2006 m. buvo teikiama pagal Lietuvos 2004–2006 m. bendrąjį programavimo dokumentą (toliau – BPD). Įgyvendinant BPD Lietuvos Respublikos Ūkio ministerija (toliau – ŪM) buvo paskirta viena iš tarpinių institucijų, administruojančių ES struktūrinius fondus.¹ Pagal 2001 m. gegužės 31 d. LR Vyriausybės nutarimą Nr. 649² deleguotas funkcijas tarpinė institucija yra atsakinga už jai priskirtų BPD priemonių ES struktūrinių fondų ir bendrojo finansavimo lėšų planavimą, projektų atranką, priemonių įgyvendinimą ir priežiūrą. 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu Ūkio ministerijai kartu su įgyvendinančia institucija Lietuvos verslo paramos agentūra (toliau – LVPA) buvo pavesta administruoti daugiau kaip 1 mlrd. Lt paramos verslo, energetikos ir turizmo srityse. Konkrečiai buvo deleguotas šių BPD priemonių administravimas:

- BPD 1.2. priemonės „**Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir efektyvumo didinimo užtikrinimas**“ (283.932 mln. Lt Europos regioninės plėtros fondo (toliau – ERPF) ir bendrojo finansavimo lėšų);
- BPD 3.1. priemonės „**Tiesioginė parama verslui**“ (382.213 mln. Lt ERPF ir bendrojo finansavimo lėšų);
- BPD 3.2. priemonės „**Verslo aplinkos gerinimas**“ (137.316 mln. Lt ERPF ir bendrojo finansavimo lėšų);
- BPD 3.4. priemonės „**Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos**“ (300.890 mln. Lt ERPF ir bendrojo finansavimo lėšų).

Parama pagal Ūkio ministerijos administruojamas BPD priemones per 2004–2006 m. laikotarpį buvo teikiama skirtingo tipo projektams vykdyti:

- viešiesiems projektams (šie projektai paramą galėjo gauti pagal BPD 1.2, 3.2 ir 3.4 priemones);
- įmonių verslo projektams (projektai paramą galėjo gauti pagal BPD 1.2 ir 3.1 priemones);
- mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros (toliau – MTTP) projektams (parama buvo teikiama pagal BPD 3.1 ir 3.2 priemones).

Pagrindiniai šių priemonių tikslai pristatomi 1 lentelėje.

---

¹ 2003 m. rugsėjo 11 d. Lietuvos Respublikos vyriausybės nutarimas Nr. 1166 dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje.

² Pagal 2001 m. gegužės 31 d. LR Vyriausybės nutarimą Nr. 649 dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje; 2005 m. balandžio 18 d. LR Vyriausybės nutarimas Nr. 414 dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimo Nr. 649 „Dėl Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų administravimo Lietuvoje“ pakeitimo.

1 lentelė. ŪM 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu administruotos BPD priemonės, jų tikslai ir finansuojamų projektų tipai.

Priemonė	Tikslas	Finansuotų projektų tipas
BPD 1 prioriteto 2 priemonė: <i>Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas</i> (toliau – BPD 1.2 priemonė)	<ul style="list-style-type: none"> užtikrinti energijos tiekimo stabilumą, patikimumą, lankstumą ir prieinamumą buitiniams ir verslo klientams, didinti energijos vartojimo efektyvumą, tuo sudaryti pagrindą stabilesnei Lietuvos ekonomikos plėtrai 	<ul style="list-style-type: none"> Viešieji Įmonių verslo
BPD 3 prioriteto 1 priemonė: <i>Tiesioginė parama verslui</i> (toliau – BPD 3.1 priemonė)	<ul style="list-style-type: none"> padidinti įmonių konkurencingumą ir verslumo lygį, subalansuoti lygias verslo galimybes, padidinti mokslinių tyrimų potencialą jame 	<ul style="list-style-type: none"> Įmonių verslo Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros
BPD 3 prioriteto 2 priemonė: <i>Verslo aplinkos gerinimas</i> (toliau – BPD 3.2 priemonė)	<ul style="list-style-type: none"> pagerinti verslo aplinką sukuriant paslaugų verslui struktūrą, gerinant paslaugų kokybę, užtikrinant jų teikimą ir galimybes jomis naudotis bei plėtojant fizinę verslo infrastruktūrą 	<ul style="list-style-type: none"> Viešieji
BPD 3 prioriteto 4 priemonė: <i>Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos</i> (toliau – BPD 3.4 priemonė)	<ul style="list-style-type: none"> skatinti atvykstamąjį ir vietos turizmą sukuriant palankesnes sąlygas aktyviam poilsiui. 	<ul style="list-style-type: none"> Viešieji

Saltinis: BPD priedas.

Per 2004–2006 m. laikotarpį LVPA buvo pateikta 1210 paraiškų paramai pagal Ūkio ministerijos administruojamas BPD priemones gauti. Įvertinus šias paraiškas buvo pasirašytos 345 paramos sutartys (12 iš jų vėliau buvo nutrauktos) ir sukontraktuota 102,5 proc. BPD numatytų lėšų (1,131 mlrd. Lt). Sutarčių skaičius, išpareigojimų pagal paramos sutartis ir panaudotų lėšų pasiskirstymas pagal atskiras BPD priemones pateikiamas 2 lentelėje.

2 lentelė. Ūkio ministerijos administruojamų BPD priemonių įgyvendinimo būklė (2008 m. rugpjūčio 20 d. duomenys).

BPD priemonė	Numatyta parama pagal BPD, tūkst. Lt	Pasirašyta paramos sutarčių, vnt.	Paramos negavusiųjų pareiškėjų skaičius	Paramos suma pagal pasirašytas sutartis, tūkst. Lt	Įsisavinta lėšų dalis nuo BPD išpareigojimų, proc.
1.2 priemonė	283.932	129	289	291.536	83,0
3.1 priemonė	382.213	106	364	388.379	89,7
3.2 priemonė	137.316	54	77	129.149	60,0
3.4 priemonė	300.890	44	147	322.766	62,0
Viso	1.104.352	333	877	1.131.830	73,7

Saltinis: sudaryta vertintojų pagal LVPA pateiktus duomenis.

Daugiausia projektų pagal Ūkio ministerijos administruojamas BPD priemones buvo paremta Vilniaus (87) ir Kauno (58) apskrityse; mažiausiai – Marijampolės (8) ir Tauragės (15) apskrityse. Daugiausia paramos skirta Vilniaus (214.108.118 Lt) ir Kauno (186.657.635 Lt) apskritims, mažiausiai – Tauragės (21.751.066 Lt) bei Telšių (37.857.302 Lt) apskritims.

3 lentelė. Ūkio ministerijos administruojamų BPD priemonių lėšų pasiskirstymas pagal apskritis, tūkst. Lt (2008 m. rugpjūčio 20 d. duomenys).

Apskritis	BPD priemonė								Iš viso	
	1.2. priemonė		3.1. priemonė		3.2. priemonė		3.4. priemonė		Pro-jektai	BPD lėšos
Pro-jektai	BPD lėšos	Pro-jektai	BPD lėšos	Pro-jektai	BPD lėšos	Pro-jektai	BPD lėšos			
Alytaus	9	12.090	7	50.386	1	1.207	6	16.320	23	90.866
Kauno	27	72.603	24	84.702	5	23.145	2	6.207	58	186.657
Klaipėdos	22	35.996	4	1.388	5	615.26	5	56.417	36	109.066
Marijampolės	1	2.221	4	67.718	1	0.227	2	21.375	8	319.248

Apskritis	BPD priemonė								Iš viso	
	1.2. priemonė		3.1. priemonė		3.2. priemonė		3.4. priemonė		Pro-jektai	BPD lėšos
	Pro-jektai	BPD lėšos	Pro-jektai	BPD lėšos	Pro-jektai	BPD lėšos	Pro-jektai	BPD lėšos		
Panevėžio	11	38.441	3	3.946	3	25.468	4	53.946	21	121.801
Šiaulių	12	26.586	7	26.395	7	18.780	9	73.586	35	145.347
Tauragės	9	12.286	2	3.110	2	1.579	2	4.775	15	21.749
Telšių	12	21.098	1	1.109	5	6.708	2	8.941	20	37.855
Utenos	9	20.346	7	42.621	2	3.822	2	23.294	20	90.082
Vilniaus	16	29.171	47	107.004	15	24.689	9	57.260	87	218.123
Geografiškai neribota	1	20.693	0	0	8	8.253	1	0.640	10	28.947
Iš viso	129	291.536	106	388.379	54	129.149	44	322.766	333	1.131.830

Saltinis: sudaryta vertintojų pagal LVPA pateiktus duomenis.

Įgyvendinant projektus, finansuotus pagal Ūkio ministerijos administruojamas priemones, į BPD strategijoje apibrėžtas Lietuvos ūkio plėtros sritis buvo pritraukta daugiau nei 1,2 mlrd. Lt papildomo kapitalo. Daugiausia per praėjusį programavimo laikotarpį buvo investuota į turizmo infrastruktūros vystymą ir SVV plėtrą. Apžvelgiant tiesioginę paramą verslui, galima pastebėti, kad daugiau nei 87 mln. Lt paramos buvo skirta aukštų ir vidutinių technologijų (toliau – AVAT) srityse³ veikiančioms Lietuvos įmonėms. Kita vertus, švairių technologijų plėtra, planuota pagal 152, 162 ir 343 intervencinių sričių kodus, per 2004–2006 m. programavimo laikotarpį nebuvo paklausi tarp potencialių pareiškėjų ir BPD paramos lėšomis nebuvo paskatinta.

Atliekamo vertinimo metu⁴ buvo baigtas įgyvendinti 201 pagal Ūkio ministerijos administruojamas BPD priemones finansuotas projektas, yra pasiekta dauguma BPD priede fiksuotų stebėsenos rodiklių. Apžvelgiant analizuojamų BPD priemonių stebėsenos rodiklius, galima pastebėti, kad įgyvendinant projektus jau sukurtos 3.572 tiesioginės ir 13.365 papildomos darbo vietos, taip pat paskatinta MTTP veikla (šioje srityje paremta 40 projektų), suteikta parama pramoninių zonų bei mokslų ir technologijų parkų plėtrai (13 projektų), taip pat pasiekta kitų reikšmingų rezultatų. Todėl baigiantis 2004–2006 m. programavimo laikotarpiui ir pradendant finansuoti projektus pagal 2007–2013 m. veiksmų programas, naudinga atlikti praėjusio periodo struktūrinių fondų pagal LR Ūkio ministerijos administruojamas BPD priemones panaudojimo rezultatyvumo vertinimą ir, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, suformuluoti rekomendacijas dėl paramos panaudojimo naujuoju laikotarpiu rezultatyvumo didinimo.

³ Prie aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų produkcijos priskirta parama įmonėms, kurių veikla patenka į šiuos ERVK 2 red. kodus:

- chemikalų ir chemijos produktų gamyba (20);
- pagrindinių vaistų pramonės gaminių ir farmacinių preparatų gamyba (21);
- kompiuterių, elektroninių ir optinių gaminių gamyba (26);
- elektros įrangos gamyba (27);
- niekur kitur nepriskirtų mašinų ir įrangos gamyba (28);
- variklinių transporto priemonių, priekabių ir puspriekabių gamyba (29);
- kitų transporto priemonių ir įrangos gamyba (30);
- medicinos ir odontologijos prietaisų, instrumentų ir reikmenų gamyba (32.5).

⁴ 2008-09-22 duomenys.

1. VERTINIMO PAGRINDAS

1.1. Vertinimo tikslas ir uždaviniai

Atliekamo **vertinimo tikslas** – įvertinti ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu panaudojimo efektyvumą ir pateikti rekomendacijas dėl ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumo didinimo 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu.

Siekiant šio tikslo Užsakovas techninėje užduotyje vertintojams suformulavo keturis **uždavinius**:

- (4) Įvertinti ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu panaudojimo ypatumus;
- (5) Išanalizuoti ir įvertinti veiksnius (priklausančius ir nepriklausančius nuo projektų vykdytojų), darančius įtaką sėkmingam/nesėkmingam projektų įgyvendinimui pagal ŪM administruotas BPD priemones 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu;
- (6) Įvertinti pagal ŪM administruotas BPD priemones 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu suteiktos paramos socialinį – ekonominį poveikį;
- (7) Parengti analize pagrįstas išvadas dėl ŪM administruojamų BPD priemonių rezultatyvumo, poveikio ir pateikti praktiškas rekomendacijas dėl 2007–2013 m. programavimo laikotarpiu ŪM administruojamos ES struktūrinės paramos panaudojimo efektyvumo didinimo.

1.2. Vertinimo apimtis ir klausimai

Vertinimo **objektas** yra 2004–2006 m. BPD 1.2, 3.1, 3.2 ir 3.4 priemonių įgyvendinimas. Vertinimas atliekamas BPD priemonių ir BPD projektų lygmenyse. Atliekant vertinimą **priemonių lygmenyje** ir atsižvelgiant į vertinimo uždavinius, BPD 1.2, 3.1, 3.2 ir 3.4 priemonių įgyvendinimas analizuojamas pagal tris Europos Komisijos rekomenduojamus⁵ aspektus, t.y. pagal tinkamumo, rezultatyvumo⁶ ir poveikio kriterijus. **Projektų (mikro) lygmens** analizė pasitelkiama siekiant detaliau paanalizuoti priežastinius paramos veiksmingumo/neveiksmingumo veiksnius, taip pat siekiant išskirti geros praktikos pavyzdžius.

Šioje vertinimo ataskaitoje, analizuojant ŪM kompetencijai tekusias BPD priemones pagal **tinkamumo kriterijų**, nagrinėjama, kiek jų tikslai, uždaviniai, projektų atrankos bei finansavimo principai atitiko tikslinių grupių poreikius ir buvo tinkamos konkrečioms BPD strategijoje identifikuotoms ekonominėms ir socialinėms problemoms spręsti. Taigi daugiausia dėmesio skiriama paramos paklausos analizei – t.y. detaliai analizuojama, kaip 2004–2006 m. Ūkio ministerijos administruotos BPD paramos teikimo ir administravimo sąlygos atitiko pareiškėjų ir projektų vykdytojų poreikius. Ryšis tarp nustatytų tikslų ir uždavinių, programos indėlių bei

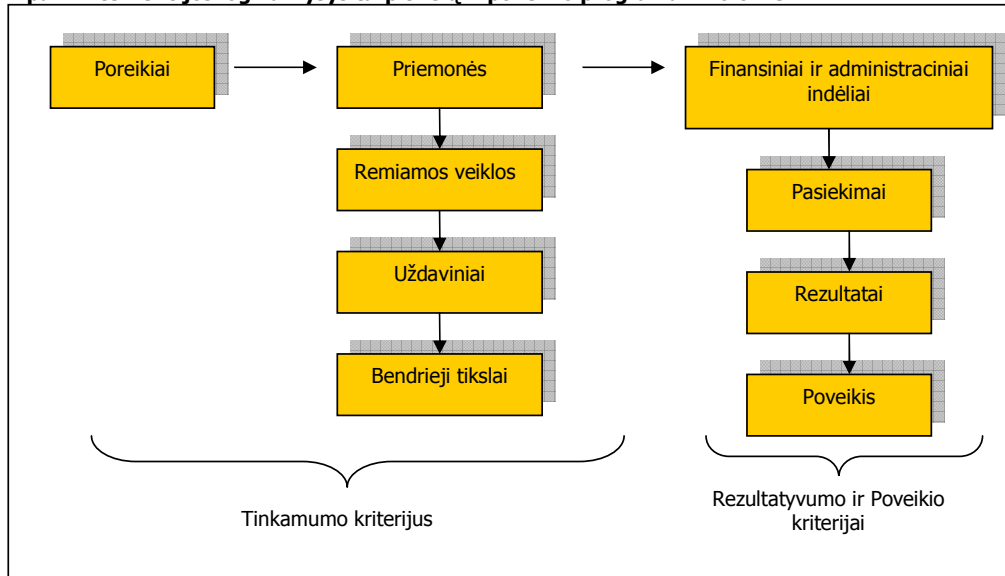
---

⁵ European Commission. Working Document No. 2. Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators, 2006 August, P.7.

⁶ Ataskaitoje vartojami vertinimo terminai, nurodyti naujausioje vertinimo metodinėje literatūroje lietuvių kalba (žr. V.Nakrošis, N.Jarmalavičiūtė, D.Burakienė, *Ką kaip ir kodėl vertiname?*, LR Finansų ministerija, 2007. – P.5.), kurioje Europos Komisijos siūlomas vertinimo kriterijus angl. „effectiveness“ verčiamas kaip „rezultatyvumas“.

pasiektų rezultatų ir poveikio programos įgyvendinimo cikle yra vadinamas *intervencijos logika* (žr. 1 pav.). Šiame vertinime yra nagrinėjama Ūkio ministerijos administruotų BPD priemonių, kuriomis buvo siekiama sukurti prielaidas Lietuvos ūkio ilgalaikiui konkurencingumui užtikrinti, intervencijos logika. Šios analizės tikslas – patikrinti, ar pasirinktos viešosios intervencijos buvo tinkamai suprogramuotos ir įgyvendintos siekiant patenkinti tikslinių grupių poreikius ir spręsti Lietuvos ūkio problemas.

1 pav. Intervencijos logika: ryšys tarp tikslų ir poveikio programavimo cikle.

Saltinis: European Commission. DG Budget. Evaluating EU activities: A practical guide for the Commission services (2004).

Rezultatyvumo kriterijumi vertinamas BPD priemonių finansinis ir fizinis tikslų bei uždavinių pasiekimo laipsnis ir analizuojamos jų pasiekiamumo/nepasiekiamumo priežastys, įtaką darę veiksniai. Vienas svarbesnių vertinimo eigoje nagrinėjamų paramos rezultatyvumo klausimų yra susijęs su suteiktos paramos *savaimiškumo efektu*, t.y. nagrinėjama, ar ir koku mastu BPD subsidijas gavę projektai būtų buvę įgyvendinti be paramos⁷. Remiantis Europos Komisijos Regioninės politikos direktorato metodinėmis rekomendacijomis⁸, savaimiškumo laipsnio nustatymas pagrįstas paramos gavėjų ir pareiškėjų, negavusių paramos, apklausų rezultatais.

Pagal rezultatyvumo kriterijų taip pat atliekama regioninė paramos pasiskirstymo analizė, vertinant, koks yra paramos efektyvumas priklausomai nuo regiono ir ŪM administruojamos BPD priemonės ir kokios to priežastys.

Poveikio kriterijumi analizuojami ilgalaikiai BPD priemonių tiesioginiai ir netiesioginiai padariniai tikslinėms grupėms, šalies ūkiui ir atskiriems jo sektoriams, Lietuvos apskritims. BPD priede Ūkio ministerijos kompetencijai priskirtoms priemonėms buvo nustatyti šie poveikio rodikliai:

⁷ European Commission, DG BUDGET. Evaluating EU Activities — A practical guide for the Commission services Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004. – P. 105.

⁸ European Commission, DG REGIO. Evalued: the resource providing guidance on the evaluation of socio-economic development. (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/evalued/glossary/glossary_d_en.htm)

4 lentelė. Ūkio ministerijos administruojamų BPD priemonių poveikio rodikliai.

BPD priemonė	Poveikio rodiklis	Kiekybinė išraiška
1.2 priemonė	Sukurtų papildomų darbo vietų skaičius (vnt., vyrų/moterų)	400
	Sumažėjęs išmetamo CO2 kiekis (t)	270000
3.1 priemonė	Sukurtų papildomų darbo vietų skaičius (vnt., vyrų/moterų)	3000
	Paramą gavusių pradedančiųjų įmonių, kurios išsilaiškė 12 mėnesių, dalis (%)	90
3.2 priemonė	Sukurtų papildomų darbo vietų skaičius (vnt., vyrų/moterų)	1500
	Susikūrę branduoliai (klasteriai) (vnt.)	2
3.4 priemonė	Sukurtų papildomų darbo vietų skaičius (vnt., vyrų/moterų)	3500
	Lankytojų skaičiaus paremtuose objektuose padidėjimas per metus (%)	4

Šaltinis: BPD priedas (2008-02-27).

Lentelėje pateikti poveikio rodikliai yra surenkami iš projektų lygmens ir pateikiami metinėse BPD įgyvendinimo ataskaitose. Vertinimo metu ŪM administruotų BPD priemonių poveikis vertinamas platesne apimtimi ir apima du aspektus:

1. Visų pirma apskaičiuojamas ŪM administruotų BPD priemonių poveikis pagrindiniams makroekonominiais Lietuvos rodikliams, išskiriamas socialinis paramos poveikis (pagal priemonės pobūdžius daugiausia susijęs su papildomų darbo vietų kūrimu) ir ekonominis poveikis (nagrinėjama paramos įtaka atskiriems ūkio sektoriams, verslumo ir inovacijų skatinimui Lietuvoje bei paramos įtaka privačioms investicijoms pritraukti).
2. Antra, analizuojamas ŪM kompetencijai priskirtų BPD priemonių paramos tikėtinas poveikis socialinei ir ekonominei atskirų Lietuvos apskričių plėtrai. Papildoma analizė nagrinėjant, kaip pasireiškė atskirų finansuojamų projektų, įgyvendinamų konkrečiame regione, sinergijos efektas, atlikta trijų regionų atžvilgiu. Remiantis Užsakovo parengta technine užduotimi pagilinta analizė atlikta Ignalinos AE regiono⁹ atveju, taip pat Vilniaus ir Šiaulių apskričių lygmeniu. Pastarieji atvejai pasirinkti atsižvelgiant į gana didelį ir proporcingą paremtų projektų pasiskirstymą pagal atskiras BPD priemones.

Remiantis Užsakovo suformuluota technine užduotimi, atliekant BPD 1.2, 3.1, 3.2 ir 3.4 priemonių vertinimą, siekiama atsakyti į konkrečius **vertinimo klausimus**, kurie žemiau lentelėje yra suskirstyti pagal atskirus vertinimo kriterijus:

5 lentelė. Vertinimo klausimai pagal vertinimo uždavinius ir kriterijus.

Vertinimo uždavinys	Vertinimo kriterijus	Vertinimo klausimas
I. Įvertinti ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu panaudojimo ypatumus	Rezultatyvumas	Koks yra paramos efektyvumas priklausomai nuo regiono ir ŪM administruojamos BPD priemonės ir to priežastys (pateikti prielaidas, priežastis bei kt. informaciją, pagrindžiančią paramos efektyvumo pasireiškimą viename ar kitame regione)?
		Ar paramos verslui efektyvumas priklausė, ir kaip, nuo <i>paramos formos</i> (tiesioginė/netiesioginė parama) ir nuo paramos gavėjo tipo (pvz., SVV/didžiosios įmonės)? Ar pasireiškė ir koku mastu savaimiškumo (angl. <i>deadweight</i>) efektas?

⁹ kaip jis yra apibrėžtas LR Vyriausybės 2001 m. vasario 19 d. nutarimu Nr. 172 (Žin., 2002, Nr. 22-826).

Vertinimo uždavinys	Vertinimo kriterijus	Vertinimo klausimas
	Tinkamumas	<p>Kaip ŪM nustatytose BPD priemonių paramos sąlygose įvardinti reikalavimai (galimi pareiškėjai ir jų teisinė forma, remiamos veiklos, paramos forma ir dydis, pareiškėjo indėlis ir kt.) darė įtaką BPD ir BPD priemonių tikslų pasiekimui?</p> <p>Kokios BPD priemonės buvo paklausios/nepaklausios tarp pareiškėjų ir kokios yra to priežastys? Kokios BPD priemonės ir veiklų grupės labiausiai paskatino naujų veiklų, nevykdytų iki ES struktūrinės paramos gavimo arba vykdytų mažą apimtį, vykdymą?</p> <p>Dėl kokių priežasčių dalis gavusiųjų ES struktūrinę paramą pagal ŪM administruojamas priemones paramos atsisakė?</p> <p>Ar buvo nustatyti tinkami projektų atrankos kriterijai, leidę siekti paramos, pagal ŪM administruojamas priemones, tikslų?</p>
II. Išanalizuoti ir įvertinti veiksniai (priklausančius ir nepriklausančius nuo projektų vykdytojų), darančius įtaką sėkmingam /nesėkmingam projektų įgyvendinimui pagal BPD priemones 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu	Rezultatyvumas	<p>Kaip projekto įgyvendinimo sėkmė siejasi su projektų vykdytojų administraciniais gebėjimais (turima projektų administravimo patirtimi, su projekto įgyvendinimu susijusių dokumentų teikimu nustatytais terminais, projektų rizikų valdymu ir kt.)?</p> <p>Kaip projekto įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo projekto vykdytojo galimybės lanksčiai disponuoti lėšomis ir lėšų kiekiu, kuris gali būti skirtas jo projektui įgyvendinti?</p> <p>Kokie ir kaip LR teisės aktai, tiesiogiai nesusiję su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susiję su projektų įgyvendinimu, daro įtaką projektų įgyvendinimui (teigiami ir neigiami aspektai)?</p> <p>Kaip pasirinktas projekto administravimo modelis (projekto administravimo paslaugos perkamos arba projektą administruoja projekto vykdytojo darbuotojai; projekto administravimo išlaidos apmokamos paramos lėšomis arba paties projekto vykdytojo lėšomis ir kt.) daro įtaką projekto įgyvendinimo sėkmingumui?</p>
III. Įvertinti pagal ŪM administruojamas BPD priemones 2004–2006 metų programavimo laikotarpiu suteiktos paramos socialinį-ekonominį poveikį	Poveikis	<p>Koks yra paramos socialinis poveikis ir kaip tas poveikis pasireiškė (pagal BPD priemones)?</p> <p>Koks yra paramos ekonominis poveikis ir kaip tas poveikis pasireiškė (pagal BPD priemones)?</p> <p>Kaip pagal BPD priemones teikiama parama prisidėjo prie verslumo ir inovacijų skatinimo Lietuvoje?</p> <p>Kaip pagal BPD priemones teikiama parama darė įtaką papildomų privačių investicijų, tiesiogiai nesusijusių su pagal BPD priemones įgyvendinamais projektais, pritraukimui į projektų įgyvendinimo regionus?</p> <p>Kaip pasireiškė atskirų pagal BPD priemones finansuojamų projektų, įgyvendinamų viename regione, papildomumas (sinergijos efektas), tarp kokių BPD priemonių šis efektas didžiausias?</p>

Vertinimo tikslinės grupės, kurioms aktualus šis vertinimas ir kurios savo darbinėje veikloje galės naudotis vertinimo metu pateiktomis rekomendacijomis, yra už ES struktūrinės paramos planavimą, administravimą ir panaudojimą 2004–2006 ir 2007–2013 m. atsakingų institucijų atstovai (LR Ūkio ministerija, Lietuvos verslo paramos agentūra, regionų plėtros tarybos, Finansų ministerija), ES struktūrinės paramos ir naudos gavėjai (ūkio subjektai, verslo asociacijos, valstybės ir savivaldybių institucijos ir įstaigos, viešojo sektoriaus įstaigos, apskričių viršinių administracijos ir t.t.), potencialūs pareiškėjai, konsultantai ir kitos suinteresuotos institucijos ar asmenys.

1.3. Metodologinis pagrindas

Siekiant užtikrinti vertinimo išvadų patikimumą, objektyvumą ir nuoseklumą, atliekant analizę pagal atskirus vertinimo klausimus buvo derinami:

- kiekybiniai ir kokybiniai analizės metodai;
- požiūris „iš apačios į viršų“ (pvz., interviu, apklausos) ir iš „viršaus į apačią“ (pvz., statistinių duomenų analizė, ekonometrinis modeliavimas);
- skirtingi informacijos šaltiniai (pirminių ir antrinių informacijos šaltinių analizė).

Konkrečiai, siekiant atsakyti į vertinimo klausimus, buvo naudojami šie duomenų rinkimo ir analizės metodai:

6 lentelė. Duomenų rinkimo ir analizės metodai.

	Duomenų rinkimo metodai	Duomenų analizės metodai
Kiekybiniai metodai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Apklausos klausimyno pagrindu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Statistinė analizė – apklausų rezultatų analizei, priklausomybės tarp skirtingų kintamųjų skaičiavimas ▪ Ekonometrinis modeliavimas
Kokybiniai metodai	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Pirminių ir antrinių informacijos šaltinių analizė¹⁰ (angl. <i>desk research</i>) ▪ Giluminiai interviu ▪ Apklausa telefonu 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Turinio analizė ▪ Kontrafaktinė analizė ▪ Atvejo studijos ▪ Gerosios praktikos analizė

• Antrinių šaltinių analizė

Vertinimo metu išanalizuoti aktualūs antriniai šaltiniai (jų sąrašas pateikiamas 1 Priede). Paminėtini šie svarbiausi antriniai šaltiniai: ES ir nacionaliniai 2000–2006 m. programavimo laikotarpio dokumentai, metinės BPD įgyvendinimo ataskaitos, stebėsenos sistemos (SFMIS) duomenys, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės statistiniai duomenys, aktualūs Europos Komisijos ir Lietuvos institucijų užsakymu atlikti vertinimai bei tyrimai, aktuali ekonominės teorijos literatūra.

• Apklausos

Siekiant sužinoti pareiškėjų bei paramos gavėjų nuomonę ir požiūrius ŪM administruojamų BPD priemonių įgyvendinimo aspektais (pvz., priemonės ir jos veiklos sričių atitikimą poreikiams, paramos rezultatus, suteiktos paramos savaimiškumo efektus), 2008 m. spalio mėn. buvo atliekamos pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausos. Siekiant detaliau panagrinėti paramos efektyvumą atskiruose Lietuvos regionuose/savivaldybėse apsprendusias priežastis, papildomai bus atlikta telefoninė savivaldybių administracijų darbuotojų, atsakingų už planavimą ir investicijas, bei regioninių LVPA padalinių darbuotojų apklausa.

Apklausų respondentai buvo suskirstyti į penkias grupes, kaip nurodyta 7 lentelėje.

¹⁰ Pirminiai šaltiniai – iš jų faktai registruojami tiesiogiai (pvz., apklausų rezultatai, teisės aktai ir pan.). Antriniai šaltiniai – sukurti kitų tyrėjų surinktos pirminės informacijos pagrindu (pvz., studijos, tyrimai ir pan.).

7 lentelė. Apklausių respondentai.

Apklausių respondentai	Apklauskos respondentų imtis	Apklauskos pobūdis
ES struktūrinės paramos gavėjai	Ištisinė apklausa: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1.2. priemonė – 129 ▪ 3.1. priemonė – 106 ▪ 3.2. priemonė – 54 ▪ 3.4. priemonė – 44 Iš viso – 333 respondentai. Gauta 90 pilnų atsakymų ir 20 klausimynų, užpildytų 75 proc.	Kiekybiniais analizės metodais pagrįsta apklausa
Pareiškėjai, negavę ES struktūrinės paramos	Kvotinė apklausa: <ul style="list-style-type: none"> ▪ 1.2. priemonė – 51 ▪ 3.1. priemonė – 66 ▪ 3.2. priemonė – 15 ▪ 3.4. priemonė – 18 Iš viso – 150 respondentų. Gauta 30 pilnų atsakymų ir 9 klausimynų, užpildytų 75 proc.	
Pareiškėjai, atsisakę sudaryti paramos sutartis	Ištisinė apklausa: Iš viso – 13 respondentų. Atsakomumo procentas – 92 % (nepavyko susiekti su vienu respondentu)	Kokybiniais analizės metodais pagrįsta apklausa
Paramos gavėjai, su kuriais paramos sutartis buvo nutrauktos	Ištisinė apklausa: Iš viso – 12 respondentų. Atsakomumo procentas – 42% (7 respondentai atsisakė atsakyti į vertintojų klausimus)	
Savivaldybių administracijų darbuotojai, atsakingi už planavimą ir investicijas; turizmo ir verslo informacijos centrų savivaldybėse darbuotojai, Ignalinos AE regiono plėtros agentūros atstovai	Kvotinė apklausa: Iš viso – 11 respondentų iš Mažeikių rajono, Pasvalio rajono, Pagėgių, Švenčionių rajono, Ignalinos rajono savivaldybių	

Saltinis: sudaryta vertintojų.

Paramos gavėjų ir paramos pareiškėjų, negavusių paramos, apklausą atliko viešosios nuomonės tyrimų bendrovė „TNS Gallup“ pagal subrangos sutartį. Apklausa buvo vykdoma CAWI (angl. *Computer Aided Web Interviewing*) metodu. Apklausiai naudojami klausimynai buvo pateikti įvadinėje vertinimo ataskaitoje ir suderinti su Užsakovu. Klausimyną projektų vykdytojams sudarė 47 klausimai, o pareiškėjams, kuriems parama nebuvo skirta, – 19 klausimų. Apklauskos rezultatai pateikti ataskaitos forma. Joje atsakymų duomenys išanalizuoti pagal šiuos pjūvius: (a) subjekto juridinis statusas (didelis ūkio subjektas/smulkus ir vidutinis ūkio subjektas/viešasis subjektas); (b) pagal BPD priemonę; (c) pagal Lietuvos apskritį; (d) pagal projekto administravimo modelį (projekto administravimo paslaugos buvo pirktos iš išorės/projektą administravo projekto vykdytojo darbuotojai). Pareiškėjų atsakymai išanalizuoti pagal pirmus tris pjūvius. Gautų rezultatų statistinė paklaida lygi $\pm 5.2\%$.

Siekiant išsiaiškinti, dėl kokių priežasčių dalis gavusiųjų ES struktūrinę paramą pagal ŪM administruojamas priemones paramos atsisakė, o taip pat dėl kokių priežasčių paramos sutartis buvo nutrauktos su paramos gavėjais, papildomai buvo atliekamos telefoninės šių respondentų apklauskos. Su šiais respondентаis buvo vykdomi pusiau struktūruoti iki 15 min. trukmės telefoniniai interviu.

Pusiau struktūruoti telefoniniai interviu vykdyti su savivaldybių administracijų darbuotojais, atsakingais už planavimą ir investicijas, bei turizmo ir verslo informacijos centrų savivaldybėse darbuotojais. Šių interviu tikslas – pasiaiškinti paramos efektyvumą atskiruose Lietuvos regionuose/savivaldybėse apsprendusias prižastis.

- **Interviu**

Vertinimo tikslais buvo atlikti 7 interviu su ES struktūrinę paramą administruojančių institucijų (vadovaujančios ir tarpinės institucijos) darbuotojais bei socialiniais – ekonominiais partneriais (Lietuvos inovacijų paramos centru, Lietuvos ekonominės plėtros agentūra, įmonių asociacijų atstovais). Per interviu surinkti kokybinio pobūdžio duomenys ir nuomonė apie ŪM administruojamų BPD priemonių įgyvendinimą, rezultatus, iškilusias problemas, prižastinius ryšius, aptartos rekomendacijos.

- **Turinio analizė**

Turinio analizė taikoma visiems nekiekybiniais, neišmatuojamiems vertinimo klausimams analizuoti. Šis metodas atliekant vertinimą yra labai svarbus, jo dėka analizuojami vertinimui reikalingi duomenys – apklausos, interviu, įgyvendinimo ataskaitos, programiniai dokumentai, kiti šaltiniai.

- **Statistinė duomenų analizė**

Šis metodas naudojamas SFMIS duomenų analizei, vertinant 2004–2006 m. BPD 1.2, 3.1, 3.2 ir 3.4 priemonių rezultatyvumą, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės ir EUROSTAT duomenims, taip pat apklausos rezultatų analizei, koreliacijos reikšmei tarp skirtingų efektų nustatyti.

- **Kontrafaktinė analizė**

Pastaruoju metu ši metodą itin rekomen

duoja taikyti Europos Komisijos Regioninės politikos generalinis direktoratas¹¹, siekiant įvertinti grynąjį ES struktūrinių fondų paramos poveikio/naudos mastą. Metodo esmė – situacijų „su parama“ ir „be paramos“ palyginimas. Tam tikslui yra atliekamas dviejų kontrolinių grupių (paramos gavėjų ir negavusių paramos) palyginimas, taip pat gali būti atliekamas palyginimas tarp paramos gavėjų ir likusios visumos (pavyzdžiui, paramą gavusių SVV eksporto padidėjimo masto palyginimas su visų SVV eksporto pokyčiais per analizuojamą laikotarpį).

- **Ekonometrinis modeliavimas**

Šis kiekybinis metodas naudojamas vertinant Ūkio ministerijos pagal BPD priemones paskirstytos paramos poveikį. Ekonominio poveikio vertinimo tikslas – įvertinti ir aprašyti numatomą poveikį svarbiausiems Lietuvos ūkio rodikliams, kurį sąlygoja struktūrinių fondų paramos impulsai. Atsižvelgiant į Užsakovo techninę specifikaciją, poveikis išskaidytas keturiais aspektais: investicijų į viešojo turizmo infrastruktūrą ir paslaugas poveikis; investicijų į energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimą poveikis; investicijų į verslą poveikis bei investicijų į verslo aplinkos gerinimą poveikis. Prognozės skaičiuojamos iki 2010 m.

---

¹¹ „Building for the future: Evaluation in governance, development and progress“, 2008 // Veronica Gaffey (Head of the Evaluation Unit, DG Regio): The European Regional Development Fund or How to evaluate billions?; Kai Stryczynski (Evaluation Unit, DG Regio): Rigorous impact evaluation: the magic bullet for evaluation of Cohesion Policy?

Šio vertinimo tikslais buvo adaptuotas projekte „Lietuvos ekonomikos matematiniai modeliai makroekonominiam procesams prognozuoti (LEMM)“ (2006 m.) sudarytas ir šiuo metu atnaujintas „Lietuvos ekonomikos makroekonometrinis modelis (LEMAM)“. Modeliui buvo naudojami Ūkio ministerijos administruotos 2004–2006 m. ES struktūrinės paramos lėšų išmokėjimo paramos gavėjams metų ketvirčiais (nuo 2004 m. pirmo ketvirčio iki 2008 m. trečio ketvirčio) duomenys. Detalus modelio aprašymas pateiktas 3 Priede.

• **Atvejo studijos**

Vertinimo tikslais buvo atliekamos atvejų studijos *projektų lygmeniu*. Atvejų analizės tikslas – įvertinti paramos pagal ŪM administruotas BPD priemonės rezultatus, poveikį, detaliau panagrinėti veiksnius ir procesus, kurie daro įtaką projekto sėkmei/nesėkmei. Projektai detalesnei analizei buvo atrenkami atsižvelgiant į tokius aspektus, kaip:

- projekto įgyvendinimo vieta (regionas)
- projekto pobūdis (infrastruktūrinis projektas/„minkštosios“ investicijos)
- paramos forma: tiesioginė/netiesioginė
- paramos gavėjo tipas: SVV/didžiosios įmonės
- projekto administravimo modelis (pvz., projekto administravimo paslaugos perkamos arba projektą administruoja projekto vykdytojo darbuotojai; projekto administravimo išlaidos apmokamos paramos lėšomis arba paties projekto vykdytojo lėšomis ir kt.)

Užsakovo parengtoje techninėje užduotyje vertintojams buvo nurodyta atsižvelgti į kitų ES šalių pavyzdžius, kurių ekonominio išsivystymo lygis yra panašus į Lietuvos ir jos priklauso tam pačiam konvergencijos tikslui. Atsižvelgiant į prieinamą informaciją¹², vertinimo metu buvo apžvelgti kitų ES valstybių narių 2000–2006 m. 1 tikslo regionų programų pavyzdžiai, siekiant identifikuoti gerosios praktikos pavyzdžius, kurie gali būti aktualūs Lietuvai.

• **Išvadų ir rekomendacijų formulavimas**

Vertinimo išvados formuluojamos išnagrinėjus visus surinktus duomenis, gretinant, lyginant ir papildant informaciją, surinktą iš skirtingų informacijos šaltinių skirtingais metodais. Rekomendacijos suformuluotos atsižvelgiant į konkrečias identifikuotas problemas, sunkumus ir naujojo programavimo periodo rizikas.

---

¹² Daugiausia sėkmės istorijų programų ir projektų lygmenyje pateikiama Europos Komisijos Regioninės politikos generalinio direktorato internetinėje svetainėje: http://ec.europa.eu/regional_policy/projects/stories/index_en.cfm.

2. ŪM ADMINISTRUOTOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU TINKAMUMO VERTINIMAS

Šioje ataskaitos dalyje pristatoma ŪM administruotų Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonių analizė pagal keturis įvadinėje vertinimo ataskaitoje suderintus tinkamumo klausimus: (1) Ar buvo nustatyti tinkami projektų atrankos kriterijai, leidę siekti paramos, pagal ŪM kompetencijai priskirtas BPD priemones, tikslų? (2) Kaip ŪM nustatytose BPD priemonių paramos sąlygose įvardinti reikalavimai (galimi pareiškėjai ir jų teisinė forma, remiamos veiklos, paramos forma ir dydis, pareiškėjo indėlis ir kt.) darė įtaką BPD ir BPD priemonių tikslų pasiekimui? (3) Kokios BPD priemonės buvo paklausios/nepaklausios tarp pareiškėjų ir kokios yra to priežastys? (4) Dėl kokių priežasčių dalis gavusiųjų ES struktūrinę paramą pagal ŪM administruojamas priemones paramos atsisakė? Tinkamumo analizė atliekama BPD priemonių intervencijos kontekste.

2.1. Analizuojamų BPD priemonių intervencijos logika

ES struktūrinių fondų paramos intervencija yra grindžiama rinkos trūkumų šalinimu¹³, t.y. viešojo intervencija laikoma tinkama tik tuomet, kai yra nukreipta į rinkos netobulumų (informacijos asimetrijos, konkurencijos trūkumų) koregavimą ir nesukelia konkurencinių iškreipimų. Išskiriamos keturios situacijos, kai viešojo intervencija į rinkos ekonomiką gali būti pateisinama:

- (1) Kai be viešosios intervencijos negali būti teikiamos viešosios gėrybės (pavyzdžiui, pradinio švietimo paslaugos, elektros tiekimo saugumas ir pan.);
- (2) Kai stengiamasi pašalinti informacijos asimetriją (šio vertinimo kontekste pavyzdžiu galėtų būti naujų technologijų diegimas SVV, taip pat dauguma verslo aplinkos gerinimo projektų);
- (3) Kai stengiamasi koreguoti išorės poveikius, kurie atsiranda dėl vienos įmonės veiksmų, turinčių įtaką kitoms įmonėms. Šis poveikis gali būti neigiamas (pavyzdžiui, pramonės poveikis aplinkai) ir teigiamas (pavyzdžiui, technologijų perdavimas). Teigiamas išorės poveikis yra susijęs su persiliejiimo (angl. *spill-over*) efektu. Šio vertinimo kontekste aktualūs du persiliejiimo efektai:
  - Tiesioginių užsienio investicijų ir didelių įmonių sąlygoti persiliejiimo efektai (daugiausia siejami su technologijų perdavimu vietinei rinkai/SVV);
  - Mokslinių tyrimų ir plėtros sąlygoti persiliejiimo efektai (daugiausia siejami su žinių ir inovacijų rinkai perdavimu)¹⁴;
- (4) Kai siekiama socialinių persikirstymo politikos tikslų (teikiamos išmokos socialiai pažeidžiamoms visuomenės grupėms).

Atitinkamai Lietuvos 2004–2006 m. BPD programavimo metu buvo išskirtos Lietuvos ūkio problemos (šio vertinimo kontekste kaip aktualiausias galima paminėti mažą pramonės produktyvumą, menką inovacinį potencialą, žemos pridėtinės vertės produktų dominavimą gamybos struktūroje, verslumo stoka¹⁵) ir nustatyti plėtrą ribojantys veiksniai. Analizuojamų BPD priemonių kontekste rinkos trūkumai buvo pagrįsti informacijos asimetrijos ir išorės poveikių argumentais, tokiais kaip kapitalo prieinamumo problemos, verslo bei MTTP

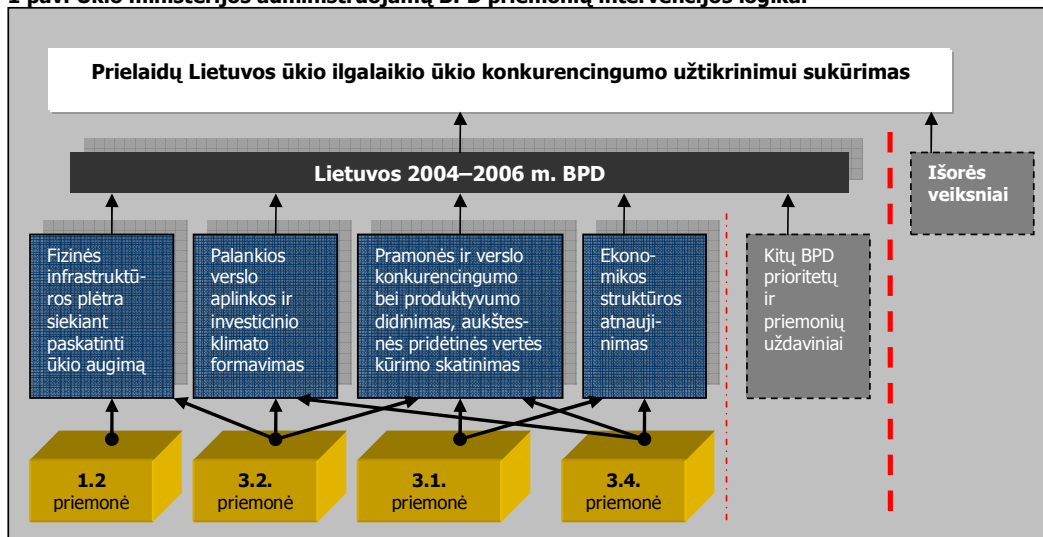
¹³ European Commission. Working Document No. 2. Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators, 2006 August, P.11.

¹⁴ Ex Post Evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000 – 2006 co-financed by the ERDF (Objective 1 and 2). Final inception report. – P.46.

¹⁵ 2004 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 935 dėl Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo. Valstybės žinios: 2004, Nr. 123 -4486. - P. 134-137.

infrastruktūros nepakankamumas ir pan. Minėtiems rinkos trūkumams sušvelninti buvo pasirinktos konkrečios į fizinį kapitalą ir infrastruktūrą orientuotos investicinės kryptys, dėl kurių buvo tikimasi prisidėti prie pagrindinio 2004–2006 m. BPD tikslo – prielaidų Lietuvos ūkio ilgalaikio konkurencingumo užtikrinimui sukūrimo. Konkrečiai buvo numatyta šio tikslo siekti per verslo aplinkos ir investicinio klimato gerinimą (3.2. priemonė), verslo produktyvumo ir tarptautinio konkurencingumo didinimą (3.1., 3.2., 3.4 priemonės), aukštesnės pridėtinės vertės dalies šalies bendrajame vidaus produkte (toliau – BVP) didinimą (3.1. priemonė), ekonominės infrastruktūros gerinimą (1.2, 3.4 priemonės). Žemiau schemoje vaizduojama ŪM administruotų BPD priemonių intervencijos logika.

1 pav. Ūkio ministerijos administruojamų BPD priemonių intervencijos logika.

Saltinis: sudaryta vertintojų.

Schemoje nurodytų Lietuvos ūkio konkurencingumo didinimo uždavinių buvo pasirinkta siekti teikiant tiek tiesioginę, tiek netiesioginę paramą. Buvo tikimasi, kad tiesioginė parama verslui išlygins ribotas finansinių išteklių gavimo įmonių modernizacijai ir mokslinių tyrimų bei eksperimentinės veiklos vykdymui galimybes, tuo paskatindama perėjimą prie didesnės vertės produktų gamybos bei verslo internacionalizacijos.¹⁶ Netiesioginė parama (viešosios paslaugos verslui ir investicijos į fizinę verslo infrastruktūrą) buvo orientuota į verslo paslaugų ir informacijos santykinio trūkumo mažinimą, visų pirma siekiant padidinti verslumo lygį Lietuvoje (ypač periferiniuose regionuose), sustiprinti asocijuotas verslo struktūras bei padidinti Lietuvos investicinį patrauklumą¹⁷. Finansinės paramos teikimui verslo subjektams buvo patvirtintos trys valstybės pagalbos schemas:

¹⁶Ibid. - P. 134.

¹⁷ Ibid. - P. 135.

- (1) didesnė dalis išteklių buvo sukoncentruota **valstybės pagalbos SVV subjektams¹⁸ schemeje¹⁹**. Pagal ją finansinė parama buvo teikiama iki 65% tinkamų projekto išlaidų dalies materialioms investicijoms į pastatus (išskyrus pastatytų pastatų įsigijimą), įrangą, įrenginius (išskyrus transporto priemonių įsigijimą), nematerialioms investicijoms (patentams, licencijoms, prekių ženklams, programinei įrangai) bei iki 50% – konsultavimo paslaugoms (galimybių studijoms, verslo planams, rinkodaros dokumentams, leidiniams, projekto valdymo paslaugoms ir pan.). Taip pat papildomai kartu galėjo būti skirta de minimis pagalba audito, draudimo ir viešinimo išlaidoms.
- (2) pagal **regioninės pagalbos schemą²⁰** buvo skiriama pagalba materialioms ir nematerialioms investicijoms. Paramos intensyvumas SVV siekė iki 65%, o dideliems ūkio subjektams²¹ – iki 50% visų tinkamų projekto išlaidų dalies. Papildomai materialiojo turto draudimo, projekto audito ir viešinimo paslaugų pirkimui galėjo būti skiriama de minimis pagalba.
- (3) pagal **mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros skatinimo schemą²²** buvo kompensuojama daugiau išlaidų kategorijų: personalo išlaidos, instrumentų, įrangos ir patalpų, kurie naudojami išimtinai ir nuolat MTTP veiklai, išlaidos (įsigijimo, nuomos ar nusidėvėjimo ir pan.), konsultavimo išlaidos, pridėtinės išlaidos, intelektinės nuosavybės išlaidos, kitos susijusios veiklos išlaidos. Dideliems ūkio subjektams paramos intensyvumas pagal šią schemą siekė iki 35–60%, o SVV – iki 50–75%. Papildomai kartu galėjo būti skirta de minimis pagalba specialistų, įdarbinamų išimtinai projektui, mokymo išlaidoms, sukurtų žinių sklaidos išlaidoms, audito, draudimo ir viešinimo išlaidoms.

Norimo intervencijos poveikio tikslinėms grupėms ir specifinių ekonominių – socialinių problemų sprendimui buvo siekiama per konkrečių BPD priemonių paramos sąlygų ir projektų atrankos kriterijų nustatymą. Kituose šios dalies skyriuose įvertinama šių kintamųjų įtaka analizuojamų BPD priemonių tikslų ir uždavinių pasiekimui bei atsakoma į kelis vertinimo klausimus – ar buvo nustatyti tinkami projektų atrankos kriterijai, leidę siekti paramos, pagal ŪM administruojamas priemones, tikslų? kaip ŪM nustatytose BPD priemonių paramos sąlygose įvardinti reikalavimai (galimi pareiškėjai ir jų teisinė forma, remiamos veiklos, paramos forma ir dydis, pareiškėjo indėlis ir kt.) darė įtaką BPD ir BPD priemonių tikslų pasiekimui? Ataskaitos dalyse apie ŪM administruotų BPD priemonių rezultatyvumą ir poveikį bus sugrįžta prie intervencijų pasiteisinimo įvertinimo.

---

¹⁸ Smulkaus ir vidutinio verslo (SVV) subjekto apibrėžimas buvo pateiktas 2004 m. birželio 11 d. Ūkio ministerijos įsakymu Nr. 4-243 patvirtintose gairėse pareiškėjams (verslumo, verslo ir investicijų plėtros skatinimui.) **SVV** – savarankiškumo kriterijų atitinkantis ūkio subjektas, kuriame dirba mažiau kaip 250 darbuotojų ir kurio metinė apyvarta neviršija 138 mln. Lt arba bendra ūkio subjekto turto balansinė vertė ne didesnė kaip 93 mln. Lt. **Savarankiškumo kriterijų atitinkantis smulkaus ir vidutinio verslo subjektas** – bet kuris SVV ūkio subjektas, išskyrus tuos, kurių 1/4 ar daugiau įstatinio kapitalo ar balsavimo teisių priklauso vienam ar keliems subjektams, kurie pagal pateiktą apibrėžimą nėra SVV subjektai.

¹⁹ Valstybės pagalbos schema „Pagalba smulkaus ir vidutinio verslo subjektams“ įtraukta į Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 4-16 patvirtintą Valstybės pagalbos teikimo tvarką „Verslumo, verslo ir investicijų plėtros skatinimas“, remiantis Lietuvos Respublikos valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės 2000 m. gegužės 18 d. įstatymu Nr. VIII-1689 ir 2001 m. sausio 12 d. Komisijos reglamentu 70/2001 Dėl Sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažoms ir vidutinėms įmonėms.

²⁰ Valstybės pagalbos schema „Regioninė pagalba“ įtraukta į Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004 m. sausio 21 d. įsakymu Nr. 4-16 patvirtintą Valstybės pagalbos teikimo tvarką „Verslumo, verslo ir investicijų plėtros skatinimas“, remiantis Lietuvos Respublikos valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės 2000 m. gegužės 18 d. įstatymu Nr. VIII-1689 ir Europos Komisijos 1998 m. kovo 10 d. Nacionalinės regioninės pagalbos gairėmis.

²¹ **Didelis ūkio subjektas** – ūkio subjektas, kuris neatitinka SVV verslo subjekto apibrėžimo.

²² Lietuvos Respublikos ūkio ministro 2004 m. kovo 22 d. įsakymu Nr. 4-77 patvirtinta valstybės pagalbos schema „Mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros skatinimas“ remiasi Lietuvos Respublikos valstybės pagalbos ūkio subjektams kontrolės 2000 m. gegužės 18 d. įstatymu Nr. VIII-1689 ir Europos Bendrijos gairėmis dėl valstybės pagalbos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai.

2.2. Paramos sąlygų įtaka BPD ir BPD priemonių tikslų pasiekimui

2.2.1. Projektų atrankos kriterijų įvertinimas

ES struktūrinės paramos programos ar jos priemonės efektyvumui didelę reikšmę turi projektų atrankos procesas ir tinkamų vertinimo bei atrankos kriterijų nustatymas, kadangi tai vienas pagrindinių instrumentų, leidžiančių atsakingoms institucijoms kryptingai siekti programos ir priemonės lygmens uždavinių įgyvendinimo. Kaip rodo šio vertinimo tikslais atlikta pareiškėjų ir projektų vykdytojų apklausa, daugiau nei pusės paraiškų (53%), teiktų paramai pagal ŪM administruotas BPD priemones, atveju dėl nustatytų projektų atrankos kriterijų buvo ženkliai ar iš dalies modifikuojamos pirminės projektų idėjos²³, siekiant kaip galima labiau atitikti konkrečius BPD priemonės ir veiklos grupės uždavinius. Vertinant pagal pareiškėjų juridinį statusą, didesnę įtaką atrankos kriterijai turėjo SVV projektų rengimui, o pagal BPD priemones – pirminės projektų idėjos dėl nustatytų atrankos kriterijų buvo labiausiai modifikuotos teikiant paraišką pagal BPD 3.4 priemonę „Viešojo turizmo infrastruktūra ir paslaugos“. Apklausoje metu nustatyta reikšminga korekcinė ŪM administruotų BPD priemonių atrankos kriterijų įtaka projektų rengimui leidžia daryti išvadą, kad šis instrumentas buvo veiksmingas siekiant tikslingai nukreipti papildomą kapitalą Lietuvos ūkiui svarbių ekonominių – socialinių problemų sprendimui.

Ne mažiau svarbu, ar ŪM parinkti atrankos kriterijai tinkamai atspindėjo BPD priemonių intervencijos tikslus ir uždavinius. 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu BPD projektai buvo atrenkami pagal bendruosius ir specifinius kiekvienos priemonės atrankos kriterijus. Bendrieji projektų atrankos kriterijai buvo taikomi visiems pagal BPD finansuojamiems projektams,²⁴ o specifiniai projektų atrankos kriterijai buvo nustatyti atsižvelgiant į konkrečius BPD priemonės ir jos veiklų grupių uždavinius. Teikiant paramą pagal ŪM administruotas BPD priemones pagal atitiktą specifiniams atrankos kriterijams vidutiniškai projektas galėjo surinkti iki 40 balų iš 100.

Atlikus Ūkio ministerijos administruotų BPD priemonių specifinių projektų atrankos kriterijų peržiūrą nustatyta, kad dauguma jų buvo tiksliai apibrėžti atsižvelgiant į atitinkamos BPD priemonės tikslus ir uždavinius bei veiklų grupės specifinius tikslus ir prioritetus, todėl galima konstatuoti, kad iš esmės specifiniai projektų atrankos kriterijai buvo tinkamai susieti su analizuojamų BPD priemonių intervencijos siekais. Kita vertus, peržiūros metu buvo nustatyti ir keli specifinių projektų atrankos kriterijų trūkumai bei neatitikimas tarp BPD priemonių specifinių tikslų ir atrankos kriterijų:

1. Pirma, kai kuriose BPD priemonėse nustatyti projektų atrankos kriterijai buvo pernelyg abstraktūs lyginant su specifinių tikslų formuluotėmis, kas mažino atsakingų institucijų galimybę užtikrinti labiau tikslinį paramos nukreipimą į prioritetinius ir plėtotinius sektorius. Pavyzdžiui, BPD 3.1.1. veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ buvo nustatytas specifinis tikslas – aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų (AVAT) įmonių sukuriama pridėtinės vertės didinimas, tačiau į specifinių atrankos kriterijų (prioritetų) lygmenį konkrečiai šis uždavinys jau nebuvo perkeltas, buvo pasirinktas platesnis

---

²³ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemones, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 21.

²⁴ Bendrieji BPD tinkamumo kriterijai buvo šie:

- projektas turi atitikti bendrą BPD strategiją ir Lietuvos nacionalinę bei Europos Sąjungos politikos kryptis;
- projektas turi būti suderinamas su prioriteto ir priemonės, pagal kuriuos skiriamas finansavimas, specifiniais tikslais;
- projektas turi kurti pridėdamąją vertę;
- projektas turi būti finansiškai tęstinis;
- turi būti aišku, kad be ES paramos projekto nebūtų įmanoma įgyvendinti;
- projektui įgyvendinti turima tinkamų administracinių ir finansinių gebėjimų, siekiant užtikrinti sėkmingą projektų įgyvendinimą.

prioritetas (atrankos kriterijus) – projekto įtaka visos Lietuvos verslo plėtrai ar atskirų pramonės sektorių raidai ar konkurencingumui. Atitinkamai paraiškų vertinimo metu papildomai balai nebegalėjo būti skiriami AVAT įmonių projektams, todėl, jei buvo siekta skatinti šį sektorių, reikiami atrankos instrumentai nebuvo sukurti. Retrospektyviai apžvelgiant pagal šią veiklų grupę finansuotus projektus galima matyti, kad didžioji paramos dalis (57%, arba daugiau nei 145 mln. Lt) atiteko tradicinių, stabiliai augančių sektorių²⁵ įmonėms, ketvirtadalis lėšų (22%, arba 54,8 mln. Lt) – AVAT įmonėms, veikiančioms žinioms imliuose sektoriuose, 17% – mažų, dinamiškų ir sunkiai prognozuojamų sektorių įmonėms ir 5% šios veiklos grupės lėšų buvo skirta didelių, žinioms neimlių ir lėtai augančių sektorių įmonėms.

2. BPD 3.1 priemonės vienas iš trijų uždavinių buvo skatinti įmonių verslumą ir įmonių steigimą, tačiau šis uždavinys atsispindėjo tik vienoje priemonės veiklų grupėje „Klasterių, bendradarbiavimo tinklų skatinimas“. Siekiant veiksmingiau tiesioginės paramos formomis prisidėti prie pradedančiųjų įmonių skatinimo, tokio tipo įmonėms galėjo būti skiriami papildomi prioritetiniai balai visose BPD 3.1 priemonės veiklų grupėse. Be to, neįgyvendinus nė vieno klasterių kūrimosi projekto, BPD 3.1 priemonė ribotai prisidėjo prie pradedančiųjų įmonių skatinimo ir neturėjo poveikio įmonių steigimo skatinimui.
3. Kai kurių analizuojamų BPD priemonių veiklų grupėse nustatytas atrankos kriterijus dėl projekto kuriamų naujų ar išsaugomų senų darbo vietų nors ir atspindėjo bendrąjį BPD strategijos uždavinį, nebuvo visai tikslus atsižvelgiant į konkrečių BPD priemonių tikslus ir uždavinius. Tarkim, už atitikimą šiam atrankos kriterijui nebuvo tikslinga skirti papildomų balų vertinimo metu pagal šias veiklų grupes: „Energijos tiekimo tinklai“ (BPD 1.2 priemonė) bei „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ (BPD 3.1 priemonė), kadangi pagrindinis šių veiklų tikslas – ūkio restruktūrizacija, modernizacija ir efektyvumo/konkurencingumo skatinimas, kas veikiančiose įmonėse dažniausiai pasireiškia priešingu poveikiu darbo jėgos kapitalui, t.y. ne darbo vietų kūrimu, o jų mažinimu. Manytina, kad minėtose veiklų grupėse vieną iš atrankos kriterijų reikėjo susieti su darbo jėgos našumo didinimu parama, nes šis veiksnys labiau daro įtaką procesų (atitinkamai energijos gamybos ar pramonės gamybos) efektyvumui. Šis atrankos kriterijus galėjo būti matuojamas pagal projekto sąlygojamus bendrosios pridėtinės vertės, tenkančios vienai faktiškai dirbutojų dirbtai valandai, pokyčius. Taip būtų buvusi užtikrinta ir ŪM administruotos BPD paramos intervencijų sąsaja su BPD priede nustatyto paramos

---

²⁵ Žinioms imlių sektorių grupė apima chemikalų ir chemijos pramonės gaminių gamybą (DG); elektros ir optinių prietaisų gamybą (DL); transporto priemonių gamybą (DM); IT prekybą (G-51.43, 51.84, 51.86, 51.87); pašta ir telekomunikacijas (I-64); finansinį tarpininkavimą (J); kompiuterius ir su jais susijusią veiklą (K-72); mokslinius tyrimus ir taikomąją veiklą (K-73); kitą verslo veiklą (K-74; ji apima teisinę veiklą, konsultacines paslaugas, apskaitos, buhalterijos ir audito veiklą, rinkos ir viešosios nuomonės tyrimus, architektūrą ir inžinerines veiklas, reklamos paslaugas, personalo atrankos paslaugas ir kt.); Tradicinių, stabiliai augančių sektorių grupė apima medienos ir medinių dirbinių gamybą (DD), popieriaus ir popieriaus gaminių gamybą; leidybą ir spausdinimą (DE) ir kitą, niekur kitur nepriskirtą, gamybą (DN); elektros, dujų ir vandens tiekimą (E); statybą (F); didmeninę ir mažmeninę prekybą (G); transportą ir sandėliavimą (I -60-63); nekilnojamojo turto operacijas (K-70); Didelių, žinioms neimlių, lėtai augančių sektorių grupė apima žemės ūkį, medžioklę ir miškininkystę, žuvininkystę (AB); maisto produktų, gėrimų gamybą ir tabako gamybą (DA); tekstilės gaminių gamybą (DB) bei odos ir odos dirbinių gamybą (DC); Mažų, dinamiškų, sunkiai prognozuojamų sektorių grupė apima kasybą ir karjerų eksploatavimą (C); kokso, naftos perdirbimo produktų ir branduoliniu kuro gamybą (DF); guminių ir plastikinių dirbinių gamybą (DH); kitų ne metalo mineralinių produktų gamybą (DI); pagrindinių metalų ir metalo gaminių, išskyrus mašinas ir įrangą, gamybą (DJ); kitų, niekur kitur nepriskirtų, mašinų ir įrangos gamybą (DK); viešbučius ir restoranus (H); privačių namų ūkių, turinčių samdininkų, veiklą (P); kitą komunalinę, socialinę ir asmeninę aptarnavimo veiklą (O).

poveikio vertinimo kontekstiniu rodikliu „MVI pridėtinė vertė, tenkanti darbuotojui (1 eilinio darbuotojo per 1 val. sukurta pridėtinė vertė)²⁶“.

4. Analizuojant tiesioginės paramos verslui veiklų grupių atrankos kriterijus galima pastebėti, kad parama būtų buvusi tikslingiau nukreipta, jei atrankos kriterijus 3.1.1 veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ būtų susietas tik su įmonės įėjimu į naujas užsienio rinkas ar su eksporto plėtra, nes taip būtų kryptingiau siekta BPD 3.1 priemonės uždavinių – Lietuvos verslo konkurencingumo didinimo tarptautiniame lygmenyje ir Lietuvos eksporto struktūros priartinimo prie ES struktūros. Dabar, kaip patvirtina BPD 3.1 priemonės projektų vykdytojų apklausos rezultatai, dėl paramos savo konkurencingumą Europos rinkoje sustiprino pusė subsidijas gavusių įmonių, o pasaulinėje rinkoje – 23%. Įvesti produktus tiek Europos, tiek pasaulinėje rinkoje BPD tiesioginė parama verslui padėjo trečdaliui subsidijuotų įmonių.²⁷ Taigi didesnioji dalis įmonių savo pozicijas sutvirtinto vietinėje Lietuvos rinkoje, o tai iš dalies prieštarauja intervencijų tikslingumui, kadangi BPD strategijoje buvo tikimasi, jog tiesioginė parama verslui paskatins verslo internacionalizaciją²⁸.
5. Kai kuriose ŪM administruotose priemonėse ir atskirose veiklų grupėse per papildomų prioritetų nustatymą būtų buvę naudinga įvesti sąsajas su kitais BPD finansuojamais projektais, taip būtų skatinamas paramos sinergijos efektas. Konkrečiai ŪM administruotų priemonių atveju būtų buvusi naudinga BPD 3.1.6 veiklų grupės finansuotų privačių turizmo projektų sąsaja su BPD 3.4 viešojo turizmo infrastruktūros projektais. Platesniame BPD kontekste, 3.1. priemonės įmonių modernizavimo ir plėtros bei MTTP projektai galėjo būti siejami su Socialinės ir darbo ministerijos bei Švietimo ir mokslo ministerijos kompetencijoje buvusių įmonių ir mokslo įstaigų personalo gebėjimų plėtros projektais.

2.2.2. Paramos skyrimo sąlygų ir reikalavimų (paramos pasiūlos pusės) įvertinimas

Nustatytos paramos sąlygos ir reikalavimai, viena vertus, apsprendžia paramos veiksmingumą, kita vertus, lemia paramos patrauklumą potencialiam pareiškėjui. Didžioji dalis analizuojamų BPD priemonių paramos sąlygų yra nustatytos ES lygmenyje: remiamos sritys (gamybos aplinka, MTTP, turizmas, aplinkos apsauga, energetika)²⁹, galimi pareiškėjai paramai pagal valstybės pagalbos schemas (SVV ir didelių įmonių kategorijų apibrėžimas)³⁰, tinkamų išlaidų kategorijos (sąlyga, kad pagalba teikiama tik pradinėms investicijoms, investicijų į materialųjį ir nematerialųjį turtą apibrėžimai ir apribojimai pagalbos intensyvumo ekvivalentais, konsultavimo paslaugų tinkamumas³¹), netinkamų finansuoti išlaidų kategorijos³², didžiausias leistinas paramos intensyvumo

---

²⁶ BPD priedas. Bendri projektų priežiūros rodikliai. – P.7.

²⁷ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 49.

²⁸ 2004 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 935 dėl Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo. Valstybės žinios: 2004, Nr. 123 –4486. - P.134.

²⁹ Europos Parlamento ir Tarybos Reglamentas Nr. 1783/1999 1999 m. liepos 12 d. dėl Europos regioninės plėtros fondo

³⁰ 2001 m. sausio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 70/2001 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažoms ir vidutinėms įmonėms; Europos Bendrijos gairės dėl valstybės pagalbos moksliniams tyrimams ir technologinei plėtrai (OJ C 045, 17.02.1996)

³¹ 2001 m. sausio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 70/2001 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažoms ir vidutinėms įmonėms; Nacionalinės regioninės pagalbos teikimo gairės (98/C 74/06)

lygis SVV ir dideliems ūkio subjektams³³, maksimali projekto vertė (ne daugiau nei 50 mln. EUR)³⁴, nustatyti bendri reikalavimai pareiškėjo ekonominei – finansinei būklei,³⁵ privalomas gautos paramos viešinimas³⁶. BPD paramos programavimo metu nacionaliniame lygmenyje buvo apibrėžtos konkretnės paramos sąlygos: pasirinkta paramos forma (subsidijs), apibrėžtos neremiamos veiklos³⁷, BPD priemonių veiklų grupėse nustatyti minimalūs ir maksimalūs paramos vienam projektui dydžiai, kai kuriems viešųjų projektų tipams nustatytas mažesnis nei ES reglamentų leidžiamas paramos intensyvumo lygis³⁸, susiaurintas galimų pareiškėjų ir partnerių ratas pagal Gaires viešiesiems subjektams, sudarytas išsamus pareiškėjo tinkamumą ir projekto parengtumą pagrindžiančių dokumentų sąrašas, taip pat parengtos detalios paraiškų formos bei pareikalauta prie paraiškos pridėti projekto poreikio ir biudžeto pagrindimo dokumentus (verslo planą, galimybių studiją, kainų apklausas). Šio vertinimo metu atlikta nacionaliniame lygmenyje nustatytų paramos sąlygų ir reikalavimų įtakos ŪM BPD priemonių tikslų ir uždavinių pasiekimui analizė leidžia daryti keletą išvadų dėl nustatytų reikalavimų tinkamumo ir veiksmingumo:

1. Pasirinkta paramos teikimo negražintinos subsidijos forma buvo patraukli visiems potencialiems pareiškėjams ir užtikrino didelį projektų srautą. Kita vertus, vertinimo metu atlikta pareiškėjų ir projektų vykdytojų apklausa parodė, kad tuo atveju, jei parama būtų skirta kitokiomis formomis (pavyzdžiui, gražintinos subsidijos, paskolos palūkanų kompensavimo), tai didžioji dalis (59%) viešųjų pareiškėjų tokiais sąlygomis būtų nesikreipę paramos, o tarp SVV tokių būtų tik ketvirtadalis, didelių įmonių – penktadalis³⁹. Tai leidžia teigti, kad per 2004–2006 m. programavimo laikotarpį privatiems ūkio subjektams buvo galima taikyti įvairesnes finansinės paramos formas, atsižvelgiant į intervencijų tikslus. Be to, jau buvo minėta, kad BPD 3.1 priemonės remtinių veiklų specifiniai tikslai ir specifiniai atrankos projektų kriterijai nebuvo tinkami pradedančioms, ankstyvojoje vystymosi stadijoje esančioms įmonėms. Siekiant veiksmingiau prisidėti prie įmonių steigimosi jau per pirmąjį programavimo laikotarpį buvo galima pabandyti taikyti kitas ES reglamento Nr. 1260/1999 numatytas pagalbos formas (rizikos kapitalo investicijas, mikrokreditavimą)⁴⁰.
2. Paklausiausia parama privatiems ūkio subjektams buvo pagal tradicines įmonių vykdomas veiklas, orientuota į vykdomos veiklos modernizaciją ar plėtrą, o į aukštesnių standartų (pavyzdžiui, kokybės standartų, švaresnės gamybos) skatinimą nukreipta parama nebuvo populiari tarp potencialių

---

³² 2000 m. liepos 28 d. KOMISIJOS REGLAMENTAS (EB) Nr. 1685/2000 nustatantis išsamias Tarybos reglamento (EB) Nr. 1260/1999 įgyvendinimo taisykles dėl struktūrinių fondų bendrai finansuojamos veiklos išlaidų tinkamumo

³³ 2001 m. sausio 12 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 70/2001 dėl EB sutarties 87 ir 88 straipsnių taikymo valstybės pagalbai mažoms ir vidutinėms įmonėms; Nacionalinės regioninės pagalbos teikimo gairės (98/C 74/06)

³⁴ 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999 nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų

³⁵ Pagal Europos Bendrijos gaires dėl valstybės pagalbos sunkumų turinčioms įmonėms gelbėti ir restruktūrizuoti (OJ C 288, 9.10.1999)

³⁶ 2000 m. gegužės 30 d. Komisijos reglamentas (EB) Nr. 1159/2000 dėl informavimo ir viešumo priemonių, kurias valstybės narės turi įgyvendinti, dėl paramos iš struktūrinių fondų

³⁷ Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. sausio 9 d. nutarime Nr. 4 „Dėl valstybės neremtinės veiklos rūšių sąrašo patvirtinimo“, taip pat Ūkio ministro įsakymais patvirtintose Gairėse pareiškėjams numatyta, kad ES struktūrinė parama neteikiama kitomis formomis valstybės subsidijuojamai veiklai

³⁸ Pavyzdžiui, 2004 m. birželio 10 d. ūkio ministro įsakymu Nr. 4-222 patvirtintose gairėse pareiškėjams (viešajam sektoriui) šiose veiklų grupėse: asocijuotos verslo struktūros, įskaitant klasterizacijos veiklą, aplinkosauginių priemonių versle skatinimas, Lietuvos produktų ir paslaugų įvaizdžio gerinimas viešosioms įstaigoms nustatytas didžiausias leistinas paramos intensyvumas iki 75%.

³⁹ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004 -2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatai pjūviai.

⁴⁰ 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999 nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų. 28 straipsnis.

pareiškėjų (platesnė paklausos pusės analizė pateikta 2.2.3 ataskaitos dalyje). Paramos intensyvumo diferencijavimas tarp skirtingų veiklos grupių, žemesnį pagalbos intensyvumą nustatant įmonių modernizavimo projektams ir patrauklesnes paramos sąlygas siūlant kitoms veiklų grupėms, galėjo būti tinkamas sprendimas siekiant labiau subalansuoti paraiškų, teikiamų pagal skirtingas veiklų grupes, srautą. Be to, ir dauguma apklausos respondentų patvirtino, kad esant mažesniai paramos intensyvumui paraišką vis tiek būtų teikę (ši hipotezė pasitvirtino 70% didelių ūkio subjektų atveju, 58% – SVV⁴¹). Taigi skirtingas paramos intensyvumas, viena vertus, būtų padaręs patrauklesnę paramą toms veiklų grupėms, kurios skatina aukštesnių standartų įgyvendinimą ir, tikėtina, LVPA būtų sulaukusi daugiau paraiškų pagal tokias veiklų grupes kaip „Vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas energijos gamybai“, „Kokybės valdymo sistemos ir naujų kokybės valdymo metodų įdiegimas“, „Įmonių internacionalizavimo skatinimas, produktų ir paslaugų įvaizdžio kūrimas, sąnaudų mažinimas įmonėse, standartų diegimas ir produktų bei paslaugų sertifikavimas“, „Aplinkos apsaugos priemonės įmonėse“. Kita vertus, žemesnis paramos intensyvumas įmonių modernizavimo projektams būtų leidęs paramą skirti didesniai projektų skaičiui ir tokiu būdu pritraukti daugiau papildomo privataus kapitalo BPD strategijoje numatytoms ūkio problemoms spręsti.

3. MTTP ir ypač inovacijomis grįsto verslo procesai (jei norima jų sėkmės ir teigiamo indėlio į šalies raidą) turi būti daugiašaliai. Juose privalo dalyvauti tiek verslo, tiek mokslo, tiek vietos valdžios sprendimų priėmėjai, nes tik taip galima įveikti su inovatyviais MTTP sprendimais susijusią didesnę ekonominę riziką. Tačiau Lietuvos inovacijų centro atstovų teigimu, ŪM patvirtintose mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros skatinimo gairėse⁴² nustatyti griežti apribojimai galimiems partneriams ir jų dalyvavimo sąlygoms neleido plačiau taikyti partnerystės principo ir teikti paraiškas pažangesniems projektams⁴³. Neigiamai vertintina tai, kad pagal gaires mokslo institucijos nebuvo priskirtos prie tinkamų partnerių, todėl vienintelis jų dalyvavimas BPD subsidijomis finansuojamuose MTTP projektuose buvo galimas subrangos pagrindais. Nebūdamos lygiavertės partnerės mokslo institucijos negali laisvai disponuoti moksliniais veiklos rezultatais (jie priklauso tik projekto vykdytojui ir partneriams), todėl yra mažiau suinteresuotos kaip institucijos dalyvauti tokiuose užsakymuose.
4. Kai kurios paramos sąlygos ir reikalavimai (paramos dydis, tinkamos išlaidos, procedūriniai reikalavimai dėl duomenų teikimo, tokių privalomų veiklų kaip pirkimai pagal nustatytą tvarką vykdymas) daugiau įtakos turėjo ne BPD priemonės uždavinių įgyvendinimui, o pareiškėjų pirminių poreikių adaptavimui pagal nustatytus reikalavimus (bendrą paramos sąlygų įtaką žr. 2 pav.). Ši paramos sąlygų įtaka dažniausiai pasireiškė projekto apimties keitimu – netinkamų veiklų atsisakymu (48%) ir projekto biudžeto sumažinimu (39%), tuo tarpu naujų veiklų projekte įvedimui įtakos turėjo mažai (16%)⁴⁴.

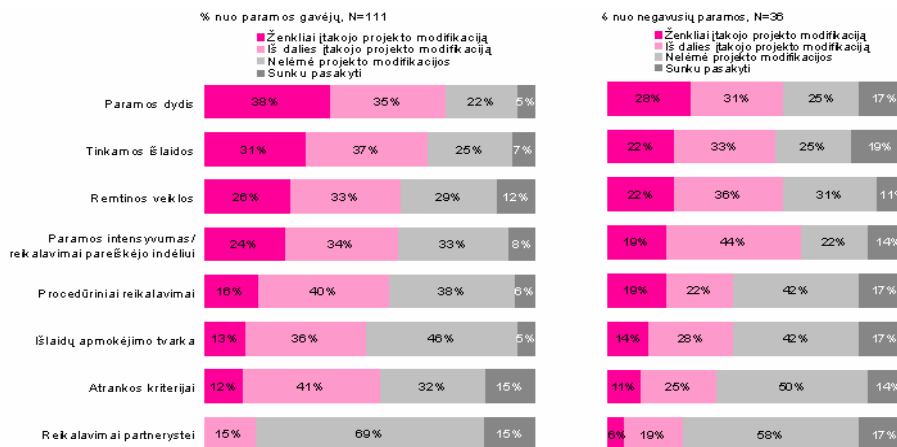
⁴¹ *Pastaba:* nurodomi tik paramos gavėjų atsakymų rezultatai.

⁴² Gairės pareiškėjams patvirtintos 2004 m. birželio 11 d. įsakymu Nr. 4-241

⁴³ Interviu su Lietuvos inovacijų centro darbuotojais.

⁴⁴ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004 -2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P.24. *Pastaba:* nurodomi tik paramos gavėjų atsakymų rezultatai.

2 pav. Paramos sąlygų įtaka pareiškėjų poreikių modifikacijai.

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008.

Nors nustatyti paramos reikalavimai nulėmė pirminių projektų ženklių ar dalinę modifikaciją visose analizuojamose BPD priemonėse, atskirose priemonėse reikšmingesnės buvo skirtingos paramos sąlygos (žr. 8 lentelę). Pastebėtina, kad paramos gavėjai visose BPD priemonėse mažiausiai palankiai įvertino apribojimus minimaliam ir maksimaliam paramos dydžiui, taip pat viešieji juridiniai subjektai neigiamiau vertino reikalavimus informacijos detalumui pačioje paraiškos formoje – tai yra tas sąlygas ir reikalavimus, kurie buvo nustatyti nacionaliniame lygmenyje. Pareiškėjai, kurie negavo paramos, visose priemonėse kritiškiausiai įvertino reikalavimą kartu su paraiška pateikti projekto poreikį pagrindžiančius dokumentus.

8 lentelė. Paramos sąlygų tinkamumas pareiškėjams pagal BPD priemones.

Priemonė	Projekto modifikaciją ženkliai paskatinusios paramos sąlygos	Tikslinių grupių poreikių ir galimybių labiausiai neatitikusios paramos sąlygos
BPD 1.2 priemonė	paramos dydis (62 % viešųjų projektų atveju bei 22% verslo projektų atveju) ir tinkamos išlaidos (41% viešųjų projektų atveju bei 19% verslo projektų atveju)	Konkrečiais paramos gavėjų atvejais kaip labiausiai netinkama paramos sąlyga įvertintas paramos dydžio apribojimas (2.5* balo), taip pat kiek prasčiau įvertintas leistinų kompensuoti išlaidų nematerialioms investicijoms (2.1 balo) ir konsultavimo paslaugoms (2 balai) tinkamumas. Pareiškėjai, kuriems parama nebuvo skirta, nurodė, kad jų atvejais labiau netinkamos paramos sąlygos buvo dėl reikalavimų pagrįsti projekto poreikį (2.9 balo), tinkamos kompensuoti nematerialios ir materialios investicijos (atitinkamai 2.7 ir 2.6 balo).
BPD 3.1 priemonė	paramos dydis (44%), remtinės veiklos ir tinkamos išlaidos (po 39%), paramos intensyvumas (31%)	Paramą gavusių didelių ūkio subjektų projektų atveju dažniau kilo sunkumų dėl ES lygmenyje nustatytų apribojimų nematerialinių išlaidų kompensavimui (šio kriterijaus tinkamumas įvertintas 2.5 balo). Taip pat ši tikslinė grupė kritiškiau už visas kitas pareiškėjų grupes įvertino ŪM nustatytus reikalavimus dėl informacijos pateikimo detalumo pačioje paraiškoje (2.5 balo). Paramą gavę SVV subjektai kaip mažiau tinkamas paramos sąlygas išskyrė paramos dydį ir intensyvumą (atitinkamai vertinimo

		skalėje suteikė 2.2 ir 2.1 balą). Šioje vietoje matyti prieštaravimas tarp respondentų atsakymų apklausos metu, nors lygindami tarpusavyje paramos sąlygas ir reikalavimus paramos intensyvumą SVV ir didelės įmonės įvardina kaip mažiau jų poreikius tenkinusią paramos sąlygą, tačiau taip pat nurodo, kad ir žemesnis paramos intensyvumas nebūtų pakeitęs jų intencijų kreiptis ES struktūrinių fondų paramos.
BPD 3.2 priemonė	paramos dydžio sąlygos, jos intensyvumas ir išlaidų apmokėjimo tvarka (po 24%)	Šiek tiek prasčiau bendrame kontekste paramos gavėjai įvertino tik ŪM nustatytus reikalavimus dėl informacijos pateikimo detalumo pačioje paraiškoje (2.1 balo), pareiškėjai, kuriems parama nebuvo skirta, kritiškai įvertino reikalavimą pateikti techninius dokumentus (4 balai) ir projekto poreikius pagrindžiančius dokumentus (3.3 balo).
BPD 3.4 priemonė	paramos dydžio sąlygos ir procedūriniai reikalavimai (po 27%)	Kaip mažiau tinkamas paramos gavėjai išskyrė šias sąlygas: paramos dydžio (2.3 balo), tinkamų kompensuoti konsultavimo paslaugų (2.2 balo) ir reikalavimų pateikti projekto poreikį pagrindžiančius dokumentus (2.2 balo). Paramos negavusieji kritiškiausiai įvertino reikalavimus pateikti projekto poreikį pagrindžiančius dokumentus ir išsamią informaciją pačioje paraiškoje (po 3.3 balo).

* Respondentai paramos teikimo sąlygų tinkamumą konkrečiai jų projekto atveju vertino skalėje nuo 1 („sąlygos ir reikalavimai buvo tinkami) iki 5 („sąlygos neatitiko mūsų poreikių/galimybių“).

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pūviai.

5. Atsižvelgiant į techninės užduoties reikalavimus atlikti pagilintą priežastinę analizę, kas paskatino dalį finansavimui atrinktų projektų atsisakyti paramos, buvo nustatyta, kad konkrečioms projektams po paraiškų įvertinimo pasiūlytos netinkamos paramos sąlygos buvo viena svarbesnių priežasčių, dėl kurių dalis paramą gavusių pareiškėjų atsisakė sudaryti paramos sutartis arba po sudarymo savo iniciatyva paprašė paramos sutarčių nutraukimo. Analizuojamu laikotarpiu 4% visų pareiškėjų, dėl kurių projektų buvo priimti teigiami sprendimai PAK, atsisakė su ŪM ir LVPA sudaryti paramos sutartis. Atsisakymo sudaryti paramos sutartis problema buvo aktualesnė BPD 3.1 priemonėje (8 iš 13 atvejų). Atlikus interviu su BPD subsidijų atsisakiusiais pareiškėjais paaiškėjo, kad pusės paraiškų atveju toks sprendimas buvo priimtas dėl pasiūlytų netinkamų paramos sąlygų, o kitais atvejais (vien pagal BPD 3.1 priemonę) tokį sprendimą paskatino priimti pasikeitusi rinka ar vidinės įmonės priežastys. Svarbiausia išorine priežastimi buvo nurodyta pasikeitusios rinkos aplinkybės, t.y. dėl užtrukusio ilgo paraiškų vertinimo projektas prarado aktualumą (paminėjo du pareiškėjai, ketinę įgyvendinti projektus AVAT srityse). Keturi atsisakymo atvejai buvo daugiausia susiję su pasikeitusiomis vidinėmis įmonės aplinkybėmis: įvyko įmonės reorganizacija, akcininkų pasikeitimas, paskatinęs sustabdyti ankstesnius investicinius planus, o vienu atveju – paaiškėjo įmonės bankroto grėsmė (kuri ir pasitvirtino). Šešių paraiškų ir dviejų projektų, dėl kurių paramos sutartys buvo nutrauktos projektų vykdytojų iniciatyva, atvejais svarbiausios paramos atsisakymo priežastys yra susijusios su pasiūlytomis netinkamomis paramos sąlygomis:

- skirtas mažesnis nei paraiškoje prašytas paramos dydis ir intensyvumas (pavyzdžiui, buvo atveju, kai paramos intensyvumas sumažintas nuo paraiškoje prašyto 50% iki 20% visų tinkamų projekto išlaidų), dėl to subsidija bendroje projekto vertėje būtų sudariusi nežymią dalį, todėl prarado skatinamąjį efektą;

- dėl per paraiškos vertinimo laikotarpį ženkliai išaugusių statybos ir rangos darbų kainų arba atlikus techninių projektų patikslinimus pareiškėjai nebegalėjo užtikrinti didesnio nuosavo finansinio indėlio (aktualesnė priežastis viešųjų projektų atveju). Ši priežastis buvo aktuali ir paramos sutarčių nutraukimo projekto vykdytojo iniciatyva atveju⁴⁵;
- kai kurios įmonės atsisakė sudaryti paramos sutartis, įvertinusios paramos „administracinę naštą“ ir atskaitomybės reikalavimus (pirkimų organizavimo procedūras, ataskaitų apimtį bei detalumą), kadangi tai būtų lėmę ilgesnį projekto įgyvendinimo laikotarpį, poreikį skirti žmogiškuosius išteklius. Pastaroji priežastis rodo, kad dalis pareiškėjų projektų rengimo ir paraiškų teikimo metu neskiria pakankamai dėmesio paramos administravimo sąlygoms. Tą patvirtino ir paramos gavėjų apklausos rezultatai – trečdalis respondentų nurodė, kad paraiškos rengimo metu dėmesį koncentravo į paraiškos parengimą, o paramos administravimo procedūromis ir atskaitomybės reikalavimais domėjosi mažai.

Negalėjimas užtikrinti nuosavo finansavimo indėlio gali tapti dar aktualesne problema 2007–2013 m. programavimo laikotarpio pradžioje (ypač viešųjų projektų atveju), kadangi dėl pablogėjusios Lietuvos ekonominės situacijos sugriežtintos skolinimosi iš bankų sąlygos ima riboti tiek privačių įmonių, tiek savivaldybių investicinių projektų įgyvendinimą (pastarųjų atveju dar didesnė rizika kyla dėl daugumos savivaldybių mažėjančių skolinimosi limitų).

2.2.3. Paramos paklausos pusės įvertinimas

1. Vertinant LVPA pateiktų paraiškų ES struktūrinių fondų paramai pagal Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemones gauti apimtį (per 2004–2006 m. organizuotus kvietimus buvo gauta 1210 paraiškų, detalesnė dinamika pagal atskiras priemones pavaizduota žemiau 4 pav.), galima konstatuoti, kad bendrai ES struktūrinė parama pagal ŪM administruotas BPD priemones buvo itin paklausi tarp potencialių pareiškėjų. Didelis gautų paraiškų kiekis taip pat patvirtina, kad paramą administruojančių institucijų (ŪM ir LVPA) vykdyta paramos viešinimo kampanija⁴⁶ buvo veiksminga. Daugiausia paramos buvo kreiptasi pagal BPD 1.2 ir 3.1 priemones, t.y. pagal tas priemones, pagal kurias subsidijos didžiaja dalimi buvo skiriamos privatiems ūkio subjektams. Pavyzdžiui, jau per pirmąjį pusmetį po kvietimo teikti paraiškas pagal tiesioginės paramos verslui priemonę buvo paprašyta daugiau finansinės paramos nei buvo suplanuota visam 2004–2006 m. programavimo laikotarpiui (t.y. 118 % visų 2004–2006 m. BPD 3.1 priemonei skirtų lėšų). Taip pat paraiškų teikimo statistikoje pastebima, kad BPD įgyvendinimo pradžioje didesnis paraiškų srautas vėlgi buvo pagal tas priemones, pagal kurias į paramą pretendavo privataus verslo atstovai. Pagal BPD 3.2 ir 3.4 priemones, skirtas išimtinai viešajam sektoriui, didesnio paraiškų kiekio sulaukta tik trečiaisiais BPD įgyvendinimo metais. Tokia paraiškų teikimo dinamika gali būti paaiškinama didesne verslo sektoriaus motyvacija pasinaudoti pirmą kartą Lietuvoje suteikta tokio masto viešąja parama verslo modernizacijai ir plėtrai bei gebėjimu greičiau

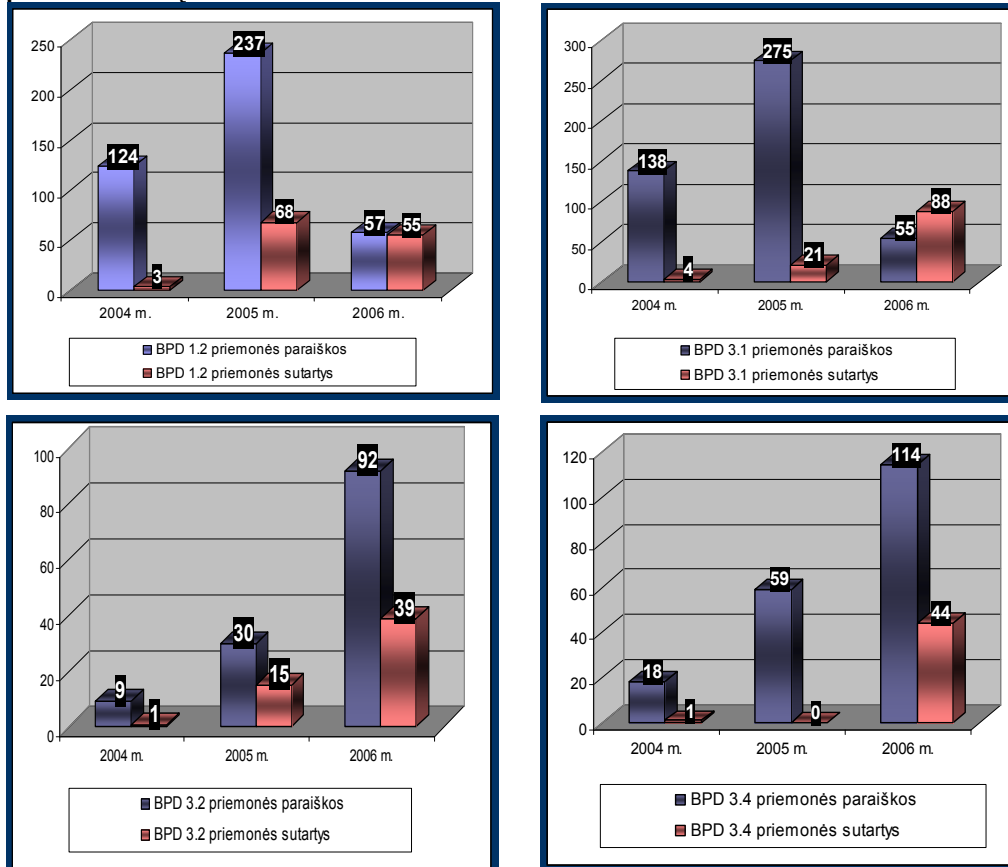
---

⁴⁵ Vilniaus miesto administracijos Tarptautinės dviračių turizmo trasos „Eurovelo 11“ projektas, kuriam buvo skirta parama pagal BPD 3.4 priemonę, buvo nutrauktas dėl Vilniaus miesto nuosavo indėlio ženkliaus išaugimo po techninių dokumentų patikslinimo.

⁴⁶ Per BPD įgyvendinimo laikotarpį ŪM kartu su LVPA techninės pagalbos lėšomis įgyvendino tris paramos viešinimo ir potencialių pareiškėjų informavimo projektus, kurių bendra vertė siekė daugiau nei 2,28 mln. Lt.

priimti investicinius sprendimus; mažesnę viešojo sektoriaus pareiškėjų dalyvavimą pirmaisiais BPD įgyvendinimo metais (ypač BPD 3.4 priemonės atveju) apsprendė ilgiau užtrukęs papildomų paramos poreikį pagrindžiančių dokumentų rengimas (galimybių studijoms, techniniams projektams), nes viešųjų pirkimų būdu buvo perkamos išorės paslaugos.

4 pav. Ūkio ministerijos administruojamų BPD priemonių paramai teiktų paraiškų ir sudarytų paramos sutarčių metinė dinamika.

Šaltinis: Metinės Lietuvos 2004–2006 m. BPD įgyvendinimo ataskaitos.

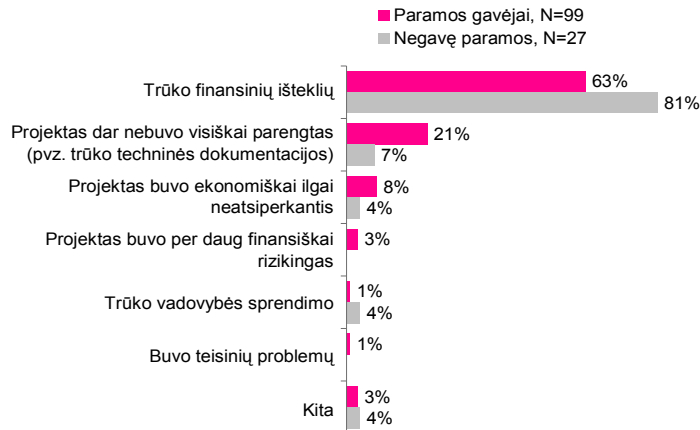
- Atlikta pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa parodė, kad didžioji dauguma pareiškėjų projekto idėją, kurią pateikė finansavimui, turėjo seniau nei sužinojo apie ES struktūrinės paramos finansavimą (hipotezė pasitvirtino 69% atmestų paraiškų atveju ir 88% BPD subsidijas gavusių projektų atveju)⁴⁷, tačiau galimybė pasinaudoti BPD parama paskatino idėjų realizavimą. Esminė priežastis, kodėl projektai nebuvo įgyvendinti anksčiau, buvo finansinių išteklių trūkumas (žr. 5 pav.). Kita vertus, kaip svarbiausią kliūtį ribotas finansinių išteklių gavimo galimybes dažniau nurodė viešieji subjektai (79% visų šios grupės respondentų), tuo tarpu privatiems ūkio subjektams ši kliūtis buvo mažiau reikšminga (ją nurodė 45% respondentų, gavę paramą pagal BPD 3.1 priemonę: atitinkamai 50% didelių ūkio

⁴⁷ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 19.

subjektų ir 43% SVV įmonių)⁴⁸. Todėl darytina išvada, kad BPD programavimo rengimo metu nustatytas rinkos trūkumas – ribotos finansinių išteklių gavimo galimybės įmonių modernizacijai – buvo aktualus tik iš dalies.

5 pav. Svarbiausia priežastis, dėl kurios BPD paramai teiktas projektas nebuvo įgyvendintas anksčiau.⁴⁹

% nuo apklaustųjų, kurie savo projekto idėją turėjo prieš sužinant apie galimybę gauti paramą

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 20.

- Peržiūrėjus paraiškų statistiką matyti, kad pareiškėjų aktyvumas skyrėsi ne tik pagal BPD priemones, bet ženkli diferenciacija pastebima ir tarp veiklų grupių atskirose priemonėse. Didžiausia konkurencija tarp viešojo sektoriaus paraiškų buvo susidariusi pagal BPD 1.2 priemonės veiklų grupę „Energijos efektyvumo didinimas visuomeniniame sektoriuje“. Pagal šią veiklų grupę buvo pateikta 77% visų BPD 1.2 priemonės paraiškų. Atsižvelgiant į didelį investicijų poreikį pagal šią veiklų grupę 2005 m. buvo atliktas lėšų perskirstymas tarp investicinių sričių kodų, skiriant papildomai 72 mln. Lt visuomeniniame sektoriuje įgyvendinamiems energijos vartojimo efektyvumo didinimo projektams.

Lyginant privataus sektoriaus teiktų paraiškų paramai pagal BPD 1.2 priemonę statistiką galima pastebėti šiek tiek didesnę paramos paklausą pagal veiklų grupę „Energijos tiekimo tinklai“ (14% visų paraiškų). Mažiausiai susidomėjimo susilaukė veiklų grupė „Vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas energijos gamybai“ (3% visų paraiškų). Paminėtina, kad projektų vykdytojų apklausos metu ši veikla buvo nurodyta daugiausia kartų kaip veiklų grupė, pagal kurią buvo svarstyta galimybė teikti

⁴⁸ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pjūviai. – P. 17.

⁴⁹ Pateikiami apklausos respondentų atsakymai į klausimą: „Jūs nurodėte, kad projekto idėją turėjote anksčiau nei sužinojote apie galimybes šių planų įgyvendinimui panaudoti ES struktūrinės paramos lėšas. Ar galite nurodyti, kokios priežastys buvo svarbiausios, dėl kurių projekto nepradėjote įgyvendinti anksčiau?“

paraišką, tačiau buvo priimtas neigiamas sprendimas⁵⁰. Mažą paramos atsinaujinantiems energijos šaltiniams paklausą galima paaiškinti keliomis priežastimis:

- Viena vertus, ši veiklų kryptis buvo labiau pritaikyta kogeneracinėms elektrinėms ir šilumos ūkio įmonėms nei elektros energijos gamintojams, nes elektrinių, naudojančių atsinaujinančius energijos išteklius, plėtra skatinama garantuojant pagamintos elektros energijos supirkimą Valstybinės kainų ir energetikos kontrolės komisijos nustatytomis supirkimo kainomis, todėl papildoma parama pagal BPD buvo negalima⁵¹. Svarstant, kuri paramos forma yra veiksmingesnė ir patrauklesnė, pažymėtina, kad elektros energijos, gaunamos iš atsinaujinančių vandens, saulės, vėjo energijos šaltinių, gamybos rėmimas per fiksuotos atsinaujinančios energijos supirkimo kainos nustatymą (angl. *feed-in-tariff*) ES yra laikomas efektyviausia ir didžiausią skatinamąjį poveikį turinčia paramos forma⁵². Be to, ir Lietuvoje tokio tipo energijos gamintojams supirkimo kainos tarifo garantavimas yra patrauklesnė valstybės paramos forma lyginant su investicine parama⁵³.
  - Šilumos ūkio įmonės, kurioms labiausiai tiko nustatyti specifiniai veiklų grupės „Vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas energijos gamybai“ tikslai ir prioritetai labiau orientavosi į kitą jiems skirtą veiklų grupę „Katilinių atnaujinimas ir pritaikymas naudoti kitas kuro rūšis“. Pagal pastarąją veiklų grupę buvo remiami katilinių naudojamo kuro konversijos, taip pat (bet nebūtinai) perėjimo prie vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių, projektai, kurie reikalauja palyginti mažiau investicijų. Atkreiptinas dėmesys, kad kai kurioms mažesnių savivaldybių šilumos ūkio įmonėms jau per 2004–2006 m. laikotarpį papildomų finansinių išteklių trūkumas įgyvendinti stambesnius investicinius projektus (pavyzdžiui, naujų infrastruktūrinių objektų statybos) kėlė sunkumų ir, pasak potencialių pareiškėjų, ši problema dar aktualesne tampa 2007–2013 m. programavimo laikotarpio pradžioje⁵⁴.
4. BPD 3.1 priemonės atveju didžiausia konkurencija išryškėjo veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ (gauta 60% visų BPD 3.1 paraiškų), taip pat aktyviau paraiškos buvo teikiamos pagal veiklų grupes „Apgyvendinimo, konferencijų ir pramogų objektų kūrimas ir plėtra bei kultūros ir istorinio paveldo objektų pritaikymas turizmo poreikiams“ bei „Mokslinių tyrimų ir plėtros veikla (taikomieji tyrimai ir technologinė plėtra)“ (po 17% visų paraiškų). Pagal kitas tris BPD 3.1 priemonės veiklų grupes, nukreiptas į kokybės standartų diegimą, aplinkos apsaugos priemonių įvedimą, internacionalizacijos skatinimą, buvo gauta tik 6% visų BPD 3.1 priemonės paraiškų. Vertinimo metu atliktos apklausos rezultatai rodo, kad ketvirtadalis visų 3.1 priemonės respondentų svarstė galimybes teikti papildomas paraiškas ir pagal kitas šios priemonės veiklų grupes. Dažniau buvo svarstoma galimybė įgyvendinti projektus, skirtus aplinkosaugos priemonių ir kokybės standartų diegimui. Tačiau neigiamą sprendimą nulėmė svarstomų projektų neatitikimas nustatytiems specifiniams atrankos

⁵⁰ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD

priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 32.

⁵¹ Gairės pareiškėjams numatė tik papildomą BPD paramą kogeneracinėms elektrinėms (2004 m. birželio 11 d. Ūkio ministro įsakymu Nr. 4-242 patvirtintos gairės pareiškėjams (verslumo, verslo ir investicijų skatinimas). 21.13 punktas.)

⁵² Vienna University of Technology, Energy Economics Group. Assessment and optimisation of renewable energy support schemes in the European electricity market. – 2007.

⁵³ Interviu su Lietuvos energetikos instituto Atsinaujinančių energijos šaltinių laboratorijos vadovu V.Katinu, Lietuvos vėjo elektrinių asociacijos vadovu A.Naujėku.

⁵⁴ Interviu su Lietuvos šilumos asociacijos prezidentu V.Stasiūnu.

kriterijams arba nepatrauklios paramos sąlygos (paramos intensyvumas, tinkamos finansuoti išlaidos). Bendrai galima pastebėti, kad dažniausiai įmonės buvo linkusios įgyvendinti vieną investicinį projektą, todėl buvo kreipiamasi paramos tiems projektams, kurie labiausiai prisideda prie įmonės pelningumo padidinimo trumpuoju laikotarpiu (investicijos į materialinės bazės atnaujinimą, sąnaudų optimizavimas, naujų produktų įvedimas į rinką), todėl 2004–2006 m. BPD programavimo laikotarpiu būtų buvę tikslinga diferencijuoti pagalbos intensyvumą tarp skirtingų BPD 3.1 priemonės veiklų grupių, kaip buvo teigta ankstesnėje šios ataskaitos dalyje.

Atskirai nagrinėtina situacija, kad nė vienos paraiškos nebuvo pateikta BPD 3.1 priemonės finansuotai veiklų grupei „Klasterių, bendradarbiavimo tinklų skatinimas“. Toks šios remtinės veiklos nepopuliarumas gali būti paaiškinamas strateginio planavimo ir koordinavimo tarp atsakingų ministerijų ir viešų paslaugų verslui tiekėjų stoka⁵⁵ bei vis dar Lietuvos įmonių menkai suvokiama bendradarbiavimo ir komunikavimo, esant klasteryje, nauda (2006 m. Europos komisijos užsakymu atlikto tyrimo „Innobarometer“ duomenimis tik 9% naujųjų valstybių narių įmonių (tarp jų ir Lietuvoje) dirba klasterinėje aplinkoje, lyginant su 28% ES-15 valstybėse narėse). Tikėtina, kad per naująjį programavimo laikotarpį įmonių ir mokslo įstaigų jungimosi į klasterius motyvacija bus paskatinta dėka BPD 3.2 priemonės lėšomis įgyvendintų klasterizacijos veiklų skatinančių projektų. Reikia pastebėti, kad pozityvūs pokyčiai pastebimi ir 2007–2013 m. Ekonomikos augimo veiksmų programoje numatytose paramos sąlygose, tokiose kaip akivaizdus inovacijomis grįstos klasterizacijos skatinimas (Inoklaster LT ir Inoklaster LT+) ir, šalia paramos technologinėms inovacijoms, dėmesys verslo organizavimo inovacijoms (Procesas LT). Kita vertus, per naują programavimo laikotarpį derėtų skatinti ne tik geografiškai apibrėžtą, monosektorinę klasterizaciją⁵⁶, bet sudaryti sąlygas ir tarpsektorinei klasterizacijai Lietuvoje, papildomus prioritetus skirti tokiems klasteriams, kurie numato sujungti pramonės įmones, mokslo įstaigas ir sukuriama produkto/paslaugos vartotojus (žr. žemiau pateikiamą pavyzdį), taip pat skatinti Lietuvos įmonių bei mokslo įstaigų jungimąsi į ES tarpregioninius klasterius. Tarpsektorinė ir tarpregioninė klasterizacija ES pripažįstama veiksmingesne konkurencingumą skatinančia priemone už monosektorinę klasterizaciją.⁵⁷

ERPF lėšomis finansuotų klasterių steigimo sėkmės pavyzdžiai Europos Sąjungoje.

ES egzistuojantys pažangiausi klasteriai veiklą vysto tarp kelių valstybių, apima tarpusavyje susijusius sektorius, jungia verslo įmones, mokslo institucijas ir įstaigas/įmones, kurios pritaiko sukurtus produktus ar paslaugas. Kaip geriausius Europos Komisijos Regioninės plėtros direktorato atrinktus tokių klasterių pavyzdžius galima paminėti:

- Medikono slėnį – pirmaujantį pasaulyje biotechnologijos ir medicinos klasterį, kuris jungia biotechnologijos, medicinos technologijų ir farmacijos įmones, mokslo institucijas bei ligonines Švedijos ir Danijos teritorijoje. Dėl regione atliekamų akademinių ir klinikinių gyvybės mokslų tyrimų šis išskirtinis klasteris pavertė „Medikono slėnį“ pasauliniu lyderiu keturiose prekybos požiūriu svarbiausiose medicinos srityse – diabetologijos, uždegimų gydymo ir imunologijos, neurologijos ir kancerologijos. Be to, toks patirties ir kompetencijos derinys sudarė palankias sąlygas naujoms įmonėms steigtis (vidutiniškai slėnyje įsikuria po

⁵⁵ Interviu su Lietuvos inovacijų centro darbuotojais.

⁵⁶ Vertinimo metu dar nėra patvirtintų atitinkamų projektų finansavimo sąlygų aprašų, tačiau pagal veiksmų programos priede pateiktą priemonių aprašymą ir nuorodas į konkretaus produkto vertės kūrimo grandinę galima manyti, kad labiau orientuojamasi į klasterių kūrimą konkrečiame sektoriuje.

⁵⁷ European Commission, DG Regio. Strategic Evaluation on Innovation and the Knowledge based Economy in relation to the Structural and Cohesion Funds, for the programming period 2007-2013, 2006. – P.111.

13 naujų įmonių kasmet).

- *RegioSustain* klasterį, jungiantį 14 viešojo ir privačiojo sektorių partnerių ir mokslinių tyrimų įstaigų iš penkių valstybių narių (Austrijos, Čekijos, Vokietijos, Lenkijos, Slovėnijos). Šis klasteris, orientuotas į atsinaujinančių energijos šaltinių (biomasės) potencialo geresnį panaudojimą šilumos ūkyje ir pramonėje, mažina regionų priklausomybę nuo energijos tiekimo iš išorės.

Šaltinis: Europos Komisija, Regioninės politikos generalinis direktoratas. Regionų ekonominiai pokyčiai, 2007 m. kovas.

5. Veiklų grupė „Smulkaus ir vidutinio verslo paramos sistema“ buvo paklausiausia tarp BPD 3.2 priemonės remtų sričių (gauta 38% visų paraiškų). Gana aktyviai paraiškos buvo teikiamos skatinti asocijuotas verslo struktūras, įskaitant klasterizacijos veiklą (22% visų paraiškų). Mažiausiai populiarios buvo dvi veiklų grupės: „Inovacijų paramos sistema“ ir „Aplinkosauginių priemonių versle skatinimas“ (pagal abi gauta po 2 % visų paraiškų). Penktadalis apklausos respondentų nurodė, kad buvo svarstomos alternatyvos teikti verslo aplinkos gerinimo projektą ir pagal kitas BPD 3.2 priemonės veiklų grupes. Dažniau buvo svarstomos alternatyvių paraiškų teikimas pagal veiklų grupes „Smulkaus ir vidutinio verslo paramos sistema“, „Inovacijų paramos sistema“ bei „Lietuvos produktų ir paslaugų įvaizdžio gerinimas“, tačiau svarbiausia priežastis šioje priemonėje, kodėl nebuvo pateiktos alternatyvios paraiškos – potencialių pareiškėjų ribotos finansinės galimybės įgyvendinti papildomus projektus⁵⁸.
6. BPD 3.4 priemonėje populiariausios buvo „Aktyvaus turizmo (poilsio), sportinio turizmo infrastruktūros kūrimas ir modernizavimas“ (38%) ir „Viešųjų kultūros ir istorijos paveldo objektų, įtrauktų į kultūros vertybių registrą, atstatymas, restauravimas ir pritaikymas viešiemis turizmo poreikiams“ (30%) veiklų grupės. Penktadalis paraiškų buvo gauta pagal veiklų grupę „Gamtinių išteklių panaudojimas poilsio bei sveikatingumo turizmo plėtrai“ ir tik 13% paraiškų pagal veiklų grupę „Turizmo informacinių ir rinkodaros paslaugų plėtra, turizmo skatinimas“. Vertinimo tikslais atlikta apklausa parodė, kad pagal šią BPD priemonę alternatyvos teikti paraišką pagal kitas priemonės remtas veiklų grupes buvo mažai svarstomos.

Apibendrinant paramos paklausos pusę galima konstatuoti, kad paklausiausia parama buvo pagal tradicines įmonių vykdomas veiklas, orientuota į vykdomos veiklos modernizaciją ar plėtrą. Pagal BPD 1.2, 3.1 ir 3.2 priemones potencialūs pareiškėjai buvo linkę svarstyti paraiškų teikimą ir pagal tas veiklų grupes, pagal kurias LVPA buvo pateikta palyginti mažas paraiškų skaičius, tačiau arba dėl nuosavų finansinių išteklių trūkumo arba dėl nepakankamo atitikimo nustatytiems atrankos kriterijams buvo priimti neigiami sprendimai.

⁵⁸ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pjūviai. – P. 55.

3. ŪM ADMINISTRUOTOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU REZULTATYVUMO VERTINIMAS

Šioje ataskaitos dalyje pateikta ŪM administruotų Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonių analizė pagal įvadinėje vertinimo ataskaitoje suderintus **rezultatyvumo** klausimus.

Pirmoji klausimų grupė apima BPD priemonių lygmens analizę: (1) Ar pasireiškė ir koku mastu savaimiškumo efektas? Ar paramos verslui efektyvumas priklausė, ir kaip, nuo paramos formos (tiesioginė/netiesioginė parama) ir nuo paramos gavėjo tipo (pvz., SVV/didžiosios įmonės)? (2) Kokios BPD priemonės ir veiklų grupės labiausiai paskatino naujų veiklų, nevykdytų iki ES struktūrinės paramos gavimo arba vykdytų mažą apimtį, vykdymą? Kaip pagal BPD priemones teikiama parama prisidėjo prie verslumo ir inovacijų skatinimo Lietuvoje? (3) Koks yra paramos efektyvumas priklausomai nuo regiono ir ŪM administruojamos BPD priemonės ir to priežastys (pateikti prielaidas, priežastis bei kt. informaciją, pagrindžiančią paramos efektyvumo pasireiškimą viename ar kitame regione)? (4) Kaip pagal BPD priemones teikiama parama darė įtaką papildomų privačių investicijų, tiesiogiai nesusijusių su pagal BPD priemones įgyvendinamais projektais, pritraukimui į projektų įgyvendinimo regionus? (5) Kaip pasireiškė atskirų pagal BPD priemones finansuojamų projektų, įgyvendinamų viename regione, papildomumas (sinergijos efektas), tarp kokių BPD priemonių šis efektas didžiausias?

Antrosios vertinimo klausimų grupės tikslas – paramos rezultatyvumo priežastinių ryšių analizė projektų (mikro) lygmeniu. Ją sudaro šie klausimai: (1) Kaip pasirinktas projekto administravimo modelis (projekto administravimo paslaugos perkamos arba projektą administruoja projekto vykdytojo darbuotojai; projekto administravimo išlaidos apmokamos paramos lėšomis arba paties projekto vykdytojo lėšomis ir kt.) darė įtaką projekto įgyvendinimo sėkmingumui? (2) Kaip projekto įgyvendinimo sėkmė siejasi su projektų vykdytojų administraciniais gebėjimais (turima projektų administravimo patirtimi, su projekto įgyvendinimu susijusių dokumentų teikimu nustatytais terminais, projektų rizikų valdymu ir kt.)? (3) Kaip projekto įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo projekto vykdytojo galimybės lanksčiai disponuoti lėšomis ir lėšų kiekiu, kuris gali būti skirtas jo projekto įgyvendinimui? (4) Kokie ir kaip LR teisės aktai, tiesiogiai nesusiję su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susiję su projektų įgyvendinimu, darė įtaką projektų įgyvendinimui (teigiami ir neigiami aspektai)?

3.1. Paramos savaimiškumo laipsnis

Vienas svarbesnių paramos rezultatyvumo klausimų yra susijęs su suteiktos paramos savaimiškumo laipsnio nustatymu. Savaimiškumas pasireiškia tuomet, kai viešoji intervencija nebuvo kryptinga ar paramos programavimo metu buvo klaidingai nustatyti rinkos trūkumai, o subsidijas gavę projektai būtų įgyvendinti ir be konkrečios ES finansuojamos programos, panaudojant kitus finansavimo šaltinius (pvz., nuosavą kapitalą).

Vertinimo metu buvo nustatyta, kad pridėtinė paramos vertė (angl. *value for money*) ŪM administruotose 2004–2006 m. BPD priemonėse nepasireiškė vidutiniškai 8% subsidijuotų projektų. Tiek apklausos respondentų nurodė, kad be skirtos paramos būtų projektą įgyvendinę ta pačia apimtimi, kaip ir skyrus paramą. Dar 44% naudos gavėjų projektą būtų įgyvendinę, tačiau mažesne apimtimi nei po paramos gavimo. Savaimiškumo laipsnis didžiausias BPD 3.1 priemonės atveju, kurioje 12% paramos gavėjų, negavę BPD subsidijos, būtų įgyvendinę projektus ta pačia apimtimi. Siekiant patikrinti paramos gavėjų apklausos rezultatų patikimumą, toks pats klausimas buvo užduotas ir BPD paramos negavusiems pareiškėjams. Situacija be paramos privačių ūkio subjektų atveju patvirtino labai panašų savaimiškumo laipsnį – 11% BPD subsidijų negavusių įmonių nurodė, kad paramą administruojančių institucijų atmetus projektus įgyvendino ta pačia apimtimi, kaip ir tuo atveju, jei būtų gavę paramą. Lyginant su kitų ES šalių narių (ES-15) patirtimi ankstesnio programavimo laikotarpio metu, įgyvendinant ERPF lėšomis finansuojamas tiesioginės paramos verslui programas, galima pastebėti, kad Lietuvoje 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu pasireiškęs savaimiškumo efektas tiesioginės paramos verslui

atveju yra žemas. Palyginimui, Europos Komisijos užsakymu atliktoje analizėje⁵⁹, paremtoje SVV įmonių apklausa, nurodoma, kad paramos SVV atveju savaimiškumo laipsnis svyravo nuo 11,5% (Vokietijoje) iki 55,1% (Ispanijoje). Kita vertus, Lietuvos atveju papildomai išskyrus SVV ir didelių įmonių projektus, tarp skirtingų ūkio subjektų tipų pastebimas reikšmingas savaimiškumo laipsnio skirtumas. Iš dešimties apklausoje dalyvavusių didelių ūkio subjektų, kuriems buvo skirta BPD subsidija, kas antro projekto atveju yra fiksuojamas pridėtinės paramos vertės praradimas dėl pasireiškusio savaimiškumo efekto⁶⁰. Įvertinant faktą, kad atliktoje apklausoje dalyvavo beveik visi BPD paramą pagal ŪM administruotas priemones gavę didieji ūkio subjektai⁶¹, galima pagrįstai daryti išvadą, kad šiuo atveju rinkos trūkumai BPD programavimo metu buvo identifikuoti klaidingai. Savaimiškumo efektas nepasireiškė BPD 3.2 ir 3.4 priemonėse, ir tai dar kartą patvirtina, kad kapitalo prieinamumo problemos svarbesnės viešųjų projektų atveju.

Suomijoje atlikto išsamaus empirinio ES struktūrinės paramos savaimiškumo tyrimo⁶², kurio metu buvo analizuojama daugiau nei 2000 paramos gavėjų, išvadose teigiama, kad šio efekto pasireiškimas labiausiai priklauso nuo subsidijas gaunančios įmonės tipo, investicinio projekto tipo ir subsidijos gavėjo vietovės. Siekiant mažinti savaimiškumo efekto tikimybę tyrime rekomenduojama paramą skirti vidutinėms ir mažoms įmonėms bei viešiesiems subjektams, infrastruktūros vystymo projektams bei paramą koncentruoti į ekonominiu ir socialiniu aspektais silpniau išsivysčiusias vietoves. Per 2007–2013 m. programavimo laikotarpį ŪM administruojamų priemonių projektų finansavimo sąlygų aprašuose jau numatyti atitinkami pakeitimai: didesnė finansinės paramos dalis SVV subjektams, mažesnis nei 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu paramos intensyvumas didelėms įmonėms bei mažesnis intensyvumas projektams, įgyvendinamiems Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje. Atsižvelgiant į BPD įgyvendinimo pamokas ir įvertinant kitų ES šalių narių patirtį pirmieji du pakeitimai, siekiant mažinti savaimiškumo tikimybę, yra tinkami. Tačiau, vertintojų nuomone, 2007–2013 m. laikotarpio programiniuose dokumentuose numačius tam tikrą perėjimą nuo horizontalaus link sektoriaus ERPF paramos panaudojimo (pavyzdžiui, keliamas aiškus uždavinys daugiau struktūrinės paramos nukreipti į AVAT, MTTP) mažinti paramos intensyvumą didžiausią potencialą šiose srityse turintiems Lietuvos regionams yra netikslinga.

3.2. Analizuojamų BPD priemonių įtaka verslumui bei naujų ir aukštesnės pridėtinės vertės veiklų skatinimui

Greta kitų uždavinių, BPD paramos strategijoje buvo numatytos šalinti Lietuvos ūkio silpnybės, susijusias su pramonės struktūroje dominuojančia žemų technologijų pramone, žemos pridėtinės vertės produktų gamyba, inovacijų stoka, nepakankama ir neišvystyta verslo paramos sistema, specializuotų aukštos kokybės paslaugų, orientuotų į verslo internacionalizavimą, inovacijų diegimą, kokybės valdymą, technologijų perdavimą, trūkumą⁶³. Todėl kitas ŪM administruotų BPD priemonių rezultatyvumo įvertinimo aspektas – paramos įtaka pramonės struktūros pokyčiams, naujų ir didesnės pridėtinės vertės veiklų, o tuo pačiu ir verslumo plėčiai

⁵⁹ Ernst & Young. Thematic Evaluation of Structural Fund Impacts on SMEs, 1999 – P. 134.

⁶⁰ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemones, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pjūviai. – P. 49.

⁶¹ Didelių ūkio subjektų respondentų charakteristikos: 1.2.1 veiklų grupė n=3, 3.1.1 veiklų grupė n=4, 3.1.7 veiklų grupė n=3.

⁶² A.Tokila, M.Haapanen, J.Ritsila. Evaluation of investment subsidies: when is deadweight zero?// International Review of Applied Economics, Volume 22, Issue 5, September 2008.

⁶³ 2004 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 935 dėl Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo. Valstybės žinios: 2004, Nr. 123 -4486. - P.133.

prasmė⁶⁴, plėtrai. Pagal analizuojamas BPD priemones į (kokybiškai) naujų veiklų skatinimą labiausiai buvo nukreiptos BPD 3.1 priemonės lėšos, papildomus balus projektų vertinimo metu skiriant už perėjimą prie aukštesnės pridėtinės vertės produktų gamybos ar paslaugų teikimo, inovacijų versle pritaikymo. Taip pat BPD 3.2 priemonės lėšomis buvo skatinama teikti naujas viešąsias paslaugas ir kurti fizinę infrastruktūrą verslumui skatinti, inovacijų diegimui, MTTP veiklos aktyvinimui, verslo internacionalizavimui. BPD 3.4 priemonės lėšomis buvo skatinamas didelės pridėtinės vertės turizmo produktų ir viešųjų paslaugų kūrimas. Mažiausiai į naujų veiklų skatinimą buvo orientuota BPD 1.2 priemonė, kurios tik viena veiklų grupė „Vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas energijos gamybai“ skatino šilumos ir elektros gamyboje perėjimą prie mažiau aplinką teršiančių energijos išteklių.

1. Per analizuojamą laikotarpį Lietuvos ūkyje pastebimi pozityvūs poslinkiai link aukštesnės pridėtinės vertės gamybos struktūroje ir verslo įmonių inovacijų potencialo augimas (žr. 10 lentelę). Visų pirma per 2004–2007 m. 3,6% išaugo AVAT sektoriaus sukuriamos pridėtinės vertės dalis bendroje apdirbamosios gamybos sukurtoje pridėtinėje vertėje, daugiausia tam įtakos turėjo chemijos pramonės plėtra. Antra, įmonių skiriamų lėšų dalis MTEP išlaidose padidėjo 4,6% ir 2007 m. sudarė 0,2% BVP. Kita vertus, nors į turizmo sektorių buvo nukreiptos dviejų BPD priemonių (3.1 ir 3.4) lėšos, analizuojamu laikotarpiu turizmo sektoriuje dar nepastebimi poslinkiai link didesnės pridėtinės vertės dalies bendroje BVP struktūroje.

10 lentelė. Per BPD programos įgyvendinimo laikotarpį ūkio struktūroje įvykę pokyčiai.

Rodiklis (vertinimo vienetas)	Pradinis taškas (2001 m.), nustatytas BPD priede	2004 m. (BPD įgyvendinimo pradžioje)	2007 m. (naujausi prieinami duomenys)
Aktualūs BPD priede išskirti konteksto rodikliai			
MVI pridėtinė vertė, tenkanti darbuotojui (1 eilinio darbuotojo per 1 val. sukurta pridėtinė vertė)	5,1	n.d.	n.d.
Įmonių išlaidos tyrimams ir plėtrai (% nuo BVP)	0,02 (1999)	0,15	0,2
Su analizuojamų BPD priemonių intervencijomis susiję rodikliai			
Aukštųjų ir vidutiniškai aukštųjų technologijų sektoriaus sukurtos pridėtinės vertės dalis apdirbamosios gamybos sukurtoje pridėtinėje vertėje, %	17,9	20,1	23,7
Užimtumas vidutiniškai aukštųjų ir aukštųjų technologijų pramonėje, %	n.d.	2,6	2,2
Verslo įmonių lėšų dalis išlaidose MTEP, %	n.d.	19,9	24,5
Atskirų ekonominių veiklų sukuriamos bendrosios pridėtinės vertės pokyčiai BVP struktūroje, %			
Apdirbamoji gamyba (D)	19,9	20,9	19,0
Tekstilės ir tekstilės gaminių gamyba (DB)	3,6	2,8	1,8
Odos ir jos dirbinių gamyba (DC)	0,2	0,1	0,1
Medienos ir medienos gamyba (DD)	1,4	1,8	1,6
Plaušienos, popieriaus ir popieriaus gaminių gamyba; leidyba ir spausdinimas (DE)	1,4	1,3	1,1
Chemikalų, chemijos pramonės gaminių ir cheminių pluoštų gamyba (DG)	0,9	1,0	2,0
Guminių ir plastinių gaminių gamyba (DH)	0,8	1,1	1,1
Kitų nemetalo mineralinių produktų gamyba (DI)	0,7	0,8	1,1
Pagrindinių metalų ir metalo gaminių gamyba (DJ)	0,6	0,9	1,3
Elektrinės ir optinės įrangos gamyba (DL)	1,4	1,8	1,0

⁶⁴ Pagal klasikinį Ronstadt (1984) apibrėžimą, verslumas suprantamas kaip augančios vertės kūrimo procesas.

Elektros, dujų ir vandens tiekimas (E)	4,1	4,4	3,1
Statyba (F)	5,9	7,2	10,2
Viešbučiai ir restoranai (H)	1,6	1,5	1,3

Saltiniai: BPD priedas, Statistikos departamento prie LR Vyriausybės duomenų bazės.

- 10 lentelėje pateiktiems statistiniams rodikliams įtakos turėjo ne tik BPD, tačiau ir kiti išoriniai faktoriai, visgi daugiau nei 87 mln. Lt paramos skyrimas AVAT srityse veikiančių Lietuvos įmonių inovacijoms neabejotinai prisidėjo prie teigiamų poslinkių didinant šių įmonių sukuriamos pridėtinės vertės dalį BVP struktūroje. Tuo tarpu lengviau apskaičiuoti grynąjį BPD paramos poveikį įmonių investicijoms į MTTP veiklas. BPD paramai pagal 3.1.7 veiklų grupę teikti projektai buvo įvertinti ir sutartys sudarytos 2005 m. pabaigoje ir 2006 m. pabaigoje, todėl šių projektų veiklos atitinkamai prasidėjo 2006 m. ir 2007 m. Įvertinant Statistikos departamento pateikiamus duomenis apie įmonių investicijas 2006–2007 m. į MTEP veiklą (iš viso 369 mln. Lt) ir BPD subsidijas gavusių projektų vertę, jų įgyvendinimo pradžią bei trukmę, galima apskaičiuoti, kad 2006 m. BPD subsidijuojami projektai sudarė apie 5,7%, o 2007 m. jau siekė 20% visų Lietuvos įmonių investicijų į MTTP veiklą. Tikėtinas panašus 20% indėlis ir 2008 m. Akivaizdu, kad BPD parama buvo reikšminga skatinant įmones daugiau investuoti į MTTP ir mažinant šio rodiklio Lietuvoje atotrūkį nuo ES vidurkio (pagal EUROSTAT pateikiamus statistinius duomenis, pagal įmonių indėlį į išlaidų MTTP dalį Lietuva, lenkdama tik Kiprą, yra priešpaskutinėje vietoje tarp ES valstybių narių⁶⁵).
- Be kontekstinių rodiklių, kurie vertinamuoju laikotarpiu dar suteikia nedaug informacijos, svarbūs yra ir projektų lygmens duomenys. Atlikta projektų vykdytojų apklausa parodė, kad dėl BPD subsidijų naujų veiklų, nevykdytų iki ES struktūrinės paramos gavimo arba vykdytų maža apimtimi, vykdymas labiausiai, kaip ir galima buvo tikėtis, paskatintas 3.1 priemone. Tą patvirtino 93% apklausoje dalyvavusių BPD 3.1 priemonės paramos gavėjų, didžiausią įtaką išskiriant būtent pagal 3.1.7. veiklų grupę „Mokslinių tyrimų ir plėtros veikla (taikomieji tyrimai ir technologinė plėtra)“. Nepaisant ankstesniame skyriuje nustatyto 12% BPD 3.1 priemonės lėšomis finansuotų projektų savaimiškumo laipsnio, grynasis šios priemonės paramos efektas (angl. *net effect*) naujų veiklų vykdymo paskatinimui išlieka itin aukštas (81%).
- Taip pat, paramos gavėjų teigimu, BPD subsidijos turėjo ženklų poveikį perėjimui prie aukštesnės pridėtinės vertės produkto ar paslaugos kūrimo. Atkreiptinas dėmesys, kad gairėse pareiškėjams nebuvo pateiktas aiškesnis apibrėžimas, kas yra laikoma aukštesne pridėtine verte. Remiantis vadybos apskaitos terminais, produkto pridėtinė vertė (kontribucija) – tai skirtumas tarp produkto pardavimo kainos ir kintamų jo gamybos sąnaudų. Tačiau ŪM administruotų priemonių gairėse pareiškėjams aukštesnės pridėtinės vertės sąvoka buvo siejama ir su produkto ar paslaugos unikalumu, aukštesne kokybe. Remiantis projektų vykdytojų apklausos duomenimis, didžiausia BPD subsidijų įtaka aukštesnės pridėtinės vertės paslaugų kūrimui pastebima BPD 3.4 priemonės atveju – bendrai aktualu 92% projektų, tačiau pagal pirmąsias tris veiklų grupes, nukreiptas į gamtinių išteklių panaudojimą turizmo plėtrai, aktyvaus turizmo skatinimą ir viešųjų kultūros ir istorijos paveldo objektų pritaikymą turizmo reikmėms, visi paramos gavėjai nurodė, kad dėl BPD subsidijų buvo pereita prie aukštesnės pridėtinės vertės paslaugų teikimo. Taip pat ir BPD 3.1 priemonės subsidijos turėjo ženklų poveikį

⁶⁵ EUROSTAT. R&D expenditure and personnel, 2008/91. – P.3.

įmonių perėjimui prie aukštesnės pridėtinės vertės produkto ar paslaugos kūrimo – pagal apklausos duomenis, aktualu 80% projektų. Vertinant pagal atskiras šios BPD priemonės veiklų grupes daugiausia įtakos perėjimui prie aukštesnės pridėtinės vertės kūrimo turėjo subsidijos pagal 3.1.6. veiklų grupę „Apgyvendinimo, konferencijų ir pramogų objektų kūrimas ir plėtra bei kultūros ir istorinio paveldo objektų pritaikymas turizmo poreikiams“ (patvirtino 100% respondentų) bei 3.1.1. veiklų grupę „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ (nurodė 93% respondentų). Atskirai paminėtina BPD 3.2 priemonės įtaka naujų viešųjų paslaugų ar paslaugų, vykdytų maža apimti, plėtrai. Pagal tris šios priemonės veiklų grupes „Mokslo ir technologijų parkai, technologiniai centrai“, „Pramoninės zonos, „plyno lauko“ investicijų skatinimas“ bei „Lietuvos produktų ir paslaugų įvaizdžio gerinimas“ paramos gavėjai nurodė perėję prie aukštesnės pridėtinės vertės paslaugų teikimo. Atsižvelgiant į remtų veiklų ir projektų specifiką (didžiąja dalimi fizinės infrastruktūros modernizavimą), aukštesnės pridėtinės vertės paslaugų kūrimą mažiausiai paskatino parama, skirta pagal BPD 1.2 priemonę (neaktualu ketvirtadaliui apklausos respondentų)⁶⁶.

3.3. BPD priemonių rezultatyvumas atskirose Lietuvos apskrityse

3.3.1. Regioninis paramos pasiskirstymas

1. Ataskaitos įvade apžvelgiant paramos pasiskirstymo tarp Lietuvos apskričių statistiką buvo paminėta, kad tiek pagal projektų skaičių, tiek pagal paramos dydį stebimas skirtingas analizuojamų BPD priemonių indėlis į atskirų Lietuvos apskričių socialinę – ekonominę plėtrą. Tačiau, įvertinant projektų srautą ir paramos pasiskirstymą atskirose Lietuvos apskrityse (žr. 11 lentelę) ir sugretinus šią statistiką su Lietuvos apskrityse sukuriamu BVP bei veikiančių ūkio subjektų skaičiumi, matyti, kad analizuojamos paramos pasiskirstymo tendencijos atitinka bendrą atskirų Lietuvos apskričių ekonominį aktyvumą ir indėlį į Lietuvos BVP. Vilniaus apskrities, kurioje veikia trečdalis Lietuvos ūkio subjektų ir kurioje 2006 m. buvo sukurta 37% viso Lietuvos BVP, projektams buvo skirta penktadalis ŪM administruotos BPD paramos lėšų. Apskritys, kurioms mažiausiai teko analizuojamų BPD priemonių lėšų – Tauragės (2%) ir Telšių (3%) apskritys – atitinkamai sukuria panašią Lietuvos BVP dalį ir jose veikia beveik tokia pati procentinė dalis Lietuvos ūkio subjektų. Statistiškai apskaičiuoti koreliacijos koeficientai tarp regioninio ŪM administruotos paramos pasiskirstymo ir apskričių ekonominio efektyvumo patvirtina tiesinį sąryšį tarp analizuojamų kintamųjų. Nustatyta, kad koreliacijos koeficientas tarp analizuojamos BPD paramos regioninio pasiskirstymo ir apskrities sukuriamo BVP yra lygus 0,84, o tarp šios paramos pasiskirstymo ir apskrityje veikiančių ūkio subjektų – 0,87⁶⁷.

---

⁶⁶ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pjūviai. – P. 85.

⁶⁷ Koreliacijos koeficiento (r) reikšmė ($-1 \leq r \leq 1$) buvo skaičiuojama pagal statistinę funkciją CORREL (naudojantis MS Excel programa), kuri parodo ryšio stiprumą tarp dviejų kintamųjų. Reikšmė, artima vienetui, parodo stiprų ryšį, artima nuliui liudija, kad priklausomybės nėra. Teigiamos koreliacijos koeficiento reikšmės parodo tiesioginę priklausomybę, neigiamos – atvirkštinę.

11 lentelė. Paramos pasiskirstymo ir ekonominio pajėgumo palyginimas Lietuvos apskrityse.

Apskritis	Projektų skaičius	BPD subsidijų lėšos, Lt	Tekusi BPD subsidijų dalis, %	Apskrityje sukuriama BVP dalis, %	Veikiantys ūkio subjektai, %
Alytaus	23	80.004.976	7%	3,5%	4%
Kauno	58	186.657.625	17%	19,5%	20%
Klaipėdos	36	109.067.719	10%	11,7%	12%
Marijampolės	8	91.542.967	8%	3,5%	4%
Panevėžio	21	121.803.082	11%	6,5%	8%
Šiaulių	35	145.349.345	13%	7,8%	8%
Tauragės	15	21.751.066	2%	1,8%	2%
Telšių	20	37.857.303	3%	4,3%	4%
Utenos	22	92.457.718	8%	4,1%	4%
Vilniaus	87	214.108.118	19%	37,2%	34%

Pastaba: pilkai lentelėje pažymėti didesni nuokrypiai tarp sukuriama BVP ir veikiančių ūkio subjektų bei skirtos BPD paramos.
Šaltiniai: sudaryta vertintojų pagal LVPA pateiktus duomenis (2008 m. rugsėjis); Lietuvos statistikos departamentas. Lietuvos apskritys 2006–2007 m., 2008 m.

Kita vertus, tam tikri nuokrypiai nuo bendros tendencijos pastebimi Alytaus, Marijampolės, Šiaulių ir Utenos apskrityse, kurios lyginant su jų ekonominio aktyvumo rodikliais sugebėjo pritraukti daugiau ŪM administruotų BPD lėšų. Marijampolės apskrities atveju šis geresnis rezultatas paaiškinamas joje įgyvendintu pačia didžiausią BPD 3.1. priemonės subsidiją (45,7 mln. Lt) gavusiu UAB „Girių bizonas“ projektu, Alytaus apskrities – Druskininkų savivaldybėje įgyvendintais 5 didelės vertės turizmo projektais, Šiaulių apskrityje taip pat galima išskirti kelis itin stambius energetikos bei viešojo turizmo projektus. Utenos apskritis, į kurios teritoriją patenka Ignalinos AE regionas, sugebėjo pritraukti daugiau investicinių lėšų ir dėl prioritetingo paramos skirstymo (pavyzdžiui, toliau ataskaitoje minimo naujos baldų gamyklos statybos projekto įgyvendinimo vieta Visagine buvo pasirinkta tikslingai, siekiant pritraukti ES paramą projektui realizuoti).

2. BPD strategijoje buvo numatytas tikslas skatinti spartų kelių strateginės reikšmės ekonomikos plėtros centrų ir pagrindinių sektorių augimą, kurie dėl palankios vietos ir konkurencinių pranašumų vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu turi prielaidų tapti visos Lietuvos darnaus vystymosi katalizatoriais⁶⁸. Toks siekis yra tinkamas, ypač kai kurių ŪM administruotų BPD priemonių atveju, pavyzdžiui, tiesioginė parama verslui ir MTTP skirtos lėšos duoda didžiausią paramos persilieimo efektą būtent didžiuosiuose miestuose, kur sukonzentruotas pramonės, paslaugų, mokslininkų potencialas. Kita vertus, BPD 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu pastebėta tendencija siekti kuo tolygesnio regioninio paramos pasiskirstymo ir stengtis išvengti ES struktūrinės paramos koncentravimo didžiuosiuose centruose (Vilniaus, Kauno, Klaipėdos apskrityse). Tokį paramos skirstymo ypatumą nulėmė BPD priede nustatytas visiems projektams bendras prioritetingas kriterijus – projekto teigiamas poveikis regionų išsivystymo skirtumų mažinimui (ypač probleminėse teritorijose⁶⁹ ir Ignalinos regiono⁷⁰ problemoms

⁶⁸ 2004 m. rugpjūčio 2 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas Nr. 935 dėl Lietuvos 2004–2006 m. bendrojo programavimo dokumento patvirtinimo. Valstybės žinios: 2004, Nr. 123 -4486. - P. 94.

⁶⁹ 2004 m. rugsėjo 22 d. Ūkio ministro įsakymu Nr. 4-346 buvo patvirtinta 13 probleminių teritorijų: Akmenės rajono, Mažeikių rajono, Lazdijų rajono, Druskininkų, Šalčininkų rajono, Pasvalio rajono, Jurbarko rajono, Ignalinos rajono, Joniškio rajono, Pagėgių, Rokiškio rajono, Kelmės rajono, Skuodo rajono, Švenčionių rajono savivaldybės. Šios savivaldybės išskirtos pagal Lietuvos darbo biržos 2004 m. rugpjūčio mėn. statistinius darbo rinkos rodiklius. Į sąrašą buvo įtrauktos tos savivaldybės, kuriose bedarbių procentas nuo darbingo amžiaus gyventojų yra 75 ir daugiau procentų aukštesnis už šalies vidurkį.

⁷⁰ Ignalinos AE regionas apibrėžtas LR Vyriausybės 2001 m. vasario 19 d. nutarimu Nr. 172 (Žin., 2002, Nr. 22-826), tai - Ignalinos, Zarasų rajonų ir Visagino savivaldybių teritorijos, kurioms Ignalinos AE pirmojo bloko uždarymas turės tiesioginės įtakos.

spręsti), kuris įgyvendinant programą projektų vertinimo ir atrankos procesuose tapo svarbiu veiksmu. Pavyzdžiui, siekiant įgyvendinti šį reikalavimą vertinant projektus pagal ŪM administruotas BPD priemones iki 8 papildomų balų buvo skiriama už projekto įgyvendinimo vietą, todėl kai kurie verslo projektai buvo tikslingai inicijuoti šiose teritorijose (žr. pavyzdį žemiau).

Projektas Nr. BPD2004-ERPF-3.1.1-02-04/0056 „Naujos baldų gamyklos Visagine statyba“

Pagal BPD 3.1 priemonę buvo finansuojamas projektas „Naujos baldų gamyklos Visagine statyba“, kuriam skirta parama sudarė apie 26,7 mln. Lt (visa projekto vertė buvo apie 69,9 mln. Lt). Pagal paramos apimtį tai buvo didžiausias 3 prioriteto projektas, finansuotas Utenos apskrityje. Kalbinti už projektą atsakingi asmenys pripažino, kad sprendžiant, kokią vietą pasirinkti naujos baldų gamyklos statybai, balai, skiriami IAE regione įgyvendinamiems projektams, turėjo ganėtinai didelės reikšmės.

Saltinis: 2007 m. BPD įgyvendinimo ataskaita. – P. 153-154.

Iš viso pagal ŪM administruotas priemones iš 333 finansuotų projektų 65 buvo įgyvendinti probleminėse teritorijose ir dar 4 Visagino bei Zarasų rajono savivaldybėse (t.y. Ignalinos AE regione⁷¹). Daugiausia probleminėse teritorijose buvo finansuota viešųjų energetikos efektyvumą skatinančių projektų (28), todėl šie projektai turės labiau socialinę naudą, o ne ekonominį poveikį probleminių teritorijų konvergencijai. Verslo plėtros projektai buvo finansuoti Akmenės rajono, Druskininkų, Joniškio rajono, Rokiškio rajono, Kelmės rajono, Skuodo rajono, Ignalinos rajono, Zarasų rajono bei Visagino miesto savivaldybėse. Didžiausias BPD paramos poveikis probleminės teritorijos ekonominės ir socialinės būklės gerinimui pastebimas Druskininkų savivaldybėje, kuri pritraukė daugiau nei 70% BPD 3.1 priemonės lėšų (60,1 mln. Lt), atitekusių probleminėms teritorijoms. Taip pat Visagino mieste įgyvendintas verslo plėtros projektas „Naujos baldų gamyklos statyba Visagino mieste“ (26,7 mln. Lt subsidija ir 42,5 mln. privataus kapitalo investicijų) turės ženklų poveikį Ignalinos AE regiono socialiniam – ekonominiam stabilizavimui po AE uždarymo, nes projektu tikimasi sukurti 750 naujų darbo vietų. Prasčiausiai BPD teiktomis galimybėmis pavyko pasinaudoti kelioms probleminėms teritorijoms – tai Mažeikių rajono, Pasvalio rajono, Pagėgių ir Švenčionių rajono savivaldybės. Atlikus papildomą priežastinę analizę, kodėl šiose savivaldybėse nebuvo pasinaudota BPD teikiamomis galimybėmis ekonominei plėtrai paskatinti, nustatyta, kad savivaldybėse vyrauja Ūkio ministerijos priemonėmis nefinansuotinos ūkinės veiklos sritys: naftos produktų, tepalų ir alyvų gamyba (Mažeikių rajono savivaldybė), žemės ūkio veikla ir maisto pramonė (Pagėgių, Pasvalio ir Švenčionių rajonų savivaldybės)⁷²; taip pat šios savivaldybės mažiau patrauklios turizmui (aktualu Pasvalio rajono, Pagėgių ir Mažeikių rajono savivaldybių atvejais), jose žemas verslumas (žemesnis už Lietuvos vidurkį veikiančių ūkio subjektų/gyventojų santykis, kuris 2006 m. svyravo nuo 8 ūkio subjektų/1000 gyventojų Pagėgiuose iki 18 ūkio subjektų/1000 gyventojų Mažeikių rajono savivaldybėje, kai Lietuvos vidurkis buvo 21/1000⁷³) ir įmonių iniciatyvumas (į verslo informacijos centrus kreipiasi itin mažas skaičius įmonių, besidominčių ES struktūrinių fondų paramos galimybėmis), silpni įmonių gebėjimai pasiręsti verslo planą⁷⁴. Atsižvelgiant į pastarąsias priežastis, per naują programinį laikotarpį probleminėse teritorijose būtų naudinga įgyvendinti daugiau verslumą skatinančių projektų, taip pat

⁷¹ Ignalinos rajono savivaldybė, priklausanti Ignalinos AE regionui, buvo įtraukta ir į probleminių teritorijų sąrašą.

⁷² Statistikos departamentas prie LR Vyriausybės. Lietuvos apskritys 2006 m. – P.3063–20.

⁷³ Ibid. – P. 34-36 ir 210-212.

⁷⁴ Informacija surinkta per interviu telefonu su savivaldybių administracijų bei turizmo ir verslo centrų darbuotojais.

atrinkti pilotinius projektus (surengti „verslo idėjų konkursą“), kuriems būtų padėta parengti verslo planus ir paraiškas ES struktūrinių fondų paramai gauti.

3.3.2. Paramos svėrtų, daugiklio bei papildomumo efektai

Remiantis vertinimo metu prieinamais duomenimis, ŪM administruotos Lietuvos 2004–2006 m. BPD paramos rezultatyvumą apskrityse galima vertinti pagal kelis papildomus aspektus: paramos svėrtų poveikį apskrityse, daugiklio (multiplikacinį) efektą, t.y. projektų įtaką papildomų investicijų pritraukimui apskrityse, bei sinergijos efektą, kuomet, tikėtina, pasireiškia atskirų pagal BPD priemones finansuojamų projektų, įgyvendinamų viename regione, papildomumas.

1. Kaip buvo minėta ataskaitos įvade, įgyvendinant ŪM administruotų BPD priemonių lėšomis finansuotus projektus paramos dėka į BPD strategijoje nustatytų problemų sprendimą papildomai buvo nukreipta 1,2 mlrd. Lt paramos gavėjų lėšų. Šis paramos ir projektų vykdytojų finansinių indėlių santykis yra vadinamas svėrtų poveikiu. Lyginant su kitų ES valstybių narių patirtimi, bendrai visoje Lietuvos teritorijoje buvo užtikrintas aukštas svėrtų poveikis (santykis 1:1). Pagal Europos Komisijos Regioninės politikos generalinio direktorato pateikiamus duomenis, senosiose ES valstybėse narėse 2000–2006 m. programavimo laikotarpiu aukštesnis svėrtų rodiklis buvo tik Austrijoje ir Belgijoje, kai kuriose Sanglaudos šalyse jis tesiekė 1:0,25 (Airijoje) ar 1:0,46 (Portugalijoje)⁷⁵. Žemiau 12 lentelėje nurodytas svėrtų poveikis Lietuvos apskrityse tik privataus kapitalo lėšų atžvilgiu. Iš lentelėje pateiktų duomenų matyti, kad pagal analizuojamas BPD priemones didžiausias svėrtų poveikis pastebimas Kauno, Marijampolės, Panevėžio ir Vilniaus apskrityse, kur siekė daugiau už 2,5, t.y. 1 Lt BPD subsidijos paskatino į tą patį projektą investuoti daugiau nei 2,5 Lt papildomo kapitalo. Šiek tiek didesnis privataus kapitalo svėrtų poveikis matomas pagal BPD 3.1 priemonę (visos Lietuvos teritorijoje šis rodiklis siekia 1:2,4) ir būtent Marijampolės, Panevėžio, Vilniaus, Utenos ir Šiaulių apskrityse, kur 1 Lt subsidijos vidutiniškai pritraukė 2,5 ir daugiau Lt; mažiausias paramos efektyvumas pagal šį aspektą stebimas Tauragės apskrityje, kurioje svėrtų rodiklis nesiekia 1:2 santykio. Pagal BPD 1.2 priemonę svėrtų poveikio santykis tik šiek tiek žemesnis (visos Lietuvos mastu siekia 1:2,2). Didžiausias privataus kapitalo svėrtų poveikis, įgyvendinant energetikos projektus, pasireiškė Panevėžio apskrityje (santykis 1:4,2), taip pat Kauno ir Klaipėdos apskrityse. Mažiausias svėrtų poveikis – Tauragės apskrityje (santykis 1:1,5)

---

⁷⁵ European Economic and Social Committee. The influence of cohesion policy on the process of real convergence, Brussels, 16 August 2006. – P.19.

12 lentelė. BPD paramos svertų poveikis Lietuvos apskrityse.

Apskritis	Svertų poveikis, Lt	Svertų poveikio dalis, %	Svertų poveikio santykis (pagal visas analizuojamas BPD priemonės)	Svertų poveikio santykis BPD 1.2 priemonėje (tik verslo projektuose)	Svertų poveikio santykis BPD 3.1 priemonėje
Alytaus	57.247.221	7%	1:2,0	1:1,8	1:2,1
Kauno	197.433.290	23%	1:2,5	1:2,7	1:2,3
Klaipėdos	21.102.189	2%	1:2,7	1:2,8	1:2,4
Marijampolės	164.174.445	19%	1:3,4*	-	1:3,4*
Panevėžio	98.960.538	12%	1:4,0	1:4,2**	1:2,6
Šiaulių	52.859.475	6%	1:2,4	1:2,1	1:2,5
Tauragės	4.646.732	1%	1:1,5	1:1,3	1:1,9
Telšių	10.284.067	1%	1:1,9	1:1,9	1:1,8
Utenos	81.119.811	10%	1:2,4	1:2,3	1:2,5
Vilniaus	157.811.949	19%	1:2,5	1:1,8	1:2,5

* Marijampolės apskrities vidurkį stipriai lėmė pagal BPD 3.1 priemonę finansuotas UAB „Girių bizonas“ projektas Nr. BPD2004-ERPF-3.1.1-02-04/0042-01.

**Panevėžio apskrities svertų poveikio aukštą rezultatą pagal BPD 1.2 priemonę apsprendžia penki AB „Panevėžio energijos“ įgyvendinti investiciniai projektai.

Saltinis: sudaryta vertintojų pagal LVPA pateiktus duomenis (2008 m. rugsėjis).

2. Įgyvendinti projektai regionuose taip pat yra svarbūs dėl **teigiamo persiliejinimo efekto**, pritraukiant papildomas investicijas naujų veiklų kūrimui ar esamų projektų regione plėtojimui. Ypač šiuo aspektu svarbūs BPD 3.4 priemonės turizmo infrastruktūros ir BPD 3.2 priemonės verslo infrastruktūros (pramoninių zonų, plyno lauko investicinių sklypų, MTP, verslo inkubatorių infrastruktūros sukūrimo) projektai. Mažiausiai poveikio papildomam privačiam kapitalui pritraukti Lietuvos apskrityse turės projektai, finansuoti pagal BPD 1.2 priemonę (32% respondentų mano, kad tokio poveikio jų projektas neturi⁷⁶).

Remiantis ekspertiniu vertinimu ir atsižvelgiant į atskirose apskrityse BPD subsidijas gavusių projektų pobūdį, galima daryti prielaidą, kad teigiamas ŪM administruotos 2004–2006 m. BPD paramos persiliejinimo efektas, pritraukiant privačias investicijas į projekto įgyvendinimo teritoriją, labiausiai bus juntamas šiose apskrityse (ir konkrečiose savivaldybėse):

- Alytaus apskrityje (Druskininkų savivaldybėje, įgyvendinus Druskininkų miesto plėtros projektus),
- Klaipėdos apskrityje (Klaipėdos miesto savivaldybėje, įgyvendinus pramoninio parko LEZ teritorijoje vystymo, MTP plėtros, JŪRTUR projektus),
- Šiaulių apskrityje (Šiaulių miesto savivaldybėje, įgyvendinus industrinio parko, Aukštabalio multifunkcinio centro statybos projektus bei kitus viešojo turizmo infrastruktūros projektus Šiaulių apskrityje),
- Panevėžio apskrityje (Panevėžio miesto savivaldybėje, įgyvendinus plyno lauko investicinių sklypų sukūrimo, mechatronikos centro plėtros, MTP steigimo, universalios sporto arenos statybos projektus),

⁷⁶ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pjūviai. – P. 88.

- Vilniaus apskrityje (Vilniaus miesto savivaldybėje įgyvendinus Saulėtekio slėnio, Visorių MTP projektus).

Tikėtinas greitesnis persilieji mo efektas pagal BPD 3.4 priemonę, kadangi strategiškai kuriama viešo ji turizmo infrastruktūra ir skatinami unikalūs laisvalaikio, sveikatinimo ir pramogų objektai sparčiau daro įtaką privataus apgyvendinimo, maitinimo ir susijusių paslaugų plėtrai atskirose savivaldybėse. Kaip geriausias pavyzdys paminėtinas Druskininkų savivaldybės administracijos projektas „Druskininkų miesto plėtra. Vandens pramogų parkas“. Dar projekto įgyvendinimo metu buvo pradėti renovuoti ir statyti nauji viešbučiai, sanatorijos, kavinės, pramogų kompleksai, atsirado daugiau gydymo, pramogų, gidų ir kitas paslaugas teikiančių įmonių,⁷⁷ o turistų skaičius Druskininkų savivaldybėje 2006–2007 m. išaugo 23,5% (tarp jų svečių iš užsienio – 34%).⁷⁸

BPD 3.2 priemonės lėšomis finansuotų infrastruktūrinių projektų persilieji mo efektas greičiausiai pasireišk vidutinės trukmės perspektyvoje:

- Atsižvelgiant į sudėtingus privačių investicijų pritraukimo procesus (ypač ekonomikos sulėtėjimo fazėje) naujai sukurtose pramoninėse zonose ir „plyno lauko“ investiciniuose sklypuose Klaipėdos miesto, Šiaulių miesto, Panevėžio rajono, Radviliškio rajono, Pagėgių, Kėdainių rajono savivaldybėse tikėtinas efektas pasireišk ne greičiau nei per 3–5 metų laikotarpį⁷⁹. Kadangi daugumos pramoninių zonų valdytojais ketina išlikti savivaldybės, būtų naudinga stiprinti atitinkamų savivaldybių strateginio planavimo gebėjimus (įvertinti regiono pranašumus, esamos darbo jėgos kvalifikacijas, infrastruktūrą ir nustatyti potencialius investuotojus, sektorius) ir administracinius gebėjimus (infrastruktūros valdymo). Pastebėtina, kad kol kas savivaldybių administracijos nėra nusistačiusios prioritetinių sektorių, kurių įmones siektų pritraukti į sukurtų zonų teritorijas⁸⁰, todėl šiame procese svarbu užtikrinti aktyvų Lietuvos ekonominės plėtros agentūros (toliau – LEPA) įsitraukimą į pramoninių zonų sklypų nuomos procesą, jų rinkodarą užsienyje. Taip pat LEPA vaidmuo šiame procese būtų dar reikšmingesnis, jei valstybės lygmeniu būtų patvirtinti prioritetiniai TUI pritraukimo sektoriai (sub-sektoriai), o sukurta pramoninių zonų ir plyno lauko investicijų sklypų infrastruktūra jau būtų panaudojama kaip šių strateginių tikslų įgyvendinimo priemonė.
- Siekiant sustiprinti 2004–2006 m. BPD paramos rezultatyvumą ir užtikrinti didesnę teigiamą persilieji mo efektą, papildomas dėmesys turi būti skiriamas ir pagal BPD 3.2 priemonę finansuotiems MTP bei technologijų demonstravimo centrų (TDC) plėtros projektams Vilniaus miesto, Panevėžio miesto ir Kauno miesto savivaldybių teritorijose. Valstybės kontrolės atliktame audite konstatuojama, kad MTP Lietuvoje dar yra pirmajame veiklos vystymo etape, o MTP veiklos rezultatai dažniausiai pastebimi po 5–8 metų nuo jų įsteigimo,⁸¹ todėl, siekiant užtikrinti ERPF lėšomis finansuotų MTP sėkmingą integraciją į inovacijų sistemą ir indėlį į inovacijų plėtros procesus, būtina stebėti jų

---

⁷⁷ 2006 m. BPD įgyvendinimo ataskaita. – P. 133.

⁷⁸ Druskininkų turizmo ir verslo informacijos centro duomenys, <http://www.info.druskininkai.lt/tvic/>

⁷⁹ Interviu su LEPA darbuotojais.

⁸⁰ Interviu su LEPA, Šiaulių, Panevėžio, Pagėgių savivaldybių administracijų darbuotojais.

⁸¹ 2008 m. gegužės 16 d. Valstybinio audito ataskaita Nr. VA-20-10P-9 „Inovacijų plėtra Lietuvoje“. – P.31.

veiklos rodiklius, skirti papildomą finansavimą, stiprinti gebėjimus, vykdyti tarpininkavimo tarp verslo ir mokslo įstaigų funkcijas.

Persiliejiimo efektą turės ir BPD 3.2 priemonės lėšomis finansuotos taip vadinamosios minkštosios investicijos, nukreiptos į palankios verslo aplinkos sukūrimą (informacijos, konsultacijų ir mokymų projektai). Pavyzdžiui, dėl šios priemonės išplėtotas verslo informacijos centrų teikiamų paslaugų spektras Lietuvoje turėtų teigiamai prisidėti prie naujų įmonių steigimosi ir verslumo skatinimo Lietuvos apskrityse. Kita vertus, reikėtų labiau viešinti šių centrų teikiamas paslaugas ir skatinti pro-aktyvesnį jų vaidmenį, raginant apskrities ar savivaldybės teritorijoje veikiančius ūkio subjektus pasinaudoti ES struktūrinių fondų teikiamomis galimybėmis verslo ir inovacijų plėtrai. Vertinimo metu paaiškėjo, kad, tarkim, probleminėse teritorijose esantys verslo informacijos centrai tokio uždavinio sau nekelia⁸². Be to, paramos gavėjų apklausos rezultatai rodo, kad tik 14% projektų vykdytojų, rengdami savo projektą, dėl paramos teikimo sąlygų konsultavosi su verslo informacijos centrais, ir tik 3% iš jų šias konsultacijas laiko naudingomis (kai tuo tarpu privačių konsultacinių įmonių paslaugas naudingiausiu informacijos šaltiniu įvardino 43% respondentų)⁸³.

3. ŪM administruotos paramos rezultatyvumą savivaldybėse turėtų didinti ir sinergijos (paramos papildomumo) efektas, pasireiškiantis tarp skirtingų BPD priemonių finansuotų projektų. Atsižvelgiant į intervencijų tikslus potencialas sinergijai pastebimas tarp (a) BPD 3.1 ir 3.2 priemonių – paramos verslui skirstymas į tiesioginę ir netiesioginę buvo tinkamas žingsnis, kuris leido kokybiškai labiau susieti viešų paslaugų verslui tiekėjų gebėjimus/galimybes su paties verslo poreikiais, (b) 3.2 priemonės finansuotų projektų, skirtų inovacijų paramos sistemai bei MTP infrastruktūros plėtrai ir 3.1 priemonės paramos MTTP verslo projektams, (c) viešosios turizmo infrastruktūros kūrimo, panaudojant BPD 3.4 priemonės lėšas, ir 3.1 priemonės paramos privatiems turizmo projektams, (d) taip pat potencialas sinergijai buvo tarp 3.2 priemonės finansuotų projektų, asocijuotų verslo struktūrų stiprinimui ir 3.1 priemonės paramos klasterių kūrimui (tačiau, kaip jau buvo minėta šioje ataskaitoje, tokių projektų nebuvo įgyvendinta).

Žemiau, atsižvelgiant į techninės užduoties reikalavimus, įvertinta, kaip konkrečiai pasireiškė ŪM administruotų BPD priemonių sinergijos efektas Ignalinos AE regione bei Šiaulių ir Vilniaus apskrityse. Išanalizuoti atvejai leidžia daryti išvadą, kad dėl trumpo programavimo laikotarpio sinergijos efektas tarp skirtingų ŪM administruotų BPD priemonių tiesiogiai nepasireiškė, tačiau viešųjų projektų, nukreiptų į infrastruktūros kūrimą ir paslaugų verslui gerinimą, papildomumas pasireiškė per 2007–2013 m. laikotarpį. Kita vertus, jau ir per šį laikotarpį galima pastebėti gerų pavyzdžių tarp tos pačios BPD priemonės finansuotų projektų sinergijos (Šiaulių apskrities pavyzdys) ir skirtingų BPD priemonių lėšomis finansuotų projektų teigiamos įtakos strateginių šalių ar miesto tikslų siekimui (Ignalinos AE regiono ir Vilniaus miesto pavyzdžiai).

---

⁸² Interviu su Mažeikių, Tauragės, Pasvalio, Švenčionių, Ignalinos rajonų verslo informacijos centrų darbuotojais.

⁸³ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. – P. 34-35.

ŪM administruotos BPD paramos sinergijos efektas: Ignalinos AE regiono, Šiaulių ir Vilniaus apskričių pavyzdžiai

Ignalinos AE regione (Ignalinos rajono, Zarasų rajono ir Visagino mieste) iš ŪM administruotų 2004–2006 m. BPD priemonių buvo finansuota vienuolika 94,57 mln. Lt vertės projektų, kurių įgyvendinimui skirta 43,75 mln. Lt BPD paramos. Nors finansuoti projektai nėra tiesiogiai tarpusavyje susiję, tačiau keletas jų buvo skirti tam pačiam bendrajam tikslui – regiono ekonominei ir socialinei situacijai po Ignalinos AE uždarymo padarinių sušvelninti. Konkrečiai prie šio tikslo prisidėjo šie projektai: VŠĮ „Ignalinos atominės elektrinės regiono verslo inkubatorius“ projektas, skirtas verslo paramos sistemai gerinti IAE regione, Ignalinos AE regiono plėtros agentūros projektas, skirtas VIC įsteigti, Ignalinos rajono turizmo informacijos centro aktyvaus turizmo paslaugų kompleksinės plėtros projektas. Taip pat regione kurdami naujas darbo vietas prie tikslo reikšmingai prisidėjo keturi privataus verslo investiciniai projektai: UAB „Visagino linija“ naujos baldų gamyklos Visagine statyba (planuojama per dvejus metus nuo projekto pabaigos sukurti 750 darbo vietų), UAB „Ignalinos statyba“ gamybinės veiklos plėtra (5 naujos darbo vietos), UAB „Energetinės statybos projektai“ ekonominės veiklos plėtra (5 naujos darbo vietos) ir UAB „Torgita“ naujos veiklos, susijusios su padangų perdirbimu į antrines žaliavas, pradžia (9 naujos darbo vietos).

Atlikus Šiaulių apskrityje ŪM administruotų BPD priemonių lėšomis finansuotų projektų peržiūrą, tiesioginių sąsajų tarp skirtingų BPD priemonių paramą gavusių projektų nenustatyta. Tačiau **Šiaulių apskrityje** įgyvendintuose projektuose pastebimas papildomumas tarp devynių BPD 3.4 priemonės lėšomis finansuotų viešojo turizmo projektų, kuriems buvo skirta 80,58 mln. Lt arba 25% visos viešojo turizmo infrastruktūrai numatytos BPD paramos. Finansuoti projektai, išnaudodami Šiaulių apskrities rekreacinį, kultūrinį ir religinį potencialą (Tytuvėnų ir Kurtuvėnų regioninius parkus, Kurtuvėnų, Pakruojo, Burbiškio dvaro sodybas, Kryžių kalną, Kražių kolegiją), sukuria patrauklius rekreacinius turizmo produktus, kuriuos papildys sporto ir laisvalaikio paslaugų plėtra įgyvendinant Aukštabalio multifunkcinio komplekso projektą. Neabejotinai turistams patrauklių paslaugų įvairovė Šiaulių apskrityje skatins privataus kapitalo investicijas į apgyvendinimo, maitinimo, dalykinio turizmo sritis. Sėkmingas Šiaulių apskrities pavyzdys gali būti paaiškinamas efektyviu apskrities ir savivaldybių administracijų darbo organizavimu įgyvendinant regiono plėtros planą 2004–2006 m. (buvo atliekamas įgyvendinimo monitoringas, rengiamos darbo grupės plano įgyvendinimui aptarti). Konkrečiai Šiaulių apskrities savivaldybių administracijų gebėjimai turizmo projektų vystymo srityje buvo stiprinami Šiaulių apskrities administracijai įgyvendinant Via-Hanseatika projektą (2005–2007 m.), pagal šį projektą rengiant bendrus turizmo rinkodaros mokymus, kartu dalyvaujant turizmo parodose⁸⁴.

Vilniaus apskrityje ŪM administruotos paramos lėšomis buvo finansuota daugiausia BPD projektų. Kaip nurodyta ataskaitos įvade pateiktoje 3 lentelėje, Vilniaus apskrityje 16 projektų buvo įgyvendinti pagal BPD 1.2 priemonę (jiems skirta 29,17 mln. Lt), 47 projektai pagal BPD 3.1 priemonę (107 mln. Lt vertės subsidijos), 15 projektų pagal BPD 3.2 priemonę (skirta 24,67 mln. Lt paramos) ir 9 projektai pagal BPD 3.4 priemonę (kurie gavo 57,26 mln. BPD lėšų). Nors įgyvendinta daug projektų, atlikus projektų aprašymų peržiūrą⁸⁵ aiškaus sinergijos efekto tarp atskirų ŪM administruotų BPD priemonių lėšomis finansuotų projektų nematyti. Kita vertus, BPD 3.1 priemonės teikta tiesioginė parama įmonių MTTP potencialui stiprinti bei 3.2 priemonės lėšomis kurta ar gerinta MTP infrastruktūra (Saulėtekio slėnio, Visorių informacinių technologijų parko) teigiamai prisidėjo prie Vilniaus miesto kaip investicijų į aukštasias technologijas, inovacijų ir technologijų perdavimo, tyrimų ir plėtros miesto įvaizdžio formavimo. 60% tiesioginės paramos, skirtos įmonių MTTP potencialui stiprinti, atiteko Vilniuje veikiančioms įmonėms. Penkios įmonės, įgyvendinusios iš BPD 3.1 priemonės lėšų iš dalies finansuotus MTTP ir inovacijų projektus, aktyviai dalyvauja Saulėtekio slėnio veikloje (AB „Alna“ ir UAB „Ekspla“), kurio steigimui iš 2004–2006 m. BPD buvo skirta daugiau nei 25 mln. Lt, o UAB „BOD group“, UAB „Baltic Amadeus“ ir VTEX, dėl BPD subsidijų išplėtusios savo inovacinę ir MTTP veiklą, 2008 m. pradžioje sutarė investuoti 220 mln. Lt į tolesnę Visorių informacinių technologijų parko plėtrą ir toliau stiprinti tyrimus bei eksperimentinę gamybą informacinių ir ryšių technologijų srityje.

3.4. Paramos rezultatyvumo priežastinių ryšių analizė projektų (mikro) lygmeniu

Bendram paramos rezultatyvumui įtakos turi sklandus ir sėkmingas atskirų BPD projektų įgyvendinimas, todėl šio vertinimo metu buvo detalčiai išanalizuoti vidiniai projekto lygmens veiksniai (paramos gavėjų administraciniai

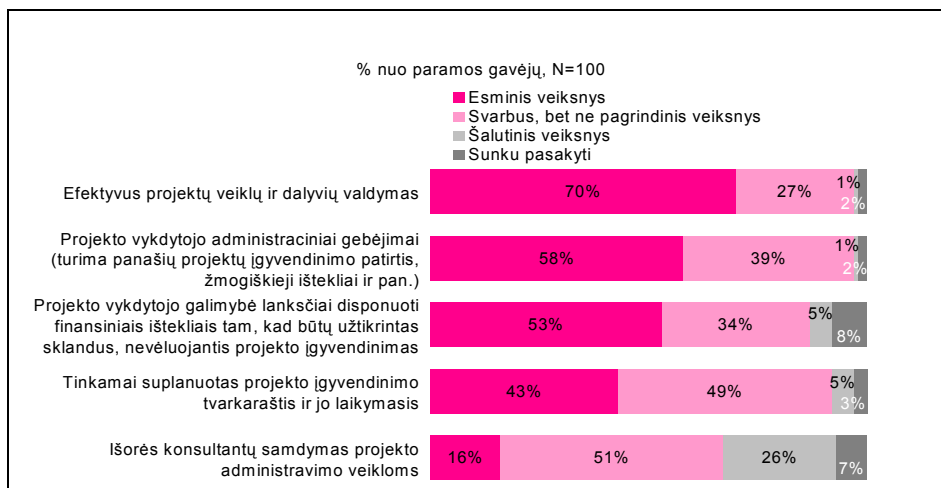
⁸⁴ Interviu su Šiaulių apskrities administracijos Regioninės plėtros departamento atsakingais darbuotojais

⁸⁵ Buvo atliekama www.esparama.lt pateikiamų projektų aprašymų turinio analizė, analizuojami projekto tikslai, uždaviniai, pasiekti rezultatai ir planuojamas poveikis.

gebėjimai, pasirinktas projekto administracinis modelis, galimybė laisvai disponuoti finansiniais ištekliais) ir projekto atžvilgiu išoriniai veiksniai (paramą administruojančių institucijų nustatyti procedūriniai paramos panaudojimo reikalavimai, projekto įgyvendinimą reglamentuojančių teisės aktų nuostatos), nustatyta jų įtaka projekto įgyvendinimo sėkmei.

1. Vertinant nuo projekto vykdytojų priklausančius projektų įgyvendinimui įtakos turinčius veiksnius (žr. 6 pav.) matyti, kad vienas svarbiausių veiksnių per 2004–2006 m. laikotarpį buvo projekto administravimo grupės kompetencija (organizacijos turima projektų valdymo patirtis, tinkami ir pakankami žmogiškieji ištekliai, projekto specifika atitinkanti kompetencija). Turimi administraciniai gebėjimai, viena vertus, apsprendžia kokybiško ir organizacijai strategiškai reikšmingo projekto įgyvendinimą, kita vertus, užtikrina sklandų projekto veiklų ir dalyvių valdymą. Analizuojant projektų, finansuotų ŪM administruotų BPD priemonių lėšomis, administracinius gebėjimus, galima pastebėti, kad mažiausiai projektu, finansuojamų subsidijų lėšomis, valdymo patirties turėjo BPD 1.2 ir 3.1 priemonių projektų vadovai (atitinkamai 65% ir 68% iš jų tai buvo pirmasis projektas).

6 pav. Projekto įgyvendinimo sėkmės veiksniai.

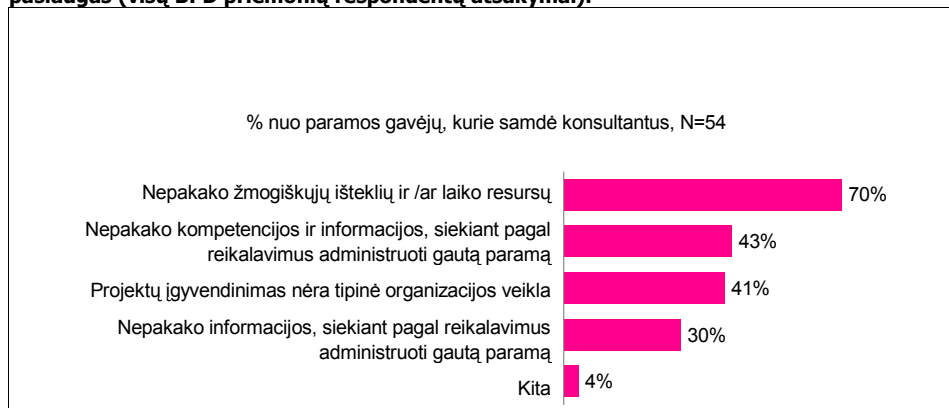

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 39.

2. Griežtos ir daug papildomo administracinio darbo reikalaujančios paramos procedūros turėjo įtakos tam, kad ženklūs ištekliai turėjo būti skiriami projekto administracinėms veikloms. Trūkstant kompetencijos arba siekiant, kad dėl administracinio krūvio nenukentėtų pagrindinių projekto veiklų įgyvendinimas, didesnioji dalis (57%) paramos pagal ŪM BPD priemones gavėjų pirkė paramos administravimo paslaugas. Lyginant pagal atskiras priemones, daugiausia išorės administravimo paslaugomis naudojosi BPD 3.1 priemonės paramos gavėjų (nurodė 70% respondentų), mažiausiai – paramos gavėjai pagal BPD 3.2 priemonę (64% respondentų nurodė savarankiškai administravę paramą). Kaip parodė apklausos rezultatai, būtent kompetencijos trūkumas BPD 1.2 ir 3.1 priemonių lėšomis finansuotuose projektuose savo jėgomis administruoti gautą ERPF paramą sąlygojo išorinių administravimo paslaugų pirkimą, tuo tarpu BPD 3.2 ir 3.4 priemonių lėšomis įgyvendinantys projektus

išorės administravimo paslaugas pirkto daugiau dėl žmogiškųjų išteklių ir laiko resursų trūkumo (nurodė 88% respondentų pagal BPD 3.4 priemonę ir 80% pagal BPD 3.2 priemonę)⁸⁶.

7 pav. Pagrindinės priežastys, nulėmusios sprendimą pirkti projekto administravimo paslaugas (visų BPD priemonių respondentų atsakymai).

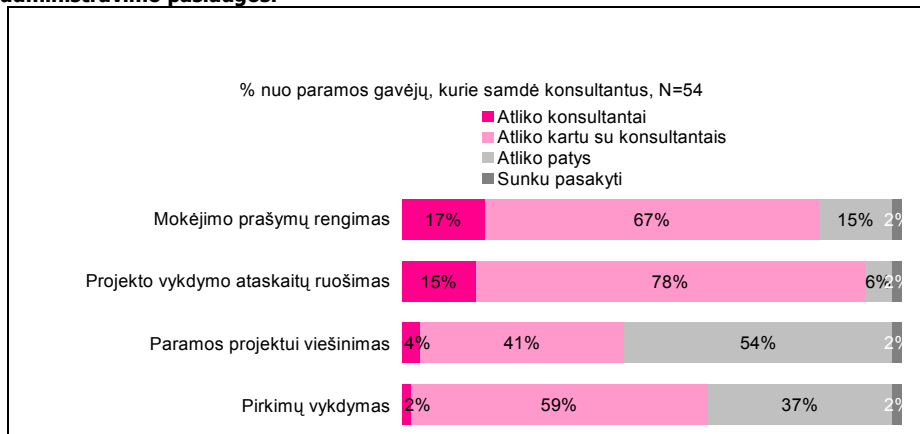

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 46.

3. Privatiems ūkio subjektams išorės administravimo paslaugų pirkimas buvo papildomos finansinės sąnaudos, kadangi pagal gaires pareiškėjams projekto administravimo paslaugos tik viešiesiems subjektams buvo laikomos tinkamomis kompensuoti išlaidomis. Šios išlaidų kategorijos kaip tinkamos numatymas buvo pagrįstas keliais argumentais. Pirma, manyta, kad dėl silpnų administracinių gebėjimų dalis tokių viešųjų projektų vykdytojų, kuriems projektinė veikla nėra tipinė (pavyzdžiui, ligoninėms, vaikų darželiams ir pan. viešosioms įstaigoms), gali nepajėgti tinkamai pagal procedūras įgyvendinti projekto; antra, buvo tikimasi sušvelninti paramos administracinę krūvį. Tačiau atliktos apklausos metu didžioji dalis paramos gavėjų nurodė, kad išorės konsultantų samdymas buvo tik iš dalies naudingas, nes nenuėmė visų administravimo veiklų. Be to, daugiau kartu su išorės konsultantais teko dirbti būtent viešiesiems paramos gavėjams. Iš dalies tai gali būti paaiškinta tuo, kad viena sudėtingesnių administravimo veiklų buvo viešųjų pirkimų organizavimas, o daugiau nei trečdalyje projektų šią veiklą vykdė patys paramos gavėjai, be konsultantų pagalbos. Todėl per 2007–2013 m. laikotarpį paprastinant paramos administravimo projektų lygmenyje procedūras (paprastesnės projektų vykdymo ataskaitų formos) ir mažinant administracinės atskaitomybės apimtį (nustatant retesnius projektų vykdymo ataskaitų pateikimo terminus, pagrindinę projekto eigos informaciją įgyvendinančiai institucijai pateikiant mokėjimo prašymuose), nebetikslinga į tinkamų išlaidų kategorijas viešiesiems paramos gavėjams įtraukti projekto administravimo išorės paslaugų pirkimo išlaidas.

⁸⁶ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pūjūviai. – P. 76.

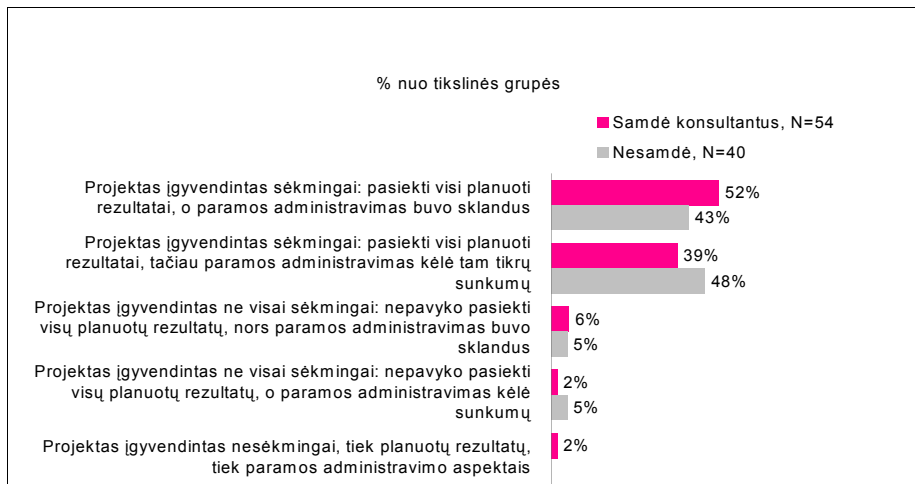
8 pav. Administravimo darbų pasiskirstymas projektuose, kuriuose buvo pirktos administravimo paslaugos.

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 47.

4. Apklausoje metu taip pat nenustatyta reikšmingos koreliacijos tarp projekto įgyvendinimo sėkmės ir pasirinkto administracinio modelio. Toks pats procentas (91%) ir projekto administravimą pirkusių projektų vykdytojų, ir tų, kurie administravo patys nurodė, kad projektas įgyvendintas sėkmingai, buvo pasiekti visi suplanuoti projekto rezultatai. Visgi tie, kurie projektą administravo patys, dažniau nurodė, kad jiems paramos administravimas kėlė tam tikrų sunkumų (įvardino 48% respondentų, kurie patys administravo paramą, ir 39%, kurie pirkė išorės paslaugas).

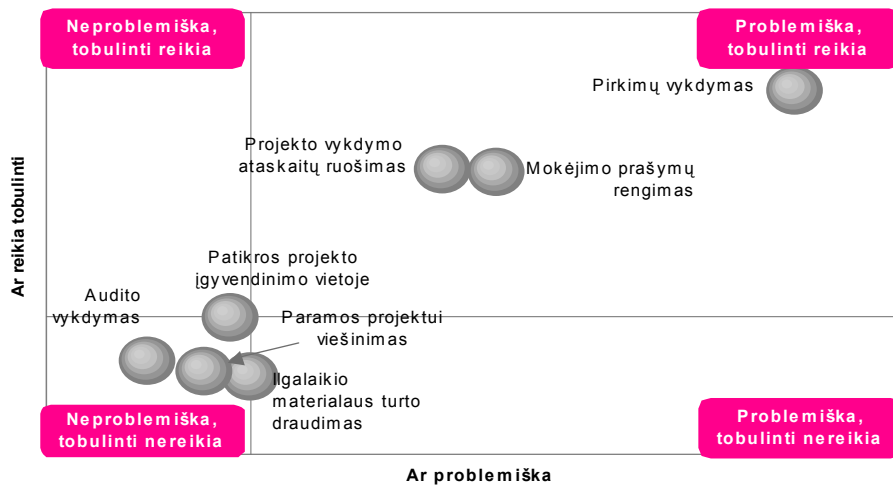
9 pav. Projekto įgyvendinimo sėkmė vs administracinis modelis.

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 45.

5. Apklausoje dažniausiai buvo minėti šie administraciniai trukdžiai – sudėtingas projekto administravimas (projektų ataskaitų ir mokėjimų prašymų rengimas), daug laiko užimantys dokumentų derinimai su LVPA ir viešieji pirkimai, kas dažnai sąlygoja projekto įgyvendinimo vėlavimą. Ilgiau nei planuota

užtrukęs dokumentų derinimas ar viešieji pirkimai daro neigiamą įtaką dėl to, kad iškraipo projekto įgyvendinimo nuoseklumą (ypač atsižvelgiant į finansuojamų projektų kompleksiskumą, kuomet vienu projekto komponentų įgyvendinimo vėlavimas daro tiesioginę įtaką kitiems projekto komponentams). Sudėtingų projekto administravimo ir įgyvendinimo procedūrų patirtis 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu gali turėti neigiamos įtakos potencialių pareiškėjų aktyvumui įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas. Žemiau matricoje pateikiami projektų vykdytojų kaip labiausiai probleminiai ir tobulinimo reikalaujantys paramos administravimo aspektai. Tai pirkimų vykdymo procedūros, projektų ataskaitų ir mokėjimo prašymų rengimas.

6. Be administracinių gebėjimų ir paramos administravimo procedūrų dar vienas svarbus veiksnys, darantis įtaką sklandžiam projektų įgyvendinimui (žr. 6 pav.), yra projekto vykdytojo galimybės lanksčiai disponuoti lėšomis ir lėšų kiekis, kuris gali būti skirtas jo projektui įgyvendinti. Kaip esminį šį veiksnių projektų įgyvendinimui apklausoje nurodė 62% paramos gavėjų pagal BPD 3.4 priemonę, 59% – pagal BPD 3.1 priemonę, 57% – pagal BPD 3.2 priemonę ir 44% – pagal BPD 1.2 priemonę⁸⁷. Nors pagal BPD administravimo ir finansavimo taisyklėse nustatytą tvarką per 2004–2006 m. programavimo laikotarpį daugumai viešųjų projektų buvo taikomas sąskaitų apmokėjimo būdas, visgi finansinių išteklių projekto veikloms įgyvendinti problemos buvo opios šiems paramos gavėjams ir dažnai kėlė trukdžių sklandžiam suplanuoto projekto įgyvendinimui. Bendrai visiems paramos gavėjams sunkumai kilo visų pirma dėlto, kad BPD paramai gauti pateikti projektai buvo patvirtinami ir pradedami įgyvendinti tik praėjus metams (ir ilgiau) nuo projekto paraiškos parengimo, todėl akivaizdu, kad dėl per metus įvykusių projekto bei išorinių aplinkybių pasikeitimo patvirtinta parama (atsižvelgiant į paraiškoje detalios suplanuotus projekto finansinius ir įgyvendinimo aspektus) dažnai nebeatitiko projekto poreikių bei projektų vykdytojų finansinių galimybių. Antra, kartu su paramos sutartimi tvirtiname projekto biudžete nebuvo galima numatyti papildomo rezervo dėl kainų augimo, todėl, dėl BPD įgyvendinimo metu Lietuvoje vykusios sparčios kasmetės statybų paslaugų infliacijos (10–15%), infrastruktūrinių projektų paramos sutartyse numatytos lėšos nebeatitiko projekto tikslų ir uždavinių.

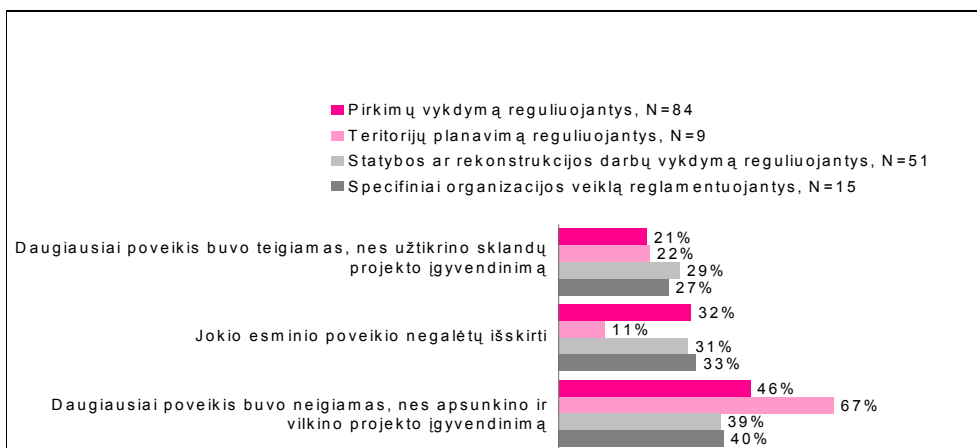
⁸⁷ TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pūjaviai. – P. 67.

Kita vertus, dėl nepakankamų planavimo gebėjimų kai kuriuose projektuose (ypač viešuosiuose energetikos) paraiškos rengimo metu nebuvo numatyti ir į projekto biudžetą kaip tinkamos išlaidos įtrauktos sąnaudos, susijusios su privalomais statybos techninių reglamentų įgyvendinimais. Atsižvelgiant į šias problemas paramos gavėjams įgyvendinant projektus dažnai kilo papildomų finansinių išteklių poreikis projektų užbaigimui, kurį sunkiau sprendė viešieji paramos gavėjai. Nesuradus galimybės jų projektams skirti papildomo finansavimo iš struktūrinės paramos ar nacionalinio biudžeto programų lėšų, kai kurių projektų rezultatai buvo mažinami.

Privatiems ūkio subjektams ŪM administruojamos BPD paramos teikimas buvo kompensacinio pobūdžio, t.y. iš pradžių išleidžiamos nuosavos lėšos, o po to jos gražinamos. Mokėjimų prašymų tikrinimų, taisyčių ir tvirtinimo procesas užėmė nemažai laiko (iki trijų mėnesių), todėl projektų vykdytojams praktiškai reikėjo turėti 70–80% nuosavų projektams įgyvendinti reikalingų lėšų. Šis reikalavimas dėl palankios bankų kreditavimo politikos buvo gana lengvai išpildomas 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu, tačiau nuo 2008 m. prasidėjus ekonomikos lėtėjimo fazei ir bankams stipriai apribojus investicinių projektų finansavimą, ŪM siekiant užtikrinti finansuotųjų projektų srautą gali tekti peržiūrėti šias procedūras: apsvarstyti avanso sumokėjimą, sąskaitų apmokėjimo būdo taikymą arba įgyvendinti papildomas kreditų garantavimo priemones.

- ŪM gairėse pareiškėjams projektų, gavusių BPD subsidijas, įgyvendinimui buvo numatytas maksimalus 30 mėn. laikotarpis, tačiau kartu buvo numatytas ir reikalavimas pabaigti projekto veiklas iki 2008 m. rugpjūčio mėn. Todėl tinkamai suplanuotas projekto įgyvendinimo tvarkaraštis ir jo laikymasis buvo dar vienas svarbus veiksnys, apsprendžiantis visos analizuojamų BPD priemonių paramos panaudojimo eigą. Atliktos apklausos metu nustatyta, kad projektų įgyvendinimo eigai svarbią reikšmę turėjo LR teisės aktai, tiesiogiai nesusiję su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susiję su projektų įgyvendinimu. Kaip pavaizduota 10 pav., šis poveikis buvo labiau neigiamas, nes nulėmė ilgesnį projektų įgyvendinimą.

10 pav. LR teisės aktų, tiesiogiai nesusijusių su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susijusių su projektų įgyvendinimu, įtaka projektų įgyvendinimui (teigiami ir neigiami aspektai).

Šaltinis: TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa, 2008. – P. 41.

Daugiausia administracinių sunkumų kilo laikantis teritorijų planavimą ir viešųjų pirkimų reguliuojančių teisės aktų nuostatų. BPD 1.2 priemonės finansuotuose projektuose daugiausia kliūčių sukėlė statybos ar rekonstrukcijos darbų vykdymą reguliuojantys teisės aktai (71%). Šios priemonės finansuotuose projektuose buvo rengiami statinio techniniai projektai vadovaujantis LR statybos įstatymu ir STR 1.05.06:2005 „Statinio projektavimas“, buvo privaloma parengti statinio projektavimo sąlygų sąvadą, todėl kilo papildomo dokumentų ir leidimų derinimo su viešojo administravimo institucijomis poreikis, kuris dažnai lėmė ilgesnį nei planuota projekto įgyvendinimą. Tuo tarpu pagal BPD 3.2 ir 3.4 priemones finansuotų projektų įgyvendinimo eigai labiausiai įtaką darė ir veiklų įgyvendinimo vėlavimą lėmė viešųjų pirkimų įstatymo procedūros bei papildomai BPD administravimo ir finansavimo taisyklėse numatytas pirkimų dokumentacijos derinimas su įgyvendinančiąja institucija. Šių projektų vykdytojų nuomone, pirkimų dokumentacijos derinimas su įgyvendinančiąja institucija buvo perteklinis reikalavimas, nes perkančiosios organizacijos turi pakankamus gebėjimus tinkamai pasirengti pirkimo dokumentaciją, todėl dažnai jos tikrinimas LVPA tik vilkino projektų įgyvendinimo eigą ir sąskaitų apmokėjimą. Pastebėtina, kad privačių ūkio subjektų projektuose pirkimų organizavimas pagal LVPA direktoriaus įsakymu nustatytą tvarką⁸⁸ vykdytojams taip pat kėlė sunkumų, tačiau, priešingai nei viešųjų projektų vykdytojams, šiems paramos gavėjams dėl ankstesnės patirties trūkumo kilo sunkumų rengiantis pirkimų dokumentaciją, planuojant pirkimų vykdymo ir atitinkamai projekto įgyvendinimo trukmę.

---

⁸⁸ Viešosios įstaigos Lietuvos verslo paramos agentūros direktoriaus 2004 m. birželio 17 d. įsakymu Nr.39 prekių, paslaugų ir darbų pirkimų taisyklės, taikomos juridiniams asmenims, gaunantiems finansinę paramą iš Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšų bendrosios nuostatos.

4. ŪM ADMINISTRUOTOS ES STRUKTŪRINĖS PARAMOS 2004–2006 METŲ PROGRAMAVIMO LAIKOTARPIU POVEIKIO VERTINIMAS

Šioje ataskaitos dalyje atlikta ŪM administruotų Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonių analizė pagal įvadinėje vertinimo ataskaitoje suderintus **poveikio** klausimus: (1) Koks yra paramos socialinis poveikis ir kaip tas poveikis pasireiškė (pagal BPD priemones)? (2) Koks yra paramos ekonominis poveikis ir kaip tas poveikis pasireiškė (pagal BPD priemones)?

4.1. Makroekonominio poveikio apskaičiavimas

Šiame vertinime adaptuotas LEMAM modelis leido įvertinti ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. lėšų panaudojimo pasiūlos ir paklausos efektus Lietuvos ūkiui. Remiantis endogeninio ekonomikos augimo požiūriu yra laikoma, kad pasiūlos pusės efektus ES finansinė parama sukuria tiesiogiai per gamybos funkcijos bendrojo produktyvumo parametą – padidina potencialaus bendrojo vidaus produkto (BVP) apimtį dėl geresnės technologijos (plačiaja prasme) sukūrimo. Be tiesioginio poveikio pasiūlai (bendrajam produktyvumo parametrai gamybos funkcijoje bei atitinkamose gamybos veiksnių paklausos funkcijose), ES struktūrinių fondų lėšos turi ir tiesioginių paklausos efektų, kurie pasireiškia per valdžios išlaidų padidėjimą. Svarbu išskirti tai, kad visuminės pasiūlos efektai turi ilgalaikį poveikį, o visuminės paklausos (visuminių išlaidų) efektai yra trumpalaikiai ta prasme, kad nutrūkus pirminiam impulsui, paklausos efektų greitai (per vienerius ar dvejus metus) taip pat nebelieka. LEMAM modelyje gamybos apimčių priklausomybė nuo investicijų ir darbo jėgos įvertinama statistiškai, tačiau bendros investicijos nėra detalizuojamos, t.y. nėra išskaidomos pagal sektorius ar paskirtį (į įrangą, statinius ir pan.). Todėl investicijos į produktyviasias gamybos priemones modelyje traktuojamos kaip bendros investicijos, kurių sudėtyje pastaruoju metu vyravo statybai skirtos lėšos. Be to, paskutinius kelerius metus dėl skolinimosi bumo Lietuvoje sparčiai kilo vidaus paklausa ir dauguma investicijų buvo siejamos su į vidaus rinką orientuotos gamybos plėtra. Šią situaciją atspindi ir sudarytas modelis, nes jo identifikavimui panauduotose statistiniuose duomenyse nemažą dalį sudaro minėto laikotarpio stebėjimai. Taigi labai tikėtina, kad modeliavimo išvados kiek užaukština ES paramos poveikį galutinio vartojimo išlaidoms ir kiek sumenkina įtaką eksportui. 2008 m. vartojimo karštligė ir skolinimasis atvėso, todėl sukaupus naujos statistikos ir atnaujinus modelį būtų galima tikėtis adekvatesnio įvertinimo.

ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. lėšų impulsai (žr. 3 priedą) makroekonominiais rodikliais yra įvertinti nuo 2005 m. III ketvirčio (kuomet buvo atlikti pirmieji BPD lėšų mokėjimai paramos gavėjams) iki 2008 m. III ketvirčio (vertinimo metu vėliausių prieinamų duomenų), o prognozė apskaičiuota iki 2009 m. IV ketvirčio. Pateikiami duomenys ir jų prognozės yra sezonškai išlyginti. Atsižvelgiant į techninės specifikacijos reikalavimus ir siekiant kiekybiškai įvertinti ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. lėšų ekonominį ir socialinį poveikį, investuotų lėšų impulsų efektai apskaičiuoti šiems makroekonominiais rodikliais: nominaliam bendrajam vidaus produktui; nominalioms bendrosioms investicijoms; nominaliems eksportui ir importui; vidutiniam mėnesiniam darbo užmokesčiui bruto; vartotojų kainų indeksui; privačiam vartojimui; vyriausybės vartojimui. Atskirai išskiriamas pagal atskiras BPD priemones investuotų lėšų poveikis. Skirtingą analizuojamų BPD priemonių poveikį apsprendžia investuotų lėšų dydžio skirtumai, nevienodas lėšų pasiskirstymas laike (pagal BPD 3.2 ir 3.4 priemones lėšų įsisavinimas prasidėjo daugiau nei metais vėliau nei pagal kitas dvi vertinamas BPD priemones) bei skirtingas pirminių impulsų pasiskirstymas tarp išlaidų vartojimui ir investicijoms. Daromos prielaidos, kad pagal BPD 1.2 priemonę į

investicijas buvo nukreipta 80% paramos, pagal BPD 3.4 priemonę – 75%, pagal BPD 3.1 priemonę – 70% ir pagal BPD 3.2 priemonę – 65 %. Likusios lėšos buvo traktuojamos kaip impulsai į vartojimą. Panašios ekspertinės rekomendacijos buvo minimos „The Economist“ (2002) analitikų, vertinusių ES finansinės paramos įtaką ES valstybių narių ekonomikų plėtrai. Šio vertinimo pradžioje taip pat buvo apklausti keli makroekonominio modeliavimo Lietuvoje ekspertai, dirbantys su ES struktūrinių fondų paramos poveikio prognozavimu, ir remiantis ekspertinėmis nuomonėmis padaryti aukščiau minėti paskirstymai tarp konkrečios BPD priemonės lėšų impulso į investicijas ir vartojimo išlaidas. Skirtingoms paramos rūšims gautos skirtingos proporcijos remiantis prielaida, kad investicijų dalis tuo mažesnė, kuo daugiau darbo reikalauja atitinkamų projektų parengimas, administravimas, finansuojama daugiau taip vadinamųjų „minkštųjų investicijų“. Taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad ekonometrinis modelis įvertina ne visą poveikį, nes tam tikrų jo aspektų negalima atspindėti statistiškai (pavyzdžiui, nėra abejonų, kad ypač svarbi būsimai Lietuvos ūkio raidai yra ES struktūrinė parama pramoniniams parkams, skirta pagal BPD 3.2 priemonę, nes ji sudaro prielaidas TUI srautams pritraukti, tačiau tokių kokybinių prognozių nesant statistikai į modelį traukti negalima).

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytas prielaidas, vertinimo metu atlikto paramos poveikio modeliavimo rezultatai rodo, kad ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. lėšos turės pirminių ir antrinių makroekonominių efektų viso Lietuvos ūkio mastu. Svarbiausieji pirminiai makroekonominiai efektai sietini su visuminės pasiūlos padidėjimu dėl potencialių gamybinių pajėgumų padidėjimo ir visuminių išlaidų padidėjimo dėl investicijų. Per makroekonominius ryšius pirminiai efektai sukels antrinius efektus visos šalies ūkio mastu ir turės įtakos darbo užmokesčiui, vartojimui, BVP, importui, eksportui ir pan. Per trumpąjį laikotarpį didžiausia 2004–2006 m. ŪM administruotų BPD priemonių lėšų įtaka Lietuvos ūkiui yra jaučiama 2007–2008 m. Vertinant kaupiamuoju principu dėl skirtos BPD paramos per penkerių metų laikotarpį bus sukurta daugiau nei 2,2 mlrd. papildomo BVP (skaičiuojant einamosiomis kainomis), o atskyrus vien tik ES struktūrinės paramos lėšų įtaką, gaunamas papildomas 1,61 mlrd. Lt BVP augimas. Vertinant atskirais metais, galima teigti, kad analizuojamų BPD priemonių subsidijų dėka buvo generuota nuo 0,08% papildomo metinio BVP (2005 m.; kuomet pastebima žemiausia įtaka dėl mažos finansinės injekcijos) iki 0,65% metinio BVP (2008 m.; kuomet pasireiškia didžiausia įtaka dėl kumuliacinio lėšų efekto).

Apskritai per visą nagrinėtą laikotarpį dėl minėtos ES paramos gautas pridėtinės vertės prieaugis yra beveik 2,4 karto didesnis nei įplaukusios lėšos. Pažymėtina, kad pagal ŪM administruotas BPD priemones atliktų investicijų multiplikatorius yra kiek didesnis nei buvo nustatytas kituose tyrimuose, kur buvo vertinamas bendras visos ES paramos Lietuvos ūkiui poveikis.⁸⁹

Atkreiptinas dėmesys, kad modeliavimo rezultatai iki vertinamojo laikotarpio vidurio rodo skatinamąjį poveikį eksportui, tačiau nuo 2008 m. pastebimas neigiamas efektas. Tai gali būti paaiškinama įsisiūbavusiu paskolų iš užsienio srautu (2007 m. jis siekė 13 % BVP), dėl kurio šalyje susidarė perteklinė paklausa, todėl turimų statistinių duomenų pagrindu identifikuotas ekonometrinis modelis netinka papildomų investicijų kiekybinio poveikio užsienio prekybai skaičiuoti. Atsižvelgiant į tai, remiantis naudotu ekonometriniu modeliu šiame vertinime nedaromos kiekybiniais metodais paremtos išvados dėl ES struktūrinės paramos poveikio eksporto ir importo balansui.

---

⁸⁹ LR Vyriausybės užsakymu atliktas Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002–2006 m. (ex-post) vertinimas, 2007. – P. 62.

12 lentelė. Bendras ŪM administruotos BPD paramos metinis poveikis makroekonominiams rodikliams.

Rodiklis	2005	2006	2007	2008	2009	Suma
Sukuriamas didesnis BVP (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	54.66	295.27	592.32	758.16	477.6	2178
Privatus vartojimas (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	19.43	127.28	333.27	508.58	430.44	1419
Investicijos (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	48.214	286.799	520.318	538.083	122.479	1515.9
Vyriausybės vartojimas (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	11.447	69.81	154.635	230.796	158.668	625.36
Eksportas (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	72.558	266.19	150.94	-126.6	-467.91	-
Darbo užmokesčio padidėjimas (Lt)	0.82	9.405	37.017	74.742	87.091	-
VKI (Indeksas)	0	0.000785	0.00796	0.018859	0.024487	-
Importas (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	96.98	454.79	566.8	392.69	-233.95	-

Nagrinėjant bendrą ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. laikotarpiu poveikį per 2005–2009 m. ir bendrąjį multiplikatorių, kuris apskaičiuojamas

$$\text{Bendrasis Multiplikatorius} = \frac{\text{Apskaičiuoto poveikio suma}}{\text{Įdėto poveikio suma}}$$

galima pastebėti, kad daugiausia skyrus paramos tiesiogiai verslui, ši ne tik duoda didžiausią suminį poveikį, tačiau ir didžiausią santykinį poveikį (multiplikatorius yra didžiausias). Pastebimos tik išskirtys energetikos šokų atveju investicijoms (multiplikatorius 1.73) ir eksportui (multiplikatorius -0.15) bei paramos turizmo infrastruktūrai importo atveju (multiplikatorius 1.44).

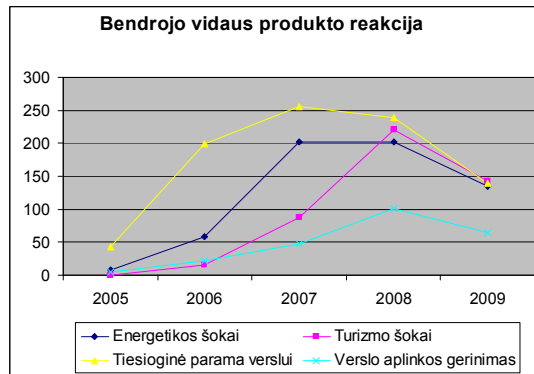
13 lentelė. Atskirtų BPD priemonių multiplikatoriaus efektas.

Rodiklis	Matavimo vienetai	1.2 „Energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimas“	3.1 „Tiesioginė parama verslui“	3.2 „Verslo aplinkos gerinimas“	3.4 „Viešoji turizmo infrastruktūra ir paslaugos“	Bendras poveikis
BVP (einamosiomis kainomis)	mln. Lt	604.02	876.13	240.29	466.62	2178.01
	indeksas	2.412153	2.48738	2.315267	2.21977	2.376098
Privatus vartojimas (einamosiomis kainomis)	mln. Lt	398.11	571.09	153.33	299.89	1419
	indeksas	1.589852	1.621355	1.477381	1.426614	1.548057
Investicijos (einamosiomis kainomis)	mln. Lt	432.283	578.211	161.636	345.777	1515.893
	indeksas	1.726322	1.641572	1.557412	1.644904	1.653762
Vyriausybės vartojimas (einamosiomis kainomis)	mln. Lt	162.499	258.75	74.956	131.439	625.356
	indeksas	0.64894	0.734605	0.722224	0.625272	0.682232
Atlyginimai	Lt.	59.568	86.861	21.648	41.792	209.075
VKI	Indeksas	0.015262	0.020684	0.005363	0.010765	0.052091

Žemiau pateikti poveikių grafikai kiekvienam makroekonominiam rodikliui atskirai. Bendrojo vidaus produkto atveju didžiausia atėjusi parama tiesiogiai verslui sukelia didžiausią poveikį šiam rodikliui. Pasibaigus paramai energetikos, turizmo infrastruktūros ir tiesioginės paramos verslui poveikiai tampa labai artimi.

14 lentelė. BPD priemonių poveikis BVP rodikliui.

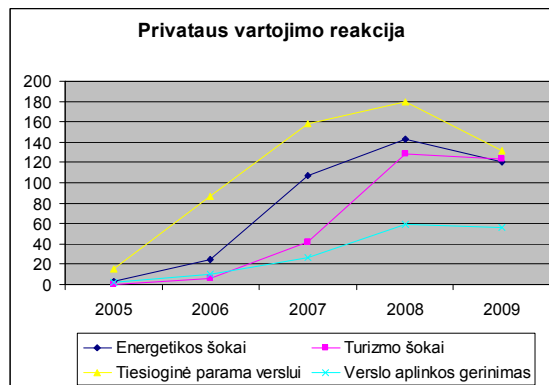
BVP reakcija (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	2005	2006	2007	2008	2009
Impulsas turizmui	0	15.68	86.97	221.05	142.92
Impulsas verslo aplinkos gerinimui	5.07	22.18	48.1	100.77	64.17
Impulsas energetikai	7.08	58.44	202.23	201.77	134.5
Impulsas verslo plėtrai	42.51	198.89	256.12	238.97	139.64
Bendra suma	54.66	295.19	593.42	762.56	481.23

Privataus vartojimo atveju, vėlgi didžiausias ir labiausiai augantis poveikis matomas tiesioginės paramos verslui atveju. Tačiau nesant paramai 2009 m. turimas beveik toks pats poveikis visais atvejais, išskyrus paramą verslo aplinkos gerinimui, kurios apimtis buvo gerokai mažesnė.

15 lentelė. BPD priemonių poveikis privačiam vartojimui.

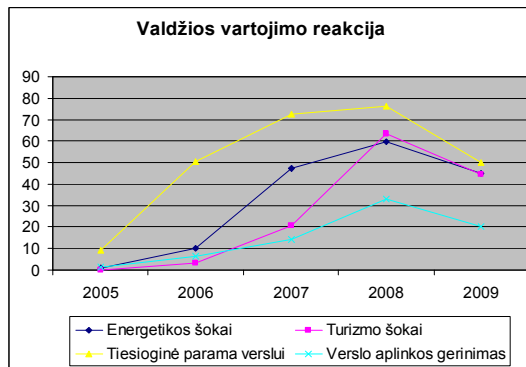
Privataus vartojimo reakcija (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	2005	2006	2007	2008	2009
Impulsas turizmui	0	6.05	42.06	128.55	123.23
Impulsas verslo aplinkos gerinimui	1.78	9.78	26.56	58.79	56.42
Impulsas energetikai	2.56	24.64	107.32	143.07	120.52
Impulsas verslo plėtrai	15.11	86.75	157.73	179.93	131.57
Bendra suma	19.45	127.22	333.67	510.34	431.74

Valdžios vartojimo atveju tendencijos išlieka tokios pačios kaip ir ankstesniais dviem atvejais.

16 lentelė. BPD priemonių poveikis valdžios vartojimui.

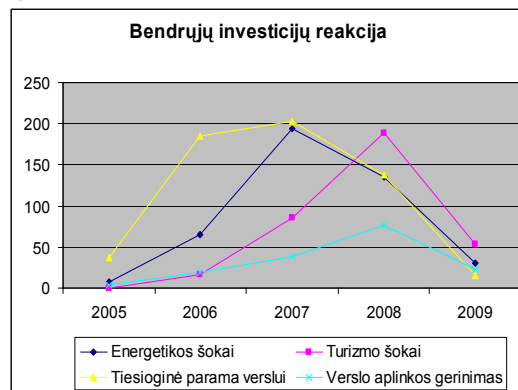
Valdžios vartojimo reakcija (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	2005	2006	2007	2008	2009
Impulsas turizmui	0	3.067	20.807	63.168	44.397
Impulsas verslo aplinkos gerinimui	1.233	6.209	14.459	32.845	20.21
Impulsas energetikai	0.866	9.876	47.127	59.544	45.086
Impulsas verslo plėtrai	9.351	50.667	72.483	76.392	49.857
Bendra suma	11.45	69.819	154.876	231.949	159.55

Bendrosios investicijos, t.y. išlaidos bendrojo kapitalo formavimui yra paveikiamos panašiai tiek paramos energijos tiekimo stabilumo, prieinamumo ir didesnio energetikos efektyvumo užtikrinimo atveju, tiek tiesioginės paramos verslui atveju. 2008 m. didžiausias poveikis juntamas dėl paramos turizmo infrastruktūrai. Pasibaigus paramai 2009 m. visi poveikiai yra panašūs.

17 lentelė. BPD priemonių poveikis bendrosioms investicijoms.

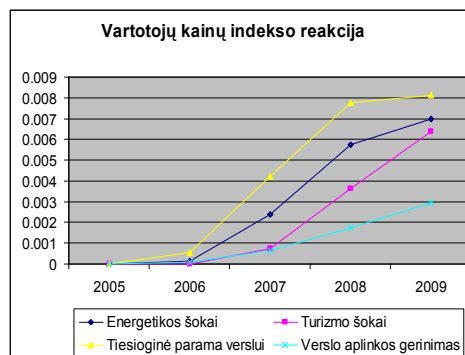
Bendrujų investicijų reakcija (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	2005	2006	2007	2008	2009
Impulsas turizmui	0	16.499	85.968	189.161	54.149
Impulsas verslo aplinkos gerinimui	4.054	19.625	38.209	76.794	22.954
Impulsas energetikai	7.526	65.207	193.664	134.715	31.171
Impulsas verslo plėtrai	36.635	185.506	202.639	137.835	15.596
Bendra suma	48.215	286.837	520.48	538.505	123.87

Nagrinėjant vartotojų kainų indeksą matomas pastovus augimas, tik pasibaigus paramai 2009 m. augimas nebėra toks staigus. Didžiausią poveikį vartotojų kainų indeksui duoda tiesioginė parama verslui, nes pagal ją skirta daugiausia BPD lėšų. Būtent finansinės injekcijos dydis lemia poveikio kainoms stiprumą.

18 lentelė. BPD priemonių poveikis vartotojų kainų indeksui.

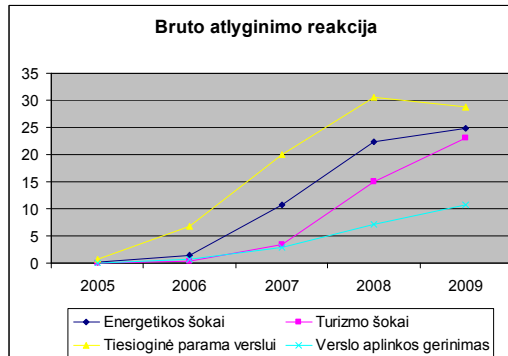
VKI reakcija (einamosiomis kainomis, mln. Lt)	2005	2006	2007	2008	2009
Impulsas turizmui	0	2.1E-05	0.000729	0.003633	0.006382
Impulsas verslo aplinkos gerinimui	0	7.2E-05	0.000638	0.001735	0.002918
Impulsas energetikai	0	0.000145	0.002378	0.00575	0.006989
Impulsas verslo plėtrai	2.22*10 ⁻¹⁶	0.000547	0.004235	0.007771	0.008131
Bendra suma	2.22*10⁻¹⁶	0.000785	0.00798	0.018889	0.02442

Vidutinio atlyginimo bruto atveju, stebimas ganėtai staigus augimas esant paramai. Didžiausias augimas juntamas esant tiesioginei paramai verslui, tačiau 2009 m., pasibaigus paramai, jis truputį sumažėja. Tuo tarpu, nagrinėjant likusius poveikius, augimas išlieka, tik energetikos šokų atveju jis nėra toks staigus, o paramos infrastruktūrai bei verslo aplinkos gerinimo atvejais augimo tendencijos labai panašios.

19 lentelė. BPD priemonių poveikis vidutiniam bruto atlyginimui.

Bruto atlyginimo reakcija (Lt)	2005	2006	2007	2008	2009
Impulsas turizmui	0	0.272	3.377	15.03	23.113
Impulsas verslo aplinkos gerinimui	0.071	0.775	2.935	7.204	10.663
Impulsas energetikai	0.091	1.506	10.762	22.318	24.891
Impulsas verslo plėtrai	0.658	6.849	19.998	30.525	28.831
Bendra suma	0.82	9.402	37.072	75.077	87.498

Apibendrinant ŪM administruotos Lietuvos 2004–2006 m. BPD poveikį makroekonominiams Lietuvos rodikliams galima teigti, kad jis nėra žymus dėl palyginti nedidelių apimčių ir vėluojančio įsisavintų lėšų poveikio, tačiau santykinis poveikis stiprus, nes multiplikatoriaus efekto BVP rodiklis sudarė apie 2.4. Be to, Ūkio ministerijos administruota BPD parama gerokai padidino šalies išdo įplaukas. Mokestinės pajamos ir socialiniai įnašai pastaraisiais metais Lietuvoje viršijo 30 proc. BVP ir ši dalis nuolat augo paskutinius kelerius metus, todėl remiantis modeliavimo rezultatais galima daryti išvadą, kad analizuota parama 2005–2009 m. užtikrino daugiau nei 650 mln. Lt papildomų šalies bendrojo biudžeto pajamų. Taigi iš nacionalinio biudžeto skirtos bendrojo finansavimo lėšos (iki 2008 m. III ketvirčio jos siekė 248 mln. Lt) sugrįžo atgal į valstybės išdą pagausėjusios 2,6 karto.

Modelio rezultatai taip pat leidžia kiekybiškai įvertinti tiesioginės/netiesioginės paramos formos efektyvumą. Įvairių analizuotų makroekonominių rodiklių atveju matyti palyginti didesnis teigiamas tiesioginės paramos verslui efektas, visgi vertinant ekspertiškai ilguoju laikotarpiu didesnė nauda būtų gauta investavus daugiau lėšų į verslo infrastruktūros kūrimą bei investicinės aplinkos gerinimą – šios paramos naudą gali pajusti daug įmonių ir ji neiškraipo rinkos santykių.

Visoms BPD priede Ūkio ministerijos administruojamoms priemonėms buvo nustatyti stebėsenos rodikliai, susiję su tiesioginių ir papildomų darbo vietų sukūrimu. BPD ir kiekvienos jo priemonės poveikis užimtumo rodikliams buvo apskaičiuotas LR Finansų ministerijos užsakymu atlikto vertinimo metu (2008)⁹⁰, pritaikius sektorinį makroekonometrinį modeliavimą. Nors pastebimas ženklus projektų prognozių ir makroekonometrinio modeliavimo būdu apskaičiuoto BPD paramos poveikio užimtumui neatitikimas (išskyrus paramos verslui atveju, žr. 20 lentelę), galima daryti apibendrinimą, kad daugiausia prie užimtumo situacijos gerinimo prisidėjo BPD 3.1 priemonės projektai, dėl kurių sukurta daugiau nei 7000 darbo vietų. Ženklų tiesioginių darbo vietų kūrimą šios

⁹⁰ Viešosios politikos ir vadybos institutas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004 – 2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą, vertinimas, 2008.

priemonės projektuose sąlygojo investicijas į naujų gamybos objektų statybą, o papildomų darbo vietų – dėl įgyvendinto projekto augančios įmonės užsakyimų apimties tiekėjams (apklausos metu šį poveikį nurodė 53% paramos pagal BPD 3.1 priemonę gavėjai).

20 lentelė. Ūkio ministerijos administruojamų BPD priemonių užimtumo rodikliai.

Priemonė	SFMIS duomenys			Bendras darbo vietų skaičius pagal makroekonometrinio modeliavimo rezultatus visam BPD lėšų įsisavinimo laikotarpiui
	Tiesiogiai sukurtų darbo vietų skaičius*	Papildomai sukurtų darbo vietų skaičius**	Bendras skaičius pagal projektų ataskaitų duomenis	
BPD 1.2 priemonė	109	5337	5446	2589
BPD 3.1 priemonė	2761	4389	7150	7223
BPD 3.2. priemonė	426	1796	2222	973
BPD 3.4. priemonė	276	1843	2119	1622

*pagal projektų įgyvendinimo ataskaitose pateikiamus pasiekimus (2008 m. rugsėjo mėn. duomenys).

** pagal projektų įgyvendinimo ataskaitose pateikiamas prognozes, į kurias, remiantis Finansų ministro 2006 m. liepos 13 d. įsakymu Nr. 1K-254, įskaičiuojama (1) Dėl įgyvendinto projekto per dvejus trejus ateinančius metus projekto vykdytojų ir (arba) jų partnerių numatomos sukurti nuolatinės ir laikinos darbo vietos; (2) Projekto vykdytojo surinktais duomenimis projekto įgyvendinimo metu dėl įgyvendinto projekto ne projekto vykdytojo ir (arba) jų partnerių sukurtos nuolatinės ir laikinos darbo vietos.

Šaltinis: SFMIS, 2008-08-25; Viešosios politikos ir vadybos institutas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004–2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą, vertinimas, 2008.- P. 45.

Papildomą ŪM 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu administruotos BPD paramos socialinį aspektą sunku nusakyti kiekybiškai, bet jo svarba yra didelė – tai kultūrinės atskirties tarp regionų mažinimas ir emigracijos iš atokesnių šalies rajonų stabdymas. Lietuvos regioninis išsivystymas pasižymi ženkliais netolygumais: Vilniaus apskrityje vienam gyventojui tenka daugiau nei triskart didesnė sukuriama pridėtinė vertė nei Tauragės apskrityje, žymiai skiriasi ir atskirų rajonų vidutinės namų ūkių pajamos. Todėl būtent šalies periferijoje emigracijos problema yra gerokai aštresnė nei didmiesčiuose, o gerai apmokamų darbo vietų kūrimas ten ypač aktualus. Atokesniuose rajonuose gyvenimo kokybė yra blogesnė ir dėl kultūrinės – socialinės paskirties įstaigų trūkumo. Be to, jaunimo išvykimą lemia ir psichologiniai veiksniai – mažas prestižinių darbuotojų skaičius. Todėl akivaizdu, kad ŪM administruotos BPD paramos investicijos į mažiau urbanizuotus regionus ir problemines teritorijas turi žymiai didesnę socialinį poveikį nei analogiška parama verslui didmiesčiuose.

4.2. Kokybinis poveikio įvertinimas

Ekonominiu požiūriu ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. laikotarpiu intervencinės sritys (ypač energetikos infrastruktūra, verslo infrastruktūra, pramonės sektorius) yra itin reikšmingos bendram Lietuvos ūkio augimui dėl keleto priežasčių.

Pirmiausia pramonė Lietuvoje sukuria gerokai didesnę nei vidutiniškai kitose ES šalyse pridėtinės vertės dalį bendrajame produkte. EUROSTAT duomenimis, 2006 m. Lietuvos pramonės sukurta pridėtinė vertė sudarė 26.7% BVP, kai ES-27 vidurkis atitinkamai siekė 20.2%⁹¹. Pramonės sektoriaus veiklos yra itin imlios kapitalo

⁹¹ Eurostat. Key figures on European Business with a special features on the factors of business success, 2008. – P. 12-13.

investicijoms, o taip pat ženkliai įtaką šio sektoriaus produktyvumui turi energijos sąnaudos, todėl 2004–2006 m. BPD 3.1 priemonė, nukreipta daugiausia į materialinių investicijų atnaujinimą bei didžioji dauguma BPD 1.2 priemonės lėšų, skirtų energijos sektoriaus modernizavimui ir stabilumo užtikrinimui, turėjo sudaryti tinkamas prielaidas Lietuvos pramonės konkurencingumo augimui. Kaip jau buvo minėta ankstesnėse šios ataskaitos dalyse, teigiamai vertintinas faktas, kad 57% tiesioginės paramos verslui buvo nukreipta į tradicinius, stabiliai augančius sektorius, kurie Lietuvoje sukuria didžiausią BVP dalį ir siekiant užtikrinti jų konkurencingumą (ypač atsižvelgiant į Pietryčių Azijos gamintojų konkurencinio spaudimo iššūkius) yra būtinos investicijos naujoms technologijoms įsisavinti ir inovacijoms kurti. Kita vertus, ne mažiau reikšminga tiesioginė parama verslo projektams, įgyvendintiems aukštų ir vidutinių technologijų (AVAT) srityse (tokio tipo įmonėms buvo skirta 22% visos BPD 3.1 paramos), kurių kuriama produkcija didžia dalimi (išskyrus IT sektorių) yra eksportuojama ir taip prisideda prie neigiamo Lietuvos užsienio prekybos deficito mažinimo. Dėl AVAT srityse veikiančioms įmonėms skirtos 87 mln. Lt paramos, į BPD strategijoje apibrėžtos prioritetinės Lietuvos ūkio srities plėtrą buvo nukreipta 106,5 mln. Lt privataus kapitalo srauto (atsiribojant nuo šiek tiek didesnio savaimiškumo pasireiškimo BPD 3.1 priemonėje).

Tiesioginės paramos verslui geros praktikos pavyzdys: AB „SANITAS“ gamybos modernizavimo projektas Nr. BPD2004-ERPF-3.1.1-02-04/0053-07

Farmacijos pramonė yra priskiriama prie AVAT, todėl nacionalinės farmacijos pramonės skatinimas ir siekimas ją padaryti viena iš konkurencingų pramonės šakų yra svarbus Lietuvos ūkio konkurencingumo stiprinimui. Lietuvos farmacijos rinkoje dominuoja užsienio kompanijos (lyderiauja „Berlin-Chemie“ su „GlaxoSmith Kline“), o lietuviškos bendrovės užimdamos iki 10% visos rinkos pagal vietinius pardavimus net nepatenka į dešimtuką. Be to, po Lietuvos įstojimo į ES nacionalinės farmacijos įmonės siekdamos konkuruoti bendroje rinkoje privalo savo veikloje įdiegti tarptautinius Geros Gamybos Praktikos (GGP) reikalavimus. Įvertinant šiuos rinkos trūkumus, 16,1 mln. BPD subsidijos skyrimas nacionaliniam farmacijos rinkos lyderiui AB „Sanitas“, įgyvendinant 68 mln. investicinį gamybos plėtros projektą, laikytinas geros praktikos pavyzdžiu. Projekto dėka ne tik bus sukuriamas didesnis AVAT BVP, bet ir prisidėta prie Lietuvos užsienio prekybos deficito mažinimo.

Antra, remiantis standartine gamybos funkcijos išraiška darbo našumą iš principo lemia bendrasis gamybos veiksnių produktyvumas ir kapitalo intensyvumas, todėl ŪM administruotos ES struktūrinės paramos 2004–2006 m. laikotarpiu intervencinės sritys turėjo skatinamąjį poveikį veiklos našumo augimui. Vertinimo metu nustatyta reikšminga BPD subsidijų įtaką pozityviam poslinkiui link našesnės gamybos – veiklos sąnaudų optimizavimą kaip subsidijos dėka įgyvendinto projekto pasekmę nurodė 62% privačių ūkio subjektų, gavusių paramą pagal BPD 1.2 priemonės 1.2.1 bei 1.2.2 veiklų grupes ir 33% įmonių, gavusių subsidiją pagal BPD 3.1.1 priemonės veiklų grupę⁹². Be to, šis poveikis pasireiškė ne tik proceso pagerinimu, kuomet paskatinama tik tokių pačių produktų našesnė gamyba, bet ir produkto inovacijomis, sietinomis su kokybiškesnių ir brangesnių produktų gamyba, kopimu „technologinėmis kopėčiomis“, geresniu lietuviškų prekių prekybinio vardo užsienio rinkose pripažinimu ir pan. Vykdytos apklausos metu nustatyta, kad 80% paramą gavusių įmonių dėl projekto perėjo link aukštesnės pridėtinės vertės turinčio produkto gamybos ar paslaugos teikimo⁹³.

Trečia, BPD tiesioginė ir netiesioginė parama ženkliai prisidėjo prie MTTP sektoriaus plėtros Lietuvoje. Bendros Lietuvos išlaidos MTTP vis dar išlieka daug mažesnės už ES vidurkį: 2007 m. Lietuva į MTTP investavo 0,83 proc. BVP (803,1 mln. Lt), kai ES vidurkis siekia 1,84 proc., be to, Lietuvoje didžiausią šių išlaidų dalį sudaro

⁹² TNS Gallup. ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004–2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausa. Priedas: rezultatų pjūviai. – P. 85.

⁹³ Ibid. – P. 87.

valstybės išlaidos. Todėl tiesioginės paramos atveju subsidijuojant mokslo potencialo versle didinimą tikėtina, bus sumažinta Lietuvai būdinga neigiama tendencija tarp sukurtų inovacijų (patentų skaičiaus) ir jų komercinio pritaikymo. Ilgalaikeje perspektyvoje ženklesnį poveikį turės pagal BPD 3.2 priemonę finansuotas keturių mokslo ir technologijų parkų infrastruktūros sukūrimas. Be MTP vaidmens stiprinant verslo ir mokslo bendradarbiavimą, jie skatina ir TUI pritraukimą į MTTP sektorių bei technologinių žinių perdavimą (teigiamą persiliejimo efektą). Nors Lietuvoje bendras mokymosi lygis aukštesiose mokyklose ir aukštąjį išsilavinimą turinčių gyventojų dalis viršija ES vidurkį, o darbo jėga išlieka palyginti pigi, TUI srautas į MTTP 2007 m. siekė tik 122 mln. Lt (pagal „Kompiuteriai ir susijusi veikla, moksliniai tyrimai ir taikomoji veikla“). MTP sukūrimas dėl ES struktūrinių fondų turėtų sustiprinti Lietuvos MTTP sektoriaus patrauklumą TUI.

Ketvirta, yra tyrimų⁹⁴, įrodančių, kad tiesioginės užsienio investicijos yra efektyviausias produktyvumo prieaugio būdas, palyginti su kitais technologinės plėtros kanalais, kaip vidinės sektoriaus investicijos ir įmonių MTTP veikla. Bendrai vertinant, dėl ŪM administruotos 3.2 priemonės buvo pagerintos investicinės sąlygos, susijusios su TUI pritraukimui patrauklios infrastruktūros kūrimu, tačiau 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu neišnaudotos kitos galimybės. Pavyzdžiui, Čekijoje struktūrinių fondų lėšomis TUI pritraukimas buvo skatinamas ir tiesioginės paramos formomis, teikiant subsidijas už naujų darbo vietų sukūrimą tam tikruose sektoriuose ir regionuose (valstybės pagalba vidutiniškai siekė 40%, ji varijavo priklausomai nuo to, ar investuojama į prioritetinius sektorius⁹⁵)⁹⁶. Teigiamai vertintini ŪM ir LEPA planai imtis panašių iniciatyvų 2007–2013 m. struktūrinių fondų paramos lėšomis, įgyvendinant Vyriausybės patvirtintą investicijų skatinimo 2008–2013 m. programą.

Pastebėtina, kad vis didesnę įtaką Lietuvos energetikos ir pramonės sektorių plėtrai bei pelningumui turi aplinkosauginiai kaštai. Nuo 2005 m. Lietuva dalyvauja bendroje ES apyvartinių taršos leidimų (ATL) prekybos sistemoje, pagal kurią riboti ATL skiriami energetikos, naftos perdirbimo, cemento ir kalkių gamybos, stiklo ir keramikos sektoriaus bei bendrai visų kitų gamybos sektorių įmonėms, todėl šios įmonės išnaudojusios jiems paskirtus ATL turi arba riboti savo gamybos apimtį, arba pirkti papildomus ATL rinkoje. Atitinkamai švartų technologijų diegimas pramonėje tampa svarbiu konkurencingumo veiksniu tradicinėse pramonės šakose. Šia kryptimi buvo planuota nukreipti dalį ERPF lėšų pagal BPD 1.2 ir 3.1 priemonių intervencines sritis, tačiau projektu, numatančių modernių technologijų, skirtų konkrečiai taršos mažinimui, nebuvo finansuota⁹⁷. Per naująjį programavimo laikotarpį ES struktūrinių fondų parama tiesiogiai įmonių aplinkosauginių priemonių diegimui nenumatyta (antraeiliai balai suteikiami priemonėje „Lyderis LT“, tačiau šios priemonės tikslas yra darbo našumo ir eksporto didinimas).

Apibendrinant, ar ŪM pasirinktos viešosios intervencijos buvo tinkamai suprogramuotos ir įgyvendintos, siekiant patenkinti tikslinių grupių poreikius ir spręsti Lietuvos ūkio problemas, svarbu pažymėti, kad nors teigiamas 2004–2006 m. ŪM administruotos ES struktūrinės paramos Lietuvos ūkiui poveikis yra nekvestionuotinas, tačiau dėl statiško BPD programos įgyvendinimo laikymosi nebuvo tinkamai reaguojama į besikeičiančią ekonominę

---

⁹⁴ Pavyzdžiui, Damijanas, Knellas, Majcenas ir Rojecas (2003).

⁹⁵ Didžiausias valstybės pagalbos intensyvumas buvo skiriamas už TUI į chemijos, farmacijos, mašinų gamybos ir prietaisų pramonę, elektrinių ir optinių prietaisų gamybą, variklinių transporto priemonių gamybą. Buvo nustatytas papildomas reikalavimas – minimali investicijų suma (priklausomai nuo regiono minimali suma svyravo nuo 1,7 iki 3,5 mln. EUR).

⁹⁶ CzechInvest duomenys, <http://www.czechinvest.org/data/files/3-udulene-investicni-pobidky-investment-incentives-granted-60.xls>

⁹⁷ Paramai pagal BPD 3.1.5 veiklų grupę buvo gautos septynios paraiškos, vienai skirtas finansavimas, tačiau projektas buvo skirtas antrinių žaliavų perdirbimui.

situaciją ir nesvarstoma radikalesnė projektų atrankos kriterijų peržiūra. Pavyzdžiui, dalis 2004–2006 m. programavimo laikotarpiui 2002 m. suprogramuotų tikslų prarado savo aktualumą BPD įgyvendinimo metu (aiškiausias pavyzdys dėl BPD orientacijos į darbo vietų kūrimą). Analogiška situacija dėl kintančių poreikių formuojasi 2007–2013 m. Viena vertus, 2006 m. suprogramuotos priemonės praranda savo aktualumą: veiksmų programos buvo rengtos esant pilnam užimtumui darbo rinkoje, tačiau 2009 m. situacija darbo rinkoje iš esmės pasikeis dėl ekonominės krizės metu bankrutuojančių arba savo veiklą optimizuojančių įmonių ir žemos kvalifikacijos darbuotojų reemigracijos iš Airijos bei Didžiosios Britanijos. Be to, per artimiausius kelerius metus įmonės apribos savo investicinius planus, net jei jiems įgyvendinti ir skiriama ES struktūrinių fondų parama⁹⁸, negalėdamos palankiomis sąlygomis pasiskolinti lėšų iš bankų arba dėl sumažėjusios jų produkcijos/paslaugų paklausos rinkoje. Atsižvelgiant į N+3/N+2 taisyklę ir siekiant neprarasti Lietuvai skirtų ES struktūrinių fondų lėšų, svarstytinas arba dalies paramos lėšų persikirstymas į kitas sritis, arba palankesnių paramos sąlygų trumpalaikiam laikotarpiui nustatymas. Atkreiptinas dėmesys, kad per artimiausius kelerius metus, siekiant sušvelninti neigiamas ekonominės krizės pasekmes, analitikų nuomone, didžiausią potencialą ūkio stabilizavimui gali turėti šie sektoriai: baldų pramonė (ypač atsižvelgiant į galimą Švedijos koncerno „IKEA“ investavimą Lietuvoje), elektronikos ir mechatronikos sektorius (kurio produkcijos eksportui didesnės perspektyvos atsiveria Vokietijai gražinus dalį gamybos iš Kinijos, tačiau šiame sektoriuje būtina skatinti klasterizacijos procesus, siekti pritraukti TUI, užtikrinti kvalifikuotų darbuotojų paruošimą), IRT sektorius (nors kol kas šio sektoriaus įmonių eksportas itin mažas, tačiau situaciją galima pagerinti pritraukiant TUI ir skatinant koncentraciją), turizmo sektorius (papildomai investuojant į viešąją infrastruktūrą). Taip pat pastebėtina, kad nors kai kurios AVAT sritys (chemijos, biochemijos, lazerių gamyba) turi didelį eksporto potencialą, jų gamybos apimtis Lietuvoje itin maža, todėl bendrame makroekonominiam kontekste ji neturi reikšmingo poveikio BVP augimui.

---

⁹⁸ Jau yra atvejų, kai 2007 – 2013 m. ERPF paramą pagal „Lyderis LT“ priemonę gavusieji atsisako šios paramos

5. IŠVADOS IR REKOMENDACIJOS

Šioje ataskaitos dalyje pateikiamos bendros vertinimo ataskaitos išvados pagal vertinimo klausimus ir rekomendacijos nustatytoms problemoms spręsti ar galimoms rizikoms mažinti.

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
Tinkamumo kriterijus	
VERTINIMO KLAUSIMAS: Ar buvo nustatyti tinkami projektų atrankos kriterijai, leidę siekti paramos, pagal ŪM kompetencijai priskirtas BPD priemones, tikslų?	2.2.1.
<p>Vertinimo metu nustatyta reikšminga korekcinė ŪM administruotų BPD priemonių atrankos kriterijų įtaka projektų rengimui rodo, kad šis instrumentas buvo veiksmingas siekiant tikslingai nukreipti papildomą kapitalą Lietuvos ūkiui svarbių ekonominių – socialinių problemų sprendimui. Dauguma specifinių projektų atrankos kriterijų buvo tiksliai apibrėžti, atsižvelgiant į atitinkamos BPD priemonės tikslus ir uždavinius bei veiklų grupės specifinius tikslus ir prioritetus. Tačiau vertinimo metu buvo nustatyti ir keli specifinių projektų atrankos kriterijų trūkumai, sumažinę šio instrumento veiksmingumą:</p>	
<ul style="list-style-type: none"> BPD 3.1.1. veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ buvo nustatytas specifinis tikslas – aukštų ir vidutiniškai aukštų technologijų (AVAT) įmonių sukuriamos pridėtinės vertės didinimas, tačiau į specifinių atrankos kriterijų (prioritetų) lygmenį konkrečiai šis uždavinys nebuvo perkeltas. Didžioji dalis pagal šią veiklų grupę teiktos paramos (57%, arba daugiau nei 145 mln. Lt) atiteko tradicinių, stabiliai augančių sektorių įmonėms. 	2.2.1. (1)
<ul style="list-style-type: none"> Pasigesta vieno iš BPD 3.1 priemonės uždavinių – skatinti įmonių verslumą ir įmonių steigimą – perkėlimo į šios priemonės veiklų grupių specifinius tikslus bei projektų atrankos kriterijus. Atitinkamai tiesioginė parama verslui per 2004–2006 m. laikotarpį turėjo tik ribotą įtaką pradedančiųjų įmonių skatinimui (iš viso parama buvo skirta 13 tokio tipo įmonių), o naujų įmonių steigimui įtakos neturėjo. 	2.2.1. (2)
<ul style="list-style-type: none"> Parama būtų buvusi tikslingiau nukreipta, jei atrankos kriterijus 3.1.1 veiklų grupėje „Įmonių modernizavimas ir inovacijų diegimas“ būtų susietas tik su įmonės įėjimu į naujas užsienio rinkas ar su eksporto plėtra, nes taip būtų kryptingiau siekta BPD 3.1 priemonės uždavinių – Lietuvos verslo konkurencingumo didinimo tarptautiniame lygmenyje ir Lietuvos eksporto struktūros priartinimo prie ES struktūros. Remiantis apklausos rezultatais, dėl paramos savo konkurencingumą Europos rinkoje sustiprino pusė subsidijas gavusių įmonių, o pasaulinėje rinkoje – 23%. 	2.2.1. (4)
<ul style="list-style-type: none"> BPD 1.2.1, 1.2.2 ir 3.1.1. veiklų grupėse nustatytas atrankos kriterijus dėl projekto kuriamų naujų ar išsaugomų senų darbo vietų, nors ir atspindėjo bendrąjį BPD strategijos 	2.2.1. (3) 4.2.

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
<p>uždavinį, nebuvo tinkamas, nes pagrindinis šių veiklų tikslas – ūkio restruktūrizacija ir modernizacija, kas veikiančiose įmonėse dažniausiai pasireiškia priešingu poveikiu darbo jėgos kapitalui, t.y. ne darbo vietų kūrimu, o jų mažinimu.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Neišnaudota galimybė per atrankos kriterijus siekti skirtingų BPD priemonių lėšomis finansuojamų projektų sinergijos efekto. 	2.2.1. (5)
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Kaip ŪM nustatytose BPD priemonių paramos sąlygose įvardinti reikalavimai (galimi pareiškėjai ir jų teisinė forma, remiamos veiklos, paramos forma ir dydis, pareiškėjo indėlis ir kt.) darė įtaką BPD ir BPD priemonių tikslų pasiekimui?</p> <p>Vertinimo metu buvo nustatyta, kad iš esmės BPD strategijoje rinkos trūkumai buvo identifikuoti teisingai ir nustatytos intervencinės schemos buvo tinkamos siekiant spręsti Lietuvos ūkio problemas. Tačiau šių schemų veiksmingumą mažino šie aspektai:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Per 2004–2006 m. programavimo laikotarpį nebuvo sukurti tinkami mechanizmai siekiant įgyvendinti BPD 3.1. priemonės uždavinį dėl įmonių steigimosi: šis BPD priemonės uždavinys nebuvo perkeltas į veiklų grupių specifinius tikslus, netaikytos kitos ES reglamento Nr. 1260/1999 numatytos pagalbos formos (rizikos kapitalo investicijos, mikrokreditavimas), gerinančios pradedančiųjų ir ankstyvojoje vystymosi stadijoje esančių įmonių priėjimą prie kapitalo. • Atsižvelgiant į spartaus ekonomikos augimo stadiją ir bendras įmonių materialines investicijas 2004–2006 m. laikotarpiu, taip pat į paramos gavėjų apklausos rezultatus, darytina išvada, kad per 2004–2006 m. periodą žemesnis pagalbos intensyvumas 3.1.1. ir 3.1.6 veiklų grupių projektams nebūtų reikšmingai sumažinęs privačių ūkio subjektų paklausos šiai paramai, tačiau būtų leidęs ta pačia paramos apimtimi įgyvendinti daugiau projektų bei pritraukti didesnius privataus kapitalo srautus BPD strategijoje numatytų problemų sprendimui. • 2004–2006 m. parama, skirta MTTP projektams, būtų panaudota veiksmingiau ir būtų įgyvendinta daugiau inovatyvių projektų, jei gairėse pareiškėjams būtų buvusios nustatytos lankstesnės sąlygos mokslo įstaigų partnerystei ir būtų tiesiogiai skatinamas verslo ir mokslo įstaigų bendradarbiavimas. • Kai kurios paramos sąlygos ir reikalavimai (paramos dydis, tinkamos išlaidos, procedūriniai reikalavimai dėl duomenų teikimo, tokių privalomų veiklų kaip pirkimai pagal 	<p>▲</p> <p>2.2.2. (1)</p> <p>2.2.2. (2)</p> <p>2.2.2. (3)</p> <p>2.2.2. (4)</p>

Formatuotas: Lietuvių

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
<p>nustatytą tvarką vykdytas) daugiau įtakos turėjo ne analizuojamų BPD priemonių uždavinių įgyvendinimui, o pareiškėjų pirminių poreikių adaptavimui pagal nustatytus reikalavimus, atsisakant dalies veiklų ir mažinant projekto biudžetą.</p>	
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Dėl kokių priežasčių dalis gavusiųjų ES struktūrinę paramą pagal ŪM administruojamas priemones paramos atsisakė?</p> <p>Vertinimo metu nustatytos dvi pagrindinės paramos atsisakymo priežastys:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kaip dažnesnė priežastis buvo nurodytos nepatrauklios skirtos paramos finansinės ar administracinės sąlygos (skirtas mažesnis nei paraiškoje prašytas paramos dydis ir intensyvumas; dėl išaugusių statybos bei rangos darbų kainų paramos gavėjas negalėjo užtikrinti didesnio nuosavo finansinio indėlio; parama prarado patrauklumą, atidžiau įvertinus jos „administracinę naštą“ ir atskaitomybės reikalavimus); • pasikeitus rinkos ar vidinei įmonės situacijai projektas prarado aktualumą. 	2.2.2. (5)
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Kokios BPD priemonės buvo paklausios/nepaklausios tarp pareiškėjų ir kokios yra to priežastys?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Pareiškėjų aktyvumas skyrėsi ne tik pagal BPD priemones, bet ženkliai diferenciacija pastebima ir tarp veiklų grupių atskirose priemonėse. Atlikta apklausa parodė, kad ketvirtadalis paramos gavėjų svarstė rengti projektus ir pagal tas veiklų grupes, pagal kurias LVPA sulaukė itin mažai paraiškų. Dažniausiai buvo vertinamos galimybės teikti paraiškas pagal 1.2.3. veiklų grupę „Vietinių ir atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas energijos gamybai“, 3.1.2. veiklų grupę „Kokybės valdymo sistemos ir naujų kokybės valdymo metodų įdiegimas“, 3.1.5. veiklų grupę „Aplinkos apsaugos priemonės įmonėse“, 3.2.2. veiklų grupę „Inovacijų paramos sistema“ bei 3.2.7. veiklų grupę „Lietuvos produktų ir paslaugų įvaizdžio gerinimas“. Tačiau neigiamą sprendimą nulėmė svarstomų projektų neatitikimas nustatytiems specifiniams atrankos kriterijams arba nepatrauklios paramos sąlygos (paramos intensyvumas, tinkamos finansuoti išlaidos). Kai kurių remtinų veiklų (pavyzdžiui, 3.1.4. „Klasterių, bendradarbiavimo tinklų skatinimas“) nepopuliarumas tarp potencialių pareiškėjų paaiškinamas vis dar Lietuvos įmonių menkai suvokiama bendradarbiavimo ir komunikavimo, esant klasteryje, nauda. • Paklausiausia parama buvo pagal tradicines pareiškėjų vykdomas veiklas, orientuota į vykdomos veiklos modernizaciją ir būtiniausių infrastruktūrinių problemų sprendimą, o į aukštesnių standartų (pavyzdžiui, kokybės standartų, švaresnės gamybos) skatinimą 	2.2.3. (3), (4), (5), (6)

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
<p>bei „Lietuvos produktų ir paslaugų įvaizdžio gerinimas“.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Be to, BPD subsidijos turėjo ženklų poveikį perėjimui prie aukštesnės pridėtinės vertės produkto ar paslaugos kūrimo, finansavus privataus verslo ir viešųjų pareiškėjų turizmo projektus. • Vertinimo metu buvo nustatytas reikšmingas tiesioginis BPD 3.1 priemonės poveikis verslo įmonių lėšų dalies MTEP išlaidose didinime. Įvertinus Statistikos departamento pateikiamus duomenis apie įmonių investicijas 2006–2007 m. į MTEP veiklą ir BPD subsidijas gavusių projektų vertę, jų įgyvendinimo pradžią bei trukmę, apskaičiuota, kad 2006 m. BPD subsidijuojami projektai sudarė apie 5,7%, o 2007 m. jau siekė 20% visų Lietuvos įmonių investicijų į MTTP veiklą. Tikėtinas panašus 20% indėlis ir 2008 m. 	<p>3.2. (4)</p> <p>3.2. (2)</p>
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Koks yra paramos efektyvumas priklausomai nuo regiono ir ŪM administruojamos BPD priemonės ir to priežastys? Kaip pasireiškė atskirų pagal BPD priemones finansuojamų projektų, įgyvendinamų viename regione, papildomumas (sinergijos efektas), tarp kokių BPD priemonių šis efektas didžiausias?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertinimo metu buvo nustatyta reikšminga statistinė koreliacija (daugiau nei 0,8) tarp ŪM administruotos paramos regioninio pasiskirstymo ir Lietuvos apskričių ekonominio aktyvumo (apskričių sukuriama Lietuvos BVP ir veikiančių ūkio subjektų procentinės dalies). Finansinės pagalbos efektyvumas atskirose Lietuvos apskrityse šioje ataskaitoje buvo palygintas pagal paramos svertų, daugiklio ir papildomumo efektus: <ul style="list-style-type: none"> (d) Didžiausias paramos svertų poveikis matomas pagal BPD 3.1 priemonę ir būtent Marijampolės, Panevėžio, Vilniaus ir Šiaulių apskrityse, kur 1 Lt subsidijos vidutiniškai pritraukė 2,5 ir daugiau Lt; mažiausias paramos efektyvumas pagal šį aspektą stebimas Tauragės apskrityje, kurioje svertų rodiklis nesiekia 1:2 santykio. (e) Dėl atskirose apskrityse BPD subsidijas gavusių projektų pobūdžio teigiamas ŪM administruotos 2004–2006 m. BPD paramos daugiklio efektas, pritraukiant papildomas privačias investicijas į projekto įgyvendinimo teritoriją, labiausiai bus juntamas Alytaus apskrityje (Druskininkų savivaldybėje), Klaipėdos apskrityje (Klaipėdos miesto savivaldybėje), Šiaulių apskrityje (Šiaulių miesto savivaldybėje), Panevėžio apskrityje (Panevėžio miesto savivaldybėje) bei Vilniaus apskrityje (Vilniaus miesto savivaldybėje). (f) Grynasis sinergijos efektas tarp skirtingų ŪM administruotų BPD priemonių nepasireiškė nė viename iš detalesnei analizei atrinktų regionų dėl kelių 	<p>3.3.1. (1)</p> <p>3.3.2. (2)</p> <p>3.3.2. (3)</p>

Formatuotas: Lietuvių

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
<p>priežasčių: trumpo programavimo laikotarpio (tačiau tikėtinas sinergijos efektas tarp skirtingų kartų programų) bei papildomų prioritetinių balų projektų vertinimo ir atrankos sistemoje neskyrimo. Kita vertus, plačiąja prasme, gerų sinergijos pavyzdžių galima pastebėti tarp tos pačios BPD priemonės finansuotų projektų (Šiaulių apskrities pavyzdys) bei skirtingų BPD priemonių lėšomis finansuotų projektų teigiamos įtakos strateginių šalies ar regiono/miesto tikslų siekimui (Ignalinos AE regiono ir Vilniaus miesto pavyzdžiai).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Dėl finansuotų projektų tipų 2004–2006 m. ŪM administruota BPD parama, atitekusi probleminėms teritorijoms, daugiausia duos teigiamą socialinį, o ne ekonominį efektą probleminių teritorijų konvergencijai (išskyrus Druskininkų savivaldybę ir Ignalinos AE regioną). Pareiškėjai iš Mažeikių rajono, Pasvalio rajono, Pagėgių ir Švenčionių rajono savivaldybių mažiausiai išnaudojo BPD teiktas galimybes. Atlikus priežastinę analizę, nustatyta, kad šiose probleminėse savivaldybėse vyrauja Ūkio ministerijos priemonėmis nefinansuotos ūkinės veiklos sritys, šios savivaldybės mažiau patrauklios turizmui, jose žemas verslumas ir įmonių iniciatyvumas, nepakankamas VIC vaidmuo. 	3.3.1. (3)
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Kaip projekto įgyvendinimo sėkmė siejasi su projektų vykdytojų administraciniais gebėjimais?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atlikta apklausa parodė, kad vienas svarbiausių veiksnių, apsprendžiančių projekto įgyvendinimo sėkmę, per 2004–2006 m. laikotarpį buvo projekto administravimo grupės kompetencija (organizacijos turima projektų valdymo patirtis, tinkami ir pakankami žmoniškieji ištekliai, projekto specifiką atitinkanti kompetencija). Silpniausi vykdytojų administraciniai gebėjimai nustatyti BPD 1.2 ir 3.1 priemonių projektuose, todėl daugiau nei pusė šių paramos gavėjų administracinėms veikloms vykdyti samdė išorės konsultantus. Kita vertus, pirkusieji šias paslaugas įvertino tik kaip iš dalies naudingas, nes jos nuo paramos gavėjų nenuėmė visų administravimo veiklų. Daugiau kartu su išorės konsultantais teko dirbti būtent viešiesiems paramos gavėjams – tiems, kuriems išorės administravimo paslaugų pirkimo paslaugos buvo kompensuojamos. 	3.4. (1), (2), (3)
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Kaip pasirinktas projekto administravimo modelis turi įtakos projekto įgyvendinimo sėkmingumui?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apklausos metu nenustatyta reikšmingos koreliacijos tarp projekto įgyvendinimo sėkmės ir pasirinkto projekto administravimo modelio. Toks pats procentas (91%) ir projekto administravimo paslaugas pirkusių projektų vykdytojų, ir tų, kurie administravo patys, nurodė, kad projektas įgyvendintas sėkmingai, buvo pasiekti visi suplanuoti projekto rezultatai. Visgi tie, kurie projektą administravo patys, dažniau nurodė, kad jiems paramos 	3.4. (4)

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
<p>administravimas kėlė tam tikrų sunkumų (įvardino 48% respondentų, kurie patys administravimo paramą, ir 39% – kurie pirko išorės paslaugas).</p>	
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Kaip projekto įgyvendinimo sėkmė priklauso nuo projekto vykdytojo galimybės lanksčiai disponuoti lėšomis ir lėšų kiekiu, kuris gali būti skirtas jo projekto įgyvendinimui?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Apklauso metu buvo nustatyta, kad projekto vykdytojo galimybės lanksčiai disponuoti lėšomis yra vienas svarbesnių veiksnių, darančių įtaką sklandžiam projektų įgyvendinimui. Nors daugumai viešųjų projektų buvo taikomas sąskaitų apmokėjimo būdas, tačiau per 200 –2006 m. programavimo laikotarpį iš kilo papildomų nuosavų finansinių išteklių poreikis siekiant padengti nenumatytas papildomas išlaidas arba skirtumą dėl kainų padidėjimo. Privatiems ūkio subjektams, finansinę pagalbą teikiant kompensavimo principu, projekto įgyvendinimo metu dažnai kilo poreikis atitraukti dalį apyvartinių lėšų, didinti kreditavimo linijas bankuose. Kita vertus, šios problemos dėl palankios bankų kreditavimo politikos buvo gana lengvai sprendžiamos 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu. 	3.4. (6)
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Kokie ir kaip LR teisės aktai, tiesiogiai nesusiję su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susiję su projektų įgyvendinimu, turi įtakos projektų įgyvendinimui (teigiami ir neigiami aspektai)?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Atliktos apklausos metu nustatyta, kad projektų įgyvendinimo eigai svarbią (dažniau neigiamą) reikšmę turėjo LR teisės aktai, tiesiogiai nesusiję su ES struktūrinės paramos reglamentavimu, tačiau susiję su projektų įgyvendinimu. Daugiausia administracinių sunkumų kilo ir projekto įgyvendinimas užsitęsė laikantis teritorijų planavimą, statybos bei rekonstrukcijos darbų vykdymą reguliuojančių teisės aktų nuostatų bei derinant su LVPA viešųjų pirkimų dokumentacija ir vykdant pačius pirkimus. 	3.4. (7)

Išvados	Nuoroda į vertinimo ataskaitos tekstą
Poveikio kriterijus	
<p>VERTINIMO KLAUSIMAS: Koks yra paramos socialinis poveikis ir kaip tas poveikis pasireiškė (pagal BPD priemones)? Koks yra paramos ekonominis poveikis ir kaip tas poveikis pasireiškė (pagal BPD priemones)?</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vertinimo metu atlikto makroekonometrinio modeliavimo rezultatai parodė, kad per trumpąjį laikotarpį didžiausia 2004–2006 m. ŪM administruotų BPD priemonių lėšų įtaka Lietuvos ūkiui yra jaučiama 2007–2008 m. Vertinant kaupiamuoju principu dėl skirtos BPD paramos per penkerių metų laikotarpį bus sukurta daugiau nei 2,2 mlrd. papildomo BVP (skaičiuojant einamosiomis kainomis), o vertinant atskirais metais analizuojamų BPD priemonių subsidijų dėka buvo generuota nuo 0,08% papildomo metinio BVP (2005 m.; kuomet pastebima žemiausia įtaka dėl mažos finansinės injekcijos) iki 0,65% metinio BVP (2008 m.; kuomet pasireiškia didžiausia įtaka dėl kumuliacinio lėšų efekto). Apskritai per visą nagrinėtą laikotarpį dėl minėtos ES paramos gautas pridėtinės vertės prieaugis yra beveik 2,4 karto didesnis nei įplaukusios lėšos. Be to, į modelį įvesti duomenys parodė, kad iki 2008 m. III ketvirčio išmokėta paramos suma per 2005–2009 m. laikotarpį užtikrina papildomai 650 mln. Lt mokesčių ir socialinių įnašų į Lietuvos biudžetą. Todėl kofinansavimui skirtos nacionalinio biudžeto lėšos į valstybės išdą sugrįžta pagausėjusios 2,6 karto. • Visoms BPD priėmimo Ūkio ministerijos administruojamoms priemonėms buvo nustatyti stebėsenos rodikliai susiję su tiesioginių ir papildomų darbo vietų sukūrimu. Daugiausia prie užimtumo situacijos gerinimo prisidėjo BPD 3.1 priemonės projektai, dėl kurių sukurta daugiau nei 7000 darbo vietų. Ženklių tiesioginių darbo vietų kūrimą šios priemonės projektuose sąlygojo investicijos į naujų gamybos objektų statybą, o papildomų darbo vietų – įgyvendinto projekto dėka augančios įmonės užsakymų apimtys tiekėjams (apklausos metu šį poveikį nurodė 53% paramos pagal BPD 3.1 priemonę gavėjų). • Papildomą ŪM 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu administruotos BPD paramos socialinį aspektą sunku nusakyti kiekybiškai, bet jo svarba yra didelė – tai kultūrinės atskirties tarp regionų mažinimas ir emigracijos iš atokesnių šalies rajonų stabdymas. Kadangi Lietuvos regioninis išsivystymas pasižymi ženkliais netolygumais, akivaizdu, jog ŪM administruotos BPD paramos investicijos į mažiau urbanizuotus regionus ir problemines teritorijas turi žymiai didesnę socialinį poveikį nei analogiška parama verslui didmiesčiuose. 	4.1.

Žemiau lentelėje, atsižvelgiant į vertinimo rezultatus, yra pateikiamos rekomendacijos. Atkreiptinas dėmesys, kad dėl vertinimo atlikimo laiko (vertinimas atliktas ir rekomendacijos teikiamos jau esant parengtoms naujo paramos administravimo laikotarpio veiksnių programoms, jų priedams, projektų finansavimo sąlygų aprašams), kai kurios vertinimo metu nustatytos BPD laikotarpio problemos jau yra išspręstos (pavyzdžiui, numatytas paramos intensyvumo diferencijavimas pagal skirtingus įmonių projektus, numatyti paramos mechanizmai, skatinantys įmonių steigimąsi, parinktos priemonės, mažinančios paramos savaimiškumo tikimybę paramą skiriant dideliems ūkio subjektams ir pan.). Kita vertus, per naująjį programavimo laikotarpį veiksmingam paramos administravimui kyla papildomų rizikų, nebūdingų 2004–2006 m. paramos periodui.

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
1.	BPD įgyvendinimo eigoje dėl statiško BPD programos įgyvendinimo laikymosi nebuvo tinkamai reaguojama į besikeičiančią ekonominę - socialinę situaciją. Dalis 2002 m. BPD lygmenyje suprogramuotų tikslų prarado savo aktualumą BPD įgyvendinimo metu (aiškiausias pavyzdys dėl BPD orientacijos į darbo vietų kūrimą). Analogiška situacija dėl kintančių poreikių formuojasi 2007–2013 m. laikotarpiu pradžioje. Veiksnių programos buvo rengtos esant pilnam užimtumui darbo rinkoje, tačiau 2009 m. situacija darbo rinkoje iš esmės pasikeis dėl ekonominės krizės metu bankrutuojančių arba savo veiklą optimizuojančių įmonių bei žemos kvalifikacijos darbuotojų reemigracijos iš Airijos bei Didžiosios Britanijos.	2009 m. pradžioje, atsižvelgiant į nuo programavimo etapo pasikeitusią ekonominę – socialinę situaciją ir ūkio poreikius, rekomenduojama peržiūrėti Ūkio ministerijai priskirtų veiksnių programų priemonių specifinius tikslus ir prioritetinius projektų atrankos kriterijus. 2007–2013 m. veiksnių programose keliamas aiškus uždavinys daugiau struktūrinės paramos nukreipti į AVAT sritis, tačiau dėl savo gamybos apimčių bendrame makroekonominiame kontekste jos neturi reikšmingo poveikio BVP augimui. Per artimiausių kelerių metų laikotarpį, siekiant sušvelninti neigiamas ekonominės krizės pasekmes, analitikų nuomone, didžiausią potencialą ūkio stabilizavimui gali turėti šie sektoriai: baldų pramonė, elektronikos ir mechatronikos sektorius, IRT sektorius, turizmo sektorius. 2009–2010 m. laikotarpiu planuojant tiesioginės paramos verslui panaudojimą reikėtų užtikrinti balansą tarp paramos tradiciniams, augimo potencialą turintiems sektoriams, ir AVAT įmonėms, veikiančioms žinioms imliuose sektoriuose. Didesnį prioritetą, skirstant paramą verslui, rekomenduojama skirti aukščiau išvardintų sektorių įmonėms.	Ūkio ministerija (Lietuvos verslo paramos agentūra)	2009 m. I ketvirtis
2.	2008 m. prasidėjus ekonomikos lėtėjimo fazei ir	Siekiant užtikrinti finansuotinių projektų srautą rekomenduojama:	Finansų	2009 m. II

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
	bankams stipriai apribojus investicinių projektų finansavimą, per artimiausių kelerių metų laikotarpį įmonės apribos savo investicinius planus, net jei jiems įgyvendinti ir skiriama ES struktūrinių fondų parama, negalėdamos palankiomis sąlygomis pasiskolinti lėšų iš bankų arba dėl sumažėjusios jų produkcijos/paslaugų paklausos rinkoje. Nepakankamas gerų projektų srautas didina neefektyvaus paramos paskirstymo riziką (kai parama gali būti teikiama, siekiant dėl N+3/ N+2 taisyklės neprarasti Lietuvai skirtų ES struktūrinių fondų lėšų).	<ul style="list-style-type: none"> • 2007–2013 m. periodo pirmojoje pusėje SVV subjektams padidinti paramos intensyvumą 5 – 10%; • inicijuoti projektų finansavimo taisyklių peržiūrą, numatant avanso galimybę privačių ūkio subjektų projektams ir šią nuostatą taikyti Ūkio ministerijai sudarant paramos sutartis su paramos gavėjais; • įgyvendinti papildomas kreditų garantavimo priemones SVV įmonių projektams; • jei bus nuspręsta Lietuvoje pasinaudoti bendrojo reglamento Nr.1083/2006 viena iš siūlomų finansinių priemonių – JESSICA, apsvarstyti galimybę dalį turizmo projektams numatytų struktūrinių fondų lėšų nukreipti į kuriamą urbanistinės plėtros fondą. 	ministerija, Ūkio ministerija	ketvirtis
3.	Per 2004–2006 m. laikotarpį buvo nustatytas aukštas finansinės paramos savaimiškumo laipsnis (50%), skyrus tiesioginę paramą didelėms įmonėms.	2007–2013 m. programavimo laikotarpyje ŪM administruojamų priemonių projektų finansavimo sąlygų aprašuose jau numatytos tam tikros priemonės mažinančios savaimiškumo tikimybę: didesnė finansinės paramos dalis SVV subjektams, mažesnis nei 2004–2006 m. programavimo laikotarpiu paramos intensyvumas didelėms įmonėms. Greta šių priemonių vertinimo siūloma 2007–2013 m. veiksmų programų priemonių projektų finansavimo sąlygų aprašuose didelių įmonių projektams įvesti papildomų reikalavimų konkreitiems projekto rezultatams (pavyzdžiui, sukurti ne mažiau kaip 50 naujų darbo vietų, įgyvendinti projektą probleminėje teritorijoje, pritraukti ne mažesnę kaip 5 mln. Lt tiesioginių užsienio investicijų srautą į investuojamą projektą, ir pan.).	Ūkio ministerija	2009 m. I ketvirtis
4.	Vertinimo metu buvo nustatyta, kad regioninis	Rekomenduojama atisakyti sprendimo ŪM administruojamoje priemonėje	Ūkio ministerija	2009 m. I

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
	paramos pasiskirstymas atitinka atskirų Lietuvos apskričių ekonominį aktyvumą (pagal sukuriama BVP ir veikiančių subjektų skaičių). 2007–2013 m. laikotarpio programiniuose dokumentuose numačius tam tikrą perėjimą nuo horizontalaus link sektorinio ERPF paramos panaudojimo (pavyzdžiui, keliamas aiškus uždavinys daugiau struktūrinės paramos nukreipti į AVAT) netikslinga priemonėje „Lyderis LT“ mažinti paramos intensyvumą didžiausią potencialą šiose srityse turintiems Lietuvos regionams.	„Lyderis LT“ 5% mažinti paramos intensyvumą SVV projektams iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos miestų.		ketvirtis
5.	2004–2006 m. laikotarpiu kai kurios probleminės teritorijos itin mažai pasinaudojo ŪM administruotų BPD priemonių teiktomis galimybėmis, iš dalies dėl to, kad jose žemas verslumas ir įmonių iniciatyvumas, nepakankamas VIC vaidmuo.	Naujo programinio laikotarpio pradžioje inicijuoti probleminių teritorijų verslumą skatinantį projektą, atrinkti pilotinius projektus (surengti „verslo idėjų konkursą“), kuriems VIC padėtų parengti verslo planus ir paraiškas ES struktūrinių fondų paramai gauti.	Ūkio ministerija, VIC, (Lietuvos savivaldybių asociacija)	2009 - 2010 m.
6.	Per 2004–2006 m. laikotarpį buvo neišnaudota galimybė per atrankos kriterijus siekti skirtingų BPD priemonių lėšomis finansuojamų projektų sinergijos efekto.	2007–2013 m. projektų finansavimo sąlygų aprašuose nustatyti antraeilius prioritetinius kriterijus projektams, kurių įgyvendinimas tęsia BPD programavimo laikotarpiu finansuotus veiksmus (pavyzdžiui, įgyvendinamas antras projekto etapas) arba naudingai papildo BPD ar kitų 2007–2013 m. veiksmų programų priemonių lėšomis sukurtus rezultatus.	Ūkio ministerija	2009 m. I ketvirtis

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
7.	Nors vertinimo ataskaitoje teigiamai įvertintas investicinės aplinkos gerinimas, BPD subsidijų dėka kuriant pramoninės zonos ir „plyno lauko“ investicinius sklypus, tačiau šios paramos efektyvumas priklausys nuo tolesnio konkrečių savivaldybių darbo organizavimo, išteklių mobilizavimo ir veiksmų koordinavimo su socialiniais ir ekonominiais partneriais.	Atsižvelgiant į sudėtingus privačių investicijų pritraukimo procesus (ypač ekonomikos sulėtėjimo fazėje) naujai sukurtose pramoninėse zonose ir „plyno lauko“ investiciniuose sklypuose Klaipėdos miesto, Šiaulių miesto, Panevėžio rajono, Radviliškio rajono, Pagėgių, Kėdainių rajono savivaldybėse, naudinga stiprinti savivaldybių strateginio planavimo (įvertinti regiono pranašumus, esamos darbo jėgos kvalifikacijas, infrastruktūrą bei nustatyti potencialius investuotojus, sektorius) ir administracinius gebėjimus (infrastruktūros valdymo). Šiame procese svarbu užtikrinti aktyvų Lietuvos ekonominės plėtros agentūros (toliau – LEPA) įsitraukimą į pramoninių zonų sklypų nuomos procesą, jų rinkodarą užsienyje. Taip pat LEPA vaidmuo šiame procese būtų dar reikšmingesnis, jei valstybės lygmeniu būtų patvirtinti prioritetingi TUI pritraukimo sektoriai (sub-sektoriai), o sukurta pramoninių zonų ir „plyno lauko“ investicijų sklypų infrastruktūra jau būtų panaudojama kaip šių strateginių tikslų įgyvendinimo priemonė.	Ūkio ministerija, Lietuvos verslo paramos agentūra	2009 m.
8.	2004–2006 m. BPD 1.2 priemonės dėka nebuvo paskatintas tiek, kiek tikėtasi atsinaujinančių energijos šaltinių panaudojimas energijos gamybai. Kyla rizika, kad dėl finansinių išteklių trūkumo įgyvendinti investicinius projektus šilumos ūkyje ir 2007–2013 m. pradžioje pagal Sanglaudos veiksmų programos priemonę „Atsinaujinančių energijos išteklių panaudojimas	Atsižvelgiant į nepakankamą energijos šaltinių panaudojimą energijos gamybai, siūlytina paramą šiai veiklai numatyti ir pagal Ekonomikos augimo veiksmų programos verslo produktyvumo didinimo prioritetą. Lietuvos įmonės lyginant su kitomis ES šalimis savo technologiniuose procesuose suvartoja itin didelį energijos išteklių kiekį ⁹⁹ , todėl egzistuoja poreikis optimizuoti jų technologinius procesus. Pramonės įmonės, kurių technologiniame procese reikalingas didelis šilumos poreikis (pavyzdžiui, chemijos, cemento pramonės objektuose), suvartoja didelį kiekį importuojamo kuro, tačiau įdiegus	Ūkio ministerija	2009 m. II ketvirtis

⁹⁹ pagal energijos suvartojimo pramonėje intensyvumą (861.85 KgNE / 1000 EUR sukurto BVP) 2006 m. blogesni rodikliai buvo tik Bulgarijos ir Rumunijos įmonių (kai ES-27 vidurkis yra 202.45, o ES-15 - 179.54 KgNE / 1000 EUR sukurto BVP)

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
	energijos gamybai“ organizuojamus kvietimus gali būti sulaukta nepakankamai tinkamų paraiškų srauto.	technologijas, leidžiančias gamybos cikle panaudoti biokurą ar komunalines atliekas kaip alternatyvų kurą šiluminei energijai gauti, galėtų pilnai patenkinti vidinius savo gamybos poreikius, o tuo pačiu būtų sumažintas iškastinio ar kito daugiau atmosferą teršiančio kuro naudojimas. Todėl rekomenduotina apsvarstyti priemonės „Procesas LT“ tinkamų pareiškėjų, įtraukiant didelius ūkio subjektus (pramonės įmones), išplėtimą, maksimalaus paramos dydžio iki 0,5 mln. Lt padidinimą.		
9.	Pagal BPD 3.1 priemonės finansuotai veiklų grupę „Klasterių, bendradarbiavimo tinklų skatinimas“ nebuvo finansuotas nė vienas projektas.	Siekiant paskatinti potencialių pareiškėjų susidomėjimą remtina veikla, būtų naudinga potencialiems pareiškėjams surengti informacinį renginį apie 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos klasteriams galimybes bei plačiau viešinti bendradarbiavimo ir komunikavimo, esant klasteryje, naudą (pristatyti geros praktikos pavyzdžius). Rengiant atitinkamų priemonių finansavimo sąlygų aprašus reikėtų nustatyti ne mažesnę kaip 50% paramos intensyvumą. Be to, atsižvelgiant į ES gerąją praktiką, papildomus prioritetus rekomenduotina skirti tokiems klasteriams, kurie numato tarpsektorinę klasterizaciją, taip pat skatina Lietuvos įmonių bei mokslo įstaigų jungimąsi į ES tarpregioninius klasterius.	Ūkio ministerija	2009 m. I ketvirtis
10.	Sudėtingos 2004–2006 m. laikotarpio paramos procedūros gali turėti neigiamos įtakos potencialių pareiškėjų aktyvumui įgyvendinant 2007–2013 m. veiksmų programas.	Remiantis apklausos duomenis, reikėtų paprastinti didžiausius 200–2006 m. administracinius trukdžius – projektų ataskaitų ir mokėjimų prašymų rengimą, viešųjų pirkimų dokumentacijos derinimą: <ul style="list-style-type: none"> • Visų pirma būtų naudinga mažinti administracinės atskaitomybės apimtį (nustatant retesnius projektų vykdymo ataskaitų pateikimo terminus, pagrindinę projekto eigos informaciją įgyvendinančiai institucijai pateikiant mokėjimo prašymuose); 	Ūkio ministerija, Lietuvos verslo paramos agentūra	2009 m. II ketvirtis

Nr.	Problema ar rizika	Rekomendacija ir siūlomos priemonės rekomendacijai įgyvendinti	Atsakinga institucija (institucijos)	Įgyvendinimo terminas
		<ul style="list-style-type: none"> • Siekiant užtikrinti galimų pirkimo procedūrų pažeidimų prevenciją ir tuo pačiu trumpinti patikroms ir taisymams tenkantį laiką, siūlytina didinti projektų vykdytojų žinias viešųjų pirkimų srityje, kartu su viešųjų pirkimų tarnyba organizuojant mokymus ir teikiant konsultacijas, ypatingą dėmesį skiriant sudėtingesniems viešiesiems pirkimams (pavyzdžiui, organizuojamiems remiantis ekonominio naudingumo kriterijais ir pan.); • Svarstyti galimybę tam tikrus privalomus projektų pirkimus (pavyzdžiui, audito) pirkti centralizuotai; • Taip pat rekomenduojama LVPA vykdyti sistemingas projektų vykdytojų apklausas (ne rečiau kaip kartą per ketvirtį), kokių žinių projektų administravimo klausimais jiems labiausiai trūksta ir pagal poreikius organizuoti mokymus. Mokymų metu daugiau dėmesio skirti praktiniams patarimams, užduotims, taisyklių pritaikymo pavyzdžių pateikimui ir nagrinėjimui, pagrindinių klaidų išskyrimui. 		
11.	Atlikta apklausa parodė, kad išorės projekto administravimo paslaugų pirkimas buvo tik iš dalies naudingas, nes nuo paramos gavėjų nenuėmė visų administravimo veiklų. Daugiau kartu su išorės konsultantais teko dirbti būtent viešiesiems paramos gavėjams – tiems, kuriems išorės administravimo paslaugų pirkimo paslaugos buvo kompensuojamos.	Per 2007–2013 m. laikotarpį rekomenduojama iš tinkamų išlaidų kategorijų viešiesiems paramos gavėjams išbraukti projekto administravimo išorės paslaugų pirkimo išlaidas. Kadangi apklausa rodo, jog BPD įgyvendinimo metu išorės konsultantai daugiausiai gelbėjo rengdami projektų vykdymo ataskaitas ir mokėjimo prašymus, įgyvendinus 10 rekomendaciją ir supaprastintus paramos administravimo projektų lygmenyje procedūras, šis išorės konsultantų samdymo poreikis būtų sumažintas.	Ūkio ministerija	2009 m. II ketvirtis

PRIEDAS NR.1. ANTRINIAI INFORMACIJOS ŠALTINIAI

<p><i>Statistiniai duomenys</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Stebėsenos sistemos (SFMIS) duomenys apie programos įgyvendinimo rodiklius (fizinius ir finansinius). Rodiklių išsamumas ir prieinamumas yra būtina sąlyga, siekiant įvertinti programos lėšomis finansuotų intervencijų rezultatus ir poveikį. ▪ Aktualūs Statistikos departamento prie LR Vyriausybės ir EUROSTAT statistiniai duomenys.
<p><i>ES ir LR teisės aktai</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ES teisės aktai, reglamentuojantys 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. laikotarpio struktūrinių ir Sanglaudos fondo valdymą: 1999 m. birželio 21 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1260/1999, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl struktūrinių fondų; 2006 m. liepos 11 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1083/2006, nustatantis bendrąsias nuostatas dėl Europos regioninės plėtros fondo, Europos socialinio fondo ir Sanglaudos fondo bei panaikinancio Reglamentą (EB) Nr. 1260/1999 ir kt. ▪ 2004-2006 m. ir 2007-2013 m. Lietuvos programiniai dokumentai: Lietuvos 2004-2006 m. BPD; Lietuvos 2004-2006 m. BPD priedas; Lietuvos 2007-2013 m. ES struktūrinės paramos strategija, Veiksmų programos, jų priedai; ▪ Kitų ES šalių narių 2000 -2006 m. struktūrinių fondų programiniai dokumentai (Bendrieji programiniai dokumentai, Veiksmų programos, jų priedai ir t.t.); ▪ Lietuvos 2004-2006 m. BPD priemonių ir projektų, finansuojamų įgyvendinant šias priemones, administravimo ir finansavimo taisyklės, patvirtintos 2004 m. sausio 28 d. LR Finansų ministro įsakymu Nr. 1K-033; ▪ Institucijų, atsakingų už ES struktūrinių fondų lėšų, skirtų Lietuvos 2004-2006 metų BPD įgyvendinti, administravimą, atsakomybės ir funkcijų paskirstymo taisyklės, patvirtintos LR Vyriausybės 2001 m. gegužės 31 d. nutarimu Nr. 649; ▪ Valstybės ilgalaikės raidos strategija, ▪ Ilgalaikė Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros strategija, ▪ Nacionalinė energetikos strategija, patvirtinta 2007 m. sausio 18 d. Seimo nutarimu Nr. X-1046, ▪ Lietuvos Respublikos smulkaus ir vidutinio verslo plėtros įstatymas (2007-12-04, Nr. Nr. X-1346); ▪ LR Ūkio ministro įsakymai dėl projektų atrankos komitetų sudarymo (verslo, energetikos ir turizmo projektų atrankos komitetų); ▪ gairės ir kita dokumentacija pareiškėjams ir projektų vykdytojams (pvz. įvairūs vadovai), ▪ sprendimai dėl paramos skyrimo, ▪ kiti teisės aktai, reglamentuojantys verslo, energetikos ir turizmo sektorius bei ES struktūrinės paramos panaudojimą.
<p><i>BPD įgyvendinimo ataskaitos ir auditų ataskaitos</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ BPD metinės įgyvendinimo ataskaitos; ▪ Lietuvos Respublikoje sukurtos ES struktūrinių fondų paramos valdymo ir kontrolės sistemos vertinimo valstybinio audito ataskaita, 2005 m. gegužės 20 d. Nr. 1070-7-70, Vilnius; ▪ Lietuvos Respublikoje sukurtos ES struktūrinių fondų projektų paraiškų atrankos sistemos vertinimo valstybinio audito ataskaita, 2005 m. spalio 5 d., Nr. 1070-3-39
<p><i>Vertinimai ir tyrimai</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Veiksmų programų Lietuvos 2007–2013 m. ES struktūrinės paramos panaudojimo strategijai įgyvendinti išankstinis vertinimas, 2007. ▪ Viešosios politikos ir vadybos institutas. Europos Sąjungos struktūrinių fondų poveikio užimtumui įgyvendinant Lietuvos 2004 – 2006 m. Bendrąjį programavimo dokumentą, vertinimas, 2008. ▪ Thematic Evaluation of Structural Funds Impacts on SMEs. Synthesis report, European Commission. – July 1999. ▪ Impacts of Structural Funds 1994-1999 on research, technology development and

	<p>innovation (RDTI) in Objective 1 and 6 regions. Main report, May 1999.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Ex-post Evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000-2006 co-financed by the ERDF (Objective 1 and 2). Work Package 6: Enterprise environment and innovation. Final Inception report, GEFRA, Ecorys, Danish Technological Institute. – March, 2007 ▪ Ex Post Evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000 – 2006 co-financed by the ERDF (Objective 1 and 2). Final inception report ▪ Lietuvos mokslų akademijos Ekonomikos institutas. Lietuvos ūkio (ekonomikos) plėtros iki 2015 m. ilgalaikės strategijos atnaujinimas, 2007 ▪ LR Vyriausybės užsakymu atliktas Lietuvos integracijos į ES poveikio Lietuvos ekonomikai 2002 – 2006 m. (ex-post) vertinimas, 2007 ▪ Ūkio ministerijos užsakymu atliktų mokslinių tyrimų ataskaitos: "<i>Lietuvos eksporto plėtros potencialo didinimas, skatinant inovacijas ir kitus konkurencingumą lemiančius veiksnius</i>" bei "<i>Efektyviausios verslo rėmimo formos naudojant Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšas</i>". ▪ Eurostat. Key figures on European Business with a special features on the factors of business success, 2008 ▪ Kiti aktualūs tyrimai ir vertinimai.
<p><i>Vertinimo metodologinės gairės</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ V.Nakrošis, N.Jarmalavičiūtė, D.Burakienė, Ką kaip ir kodėl vertiname?, LR Finansų ministerija, 2007 ▪ European Commission. EVALSED: the online and interactive resource for the evaluation of socio-economic development ▪ European Commission. Working Document No. 2. Indicative Guidelines on Evaluation Methods: Monitoring and Evaluation Indicators, 2006 ▪ European Commission, DG BUDGET. Evaluating EU Activities — A practical guide for the Commission services Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 2004 ▪ „Building for the future: Evaluation in governance, development and progress“, 2008 // Veronica Gaffey (Head of the Evaluation Unit, DG Regio): The European Regional Development Fund or How to evaluate billions?; Kai Strzyzyski (Evaluation Unit, DG Regio): Rigorous impact evaluation: the magic bullet for evaluation of Cohesion Policy?
<p><i>Ekonominės teorijos literatūra</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • A.Tokila, M.Haapanen, J.Ritsila. Evaluation of investment subsidies: when is deadweight zero?// International Review of Applied Economics, Volume 22, Issue 5, September 2008

PRIEDAS NR.2. APKLAUSOS REZULTATŲ ATASKAITA

TNS Gallup 2008 m. spalį atliktos ES struktūrinės paramos, teiktos pagal Ūkio ministerijos administruotas Lietuvos 2004 – 2006 m. BPD priemonės, pareiškėjų ir paramos gavėjų apklausos ataskaita su priedais pateikiama kaip atskiras dokumentas. Užsakovui popierinė ataskaitos versija buvo perduota 2008 m. spalio 27 d. raštu Nr. S-08-75.

PRIEDAS NR.3. IŠSAMUS MAKROEKONOMETRINIO MODELIO APRAŠYMAS

Naudoto makroekonometrinio modelio aprašymas

Vertinimo tikslais buvo adaptuotas projekte „Lietuvos ekonomikos matematiniai modeliai makroekonominiam procesams prognozuoti (LEMM)“ (2006 m. sudarytas ir šiuo metu atnaujintas „Lietuvos ekonomikos makroekonometrinis modelis (LEMAM)“). Modelis yra lygčių sistema skirta esminiams makroekonominiam procesams prekių ir paslaugų bei darbo rinkose aprašyti ir gali būti tiesiogiai naudojamas prognozuoti trisdešimt penkis makroekonominis rodiklius (žr. lentelę apačioje). Modelio bazę sudaro 35 lygčių sistema su 44 kintamaisiais (35 endogeniniai ir 9 egzogeniniai). Šis modelis apjungia 19 įvertintų elgesio lygčių bei 16 balansinių lygybių į vieną sistemą.

1 lentelė. Modelio rodikliai.

Žymėjimas	Rodiklis	Tipas	Duomenų šaltinis
B	Bankų suteiktų paskolų apimtis	Endog.	LB [*] internetinis puslapis
C	Privataus vartojimo išlaidos (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
C^R	Privataus vartojimo išlaidos (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
$D971014$	Pelno mokesčio lengvatos investicijoms laikotarpis	Egz.	- (fiktyvus kintamasis)
$D971992$	Vagnoriaus vyriausybės laikotarpis	Egz.	- (fiktyvus kintamasis)
E	Užimtieji	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
E_S	Sąlyginis darbuotojų skaičius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
G	Valdžios išlaidos (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
G^R	Valdžios išlaidos (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
I	Bendrosios investicijos (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
I^R	Bendrosios investicijos (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
R	Vidutinė bankų paskolų palūkanų norma	Egz.	LB internetinis puslapis
L	Darbo jėga	Egz.	Stat.dep. STAS bazė
M	Importas (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
M^R	Importas (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
O	Bendroji produkcija (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
O^R	Bendroji produkcija (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
O_D	Bendroji produkcija vidaus rinkai (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
O_D^R	Bendroji produkcija vidaus rinkai (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_C	Privataus vartojimo išlaidų defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_{CPI}	Vartotojų kainų indeksas	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_{DE}	Importuojamo vieneto vertės indeksas	Egz.	TVF bazė <i>IFS Online</i>
P_G	Valdžios išlaidų defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė

P_I	Bendrujų investicijų defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_M	Importo defliatorius	Egz.	Stat.dep. STAS bazė
P_O	Bendrosios produkcijos defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_{OD}	Bendrosios produkcijos vidaus rinkai defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_{PPI}	Gamintojų kainų indeksas	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_X	Eksporto defliatorius	Egz.	Stat.dep. STAS bazė
P_Y	BVP defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
P_Z	Tarpinės produkcijos defliatorius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Q_m	Kvazipinigai	Endog.	LB internetinis puslapis
t	Tiesinis trendas	Egz.	-
U	Nedarbo lygis	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
W	Vidutinis bruto darbo užmokestis	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
X	Eksportas (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
X^R	Eksportas (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Y_W	Kompensacijos dirbantiesiems	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Y_{NW}	Mišrios pajamos ir likutinis perteklius	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Y	Bendras vidaus produktas (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Y^R	Bendras vidaus produktas (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Y_{DE}^R	Vokietijos BVP (palyg.kainom)	Egz.	TVF bazė <i>IFS Online</i>
Z	Tarpinis produktas (veik. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė
Z^R	Tarpinis produktas (palyg. kainom).	Endog.	Stat.dep. STAS bazė

2 lentelėje apibūdinamos lygtys, atitinkančios bendrą modelio struktūrą. Stilizuotose lygtyse pateiktos tik bendros priklausomybės tarp ekonominių rodiklių nedetalizuojant jų ryšio. Tai yra ar ryšiai yra ilgalaikiai, ar trumpalaikiai, vienalaikiai ar vėluojantys. Taip pat neatspindimas poveikio ženklas, koeficientų reikšmės ir pan.

2 lentelė. Stilizuotos lygtys.

<i>Struktūrinis blokas/rodiklis</i>	Lygtys		
1. Visuminės vidaus išlaidos ir jų komponentai	Nominalia išraiška (veik. kainom)	Realia išraiška (palyg. kainom)	Defliatorius, kainos indeksas, kt.
Bendrasis vidaus produktas (BVP)	$Y = C + G + I + X - M$	$Y^R = C^R + G^R + I^R + X^R - M^R$	$P_Y = Y / Y^R$
Privataus vartojimo išlaidos	$C = C^R \cdot P_C$	$C^R = f(B, C^R, Q_m, R, Y_W / P_C, Y_{NW} / P_C) + \varepsilon_C$	$P_C = f(P_{CPI}) + \varepsilon_{PC}$
Valdžios išlaidos	$G = f(I, Y, P_Y, Y^R, T) + \varepsilon_G$	$G^R = G / P_G$	$P_G = f(P_I, P_{OD}, W) + \varepsilon_{PG}$
Bendrujų investicijų	$I = I^R \cdot P_I$	$I^R = f(B, E_S, P_Y, R, W_B, Y_R) + \varepsilon_I$	$P_I = f(P_{CPI}, P_M, P_{OD}) + \varepsilon_{PI}$
Importas	$M = M^R \cdot P_M$	$M^R = f(C^R, I^R, X^R, P_O / P_M) + \varepsilon_M$	<i>Egzogeninis</i>
<i>2. Gamyba ir jos paskirstymas</i>			
Bendroji produkcija	$O = Z + Y$	$O^R = Z^R + Y^R$	$P_O = O / O^R$
Tarpinis produktas	$Z = Z^R \cdot P_Z$	$Z^R = f(O^R, Z^R) + \varepsilon_Z$	$P_Z = f(D971992, P_{OD}, P_M, P_X, P_Z) + \varepsilon_{PZ}$
Eksportas	$X = X^R \cdot P_X$	$X^R = f(P_{OE}, O^R, P_X, Y_{DE}^R) + \varepsilon_X$	<i>Egzogeninis</i>
Produkcija vidaus rinkai	$O_D = O - X$	$O_D^R = O^R - X^R$	$P_{OD} = O_D / O_D^R$
<i>3. Užimtumas ir nedarbo lygis</i>			
Sąlyginis darbuotojų skaičius ir vidutinis darbo užmokestis		$E_S = f(W / P_Y, Y^R) + \varepsilon_{ES}$	$W = f(P_{CPI}, P_Y, U, Y^R / E) + \varepsilon_W$
Užimtųjų skaičius		$E / E_S = f(U, R, Y^R) + \varepsilon_E$	
Nedarbo lygis		$U = 1 - E / L$	
<i>4. Kainų indeksai</i>			
Vartotojų kainų indeksas			$P_{CPI} = f(P_M, P_{OD}, W) + \varepsilon_{CPI}$
Gamintojų kainų indeksas			$P_{PPI} = f(P_X, W) + \varepsilon_{PPI}$
<i>5. Pajamos</i>			
Kompensacijos dirbantiesiems	$Y_W = f(E, W, Y) + \varepsilon_{YW}$		
Mišrios pajamos ir likutinis perteklius	$Y_{NW} = f(E, W, Y) + \varepsilon_{YNW}$		
<i>6. Finansiniai rodikliai</i>			
Bankų paskolos	$B = f(Q_m, R, W, Y^W) + \varepsilon_B$		
Kvazi pinigai	$Q_m = f(P_{CPI}, Y_W) + \varepsilon_Q$		

Įvesti duomenys

Modeliui buvo naudojami Ūkio ministerijos administruojamos 2004 – 2006 m. ES struktūrinės paramos lėšų išmokėjimo paramos gavėjams metų ketvirčiais (nuo 2005 metų trečio ketvirčio iki 2008 metų trečio ketvirčio) duomenys.

3 lentelė. 2004-2006 m. ŪM administruotų BPD priemonių lėšų išmokėjimo paramos gavėjams grafikas ketvirčiais (2005 m. III ketvirtis – 2008 m. III ketvirtis), Lt.

BPD priemonė	2005.III	2005.IV	2006.I.	2006.II	2006.III	2006.IV	2007.I
1.2	1.037.322	6.171.173	1.803.407	4.853.464	9.338.390	38.638.748	24.055.394
3.1	13.215.485	22.551.385	6.463.030	40.882.622	31.454.386	67.310.246	12.223.796
3.2	1.066.475	3.176.566	1.859.438	2.314.529	2.833.539	9.114.677	4.908.896
3.4	0	0	0	1.185.979	3.464.158	10.836.923	6.106.297

BPD priemonė	2007.II	2007.III	2007.IV	2008.I	2008.II	2008.III	VISO
1.2	38.168.726	21.255.338	50.038.311	8.928.644	22.065.839	24.054.316	250.409.075
3.1	28.473.690	31.845.826	35.564.711	16.427.870	29.820.515	15.995.565	352.229.126
3.2	5.311.693	5.557.098	11.372.153	5.769.061	9.991.249	40.508.518	103.783.891
3.4	7.217.116	19.246.560	38.928.765	12.518.668	62.417.493	48.289.301	210.211.259

Impulsų poveikio modeliavimo metodika

Pažymėjimai:

- $Y = (Y_1, \dots, Y_d)'$ – endogeninių kintamųjų vektorius,
- $X = (X_1, \dots, X_d)'$ – egzogeninių kintamųjų vektorius,
- $\varepsilon = (\varepsilon_1, \dots, \varepsilon_d)'$ – nestebimų impulsų (modelio paklaidų) vektorius.

$Z(t)$ žymi aiškinančiųjų kintamųjų vektoriaus reikšmę momentu t ,

$$Z'(t) = (X'(t), Y'(t-1), \dots, Y'(t-\tau)).$$

Modelis. Redukuota forma

$$Y(t) = \Psi(Z(t), \varepsilon(t)) \quad (1)$$

Konstruktvyiai modelis aprašomas struktūrine forma

$$Q_i(Y(t), Z(t), \varepsilon_i(t)) = 0, \quad i = 1, \dots, d \quad (2)$$

Sistemos (2) k lygčių yra ekonometrinės, likusios determinuotos (balansinės, nusakančios apribojimus ir pan.), todėl $\varepsilon_i(t) \equiv 0$ visiems $i > k$. Apsiribosime atveju, kai ekonometrinės lygtys turi pavidalą

$$\tilde{Y}_i(t) = f_i(Y(t), Z(t)) + \varepsilon_i(t), \quad i = 1, \dots, k \quad (3)$$

čia

$$\tilde{Y}_i(t) = Y_i(t) \quad (\text{A tipas}) \quad (4)$$

arba

$$\tilde{Y}_i(t) = \log Y_i(t) \quad (\text{B tipas}) \quad (5)$$

Skirtingas i reikšmes gali atitikti skirtingi tipai.

Papildomų impulsų $\delta(t)$ poveikis. Nagrinėjama situacija, kai paklaidos $\varepsilon(t)$ sumuojamos su papildomais impulsais, kurių poveikį reikia įvertinti. Suminės modelio paklaidos

$$\varepsilon^*(t) = \varepsilon(t) + \delta(t), \quad t = 1, \dots, N \quad (6)$$

Impulsų δ poveikio matas yra skirtuminė eilutė

$$\Delta(t) = Y^*(t) - Y(t) \quad (7)$$

Kintamieji Y^* ir Z^* apibrėžiami analogiškai Y ir Z , pakeitus ε į ε^* .

Δ apskaičiavimas, kai impulsų seka žinoma. Tegul turime stebėjimus $Y(t)$ ir $Z(t)$, $t = 1, \dots, n$. Paklaidų eilutė nusakoma lygybėmis

$$\varepsilon_i(t) = \tilde{Y}_i(t) - f_i(Y(t), Z(t)), \quad t = 1, \dots, n, \quad i = 1, \dots, k \quad (8)$$